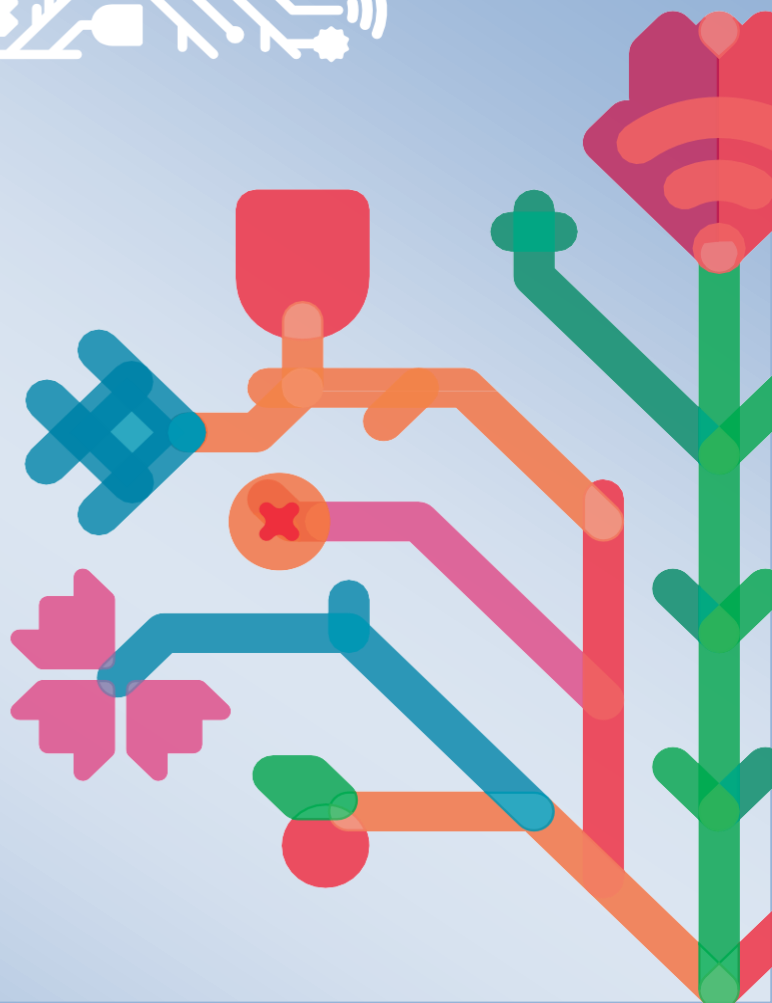
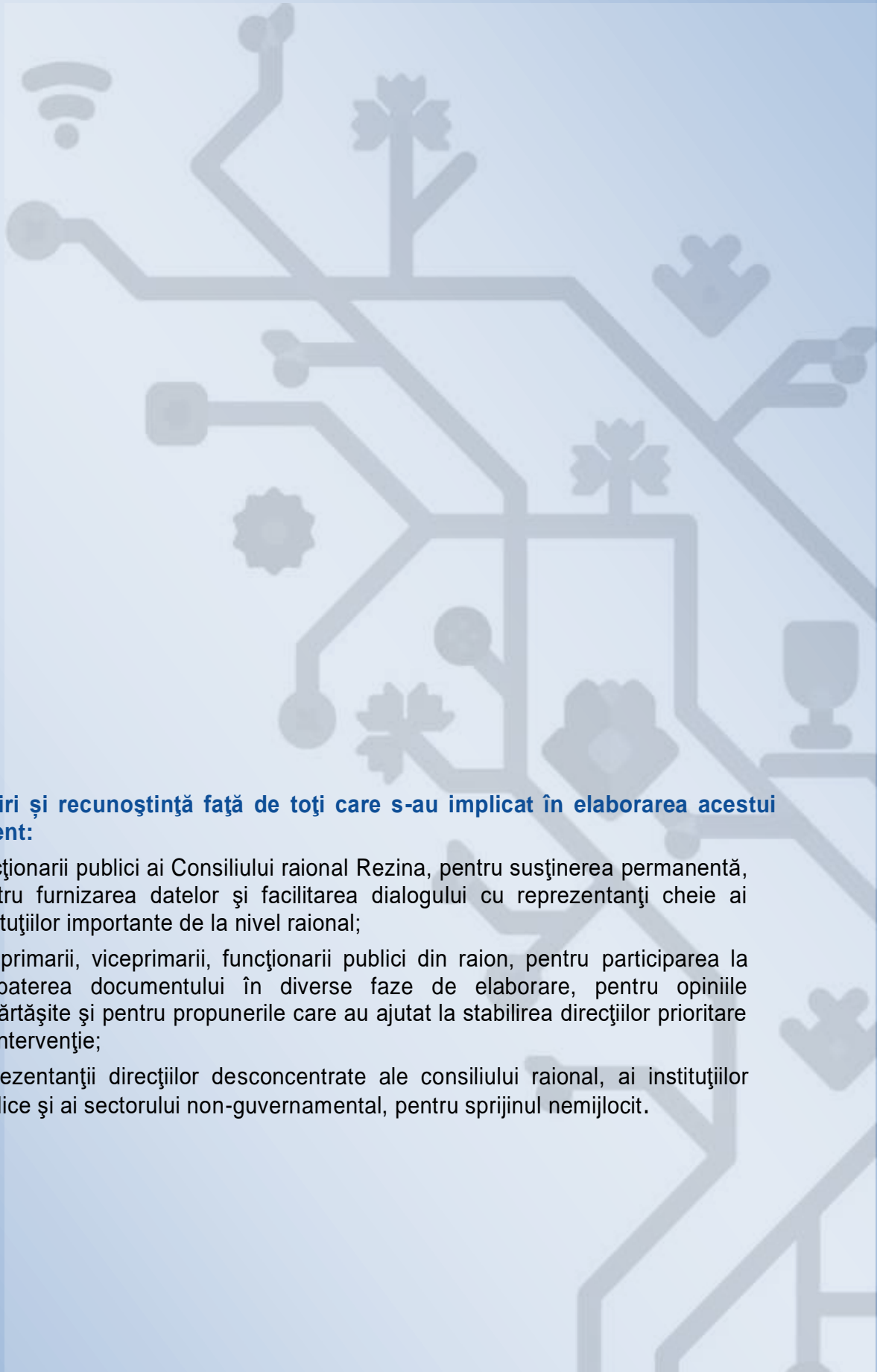

CONSILIUL RAIONAL REZINA

STRATEGIA DE DEZVOLTARE INTEGRATĂ A RAIONULUI REZINA PENTRU PERIOADA 2022-2030

Mulțumiri și recunoștință față de toți care s-au implicat în elaborarea acestui document:

- funcționarii publici ai Consiliului raional Rezina, pentru susținerea permanentă, pentru furnizarea datelor și facilitarea dialogului cu reprezentanți cheie ai instituțiilor importante de la nivel raional;
- toți primarii, viceprimarii, funcționarii publici din raion, pentru participarea la dezbaterile documentului în diverse faze de elaborare, pentru opiniile împărtășite și pentru propunerile care au ajutat la stabilirea direcțiilor prioritare de intervenție;
- reprezentanții direcțiilor desconcentrate ale consiliului raional, ai instituțiilor publice și ai sectorului non-guvernamental, pentru sprijinul nemijlocit.

Cuprins:

Abrevieri.....	5
Cuvânt înainte	6
Introducere.....	7
Cadrul strategic și de politici	9
Perspectiva raionului Rezina asupra Dezvoltării Durabile .	16
Capitolul I. Analiza socio-economică raionului Rezina.	17
1.1 Prezentarea generală a raionului Rezina.....	17
1.2 Buna guvernare și transparența actului de guvernare .	20
1.3 Populație și procese demografice.....	27
1.4 Dezvoltarea economică și capitalul uman	34
1.5 Agricultură și mediul rural	45
1.6 Potențialul turistic	52
1.7 Energie durabilă și mediu	57
1.8 Sănătate și asistență medicală	61
1.9 Protecția socială	67
1.10 Sistemul educațional, tineret și sport	73
1.11 Cultură și patrimoniul cultural	79
1.12 Infrastructura fizică și tehnico- edilitară.....	81
1.13 Salubritate publică.....	89
1.14 Analiza SWOT.....	92
Capitolul II. Strategia de dezvoltare integrată	103
2.1 Viziunea, obiectivele generale și specifice	104

2.2 Impact	110
2.3 Estimarea costurilor.....	110
2.3 Riscuri de implementare.....	111
2.4 Proceduri de raportare.....	113

Abrevieri

- AAC** – Alimentare cu Apă și Canalizare
- ANOFM** – Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
- APL** – Autoritățile Publice Locale
- BNS** – Biroul Național de Statistică
- CR** – Consiliul Raional
- ÎMM** – Întreprinderi Mici și Mijlocii
- MDS** – Managementul Deșeurilor Solide
- NEET** – Tineri care nu fac parte din populația ocupată, nu învață/studiază în cadrul sistemului formal de educație și nu urmează careva cursuri sau alte instruirii în afara sistemului formal de educație
- PIB** – Produsul Intern Brut
- VAB** – Valoare Adăugată Brută
- PPP** – Parteneriat public-privat
- RD Centru** – Regiunea de Dezvoltare Centru
- OSC** – Organizația Societății Civile
- ODD** – Obiectiv de Dezvoltare Durabilă
- SWOT** – Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
- UE** – Uniunea Europeană
- UAT** – Unitate administrativ-teritorială
- ADR** – Agenție de Dezvoltare Regională
- FNDR** – Fondul Național pentru Dezvoltare Regională

Cuvânt înainte

Privim permanent spre viitor, spre moștenirea pe care o lăsam generațiilor viitoare. Dezvoltarea Durabilă reprezintă, dorința realizării unui echilibru, o sinteză între aspirațiile cetățeanului născut liber, societatea de care depinde și prin care se definește și contextul care permite realizarea de sine. Acest echilibru pornește de la om, actor central care caută un echilibru individual și condiții favorabile pentru a se realiza. Condițiile favorabile sunt influențate de societatea care trebuie să îl susțină și să îl motiveze și de mediul prin care se regăsește și își poate găsi echilibrul. Rolul managementului public în contextul dezvoltării durabile este să ajute la realizarea acestui echilibru, nu doar pentru cetățenii de acum, dar și pentru generațiile viitoare.

Ne confruntăm la nivel global cu crize de lungă durată în continuă creștere, care au consecințe de anvergură, declanșate de schimbările climatice și degradarea mediului, de consumul în exces al resurselor naturale, dezechilibre economice globale, migrație, crize și conflicte umanitare, care reprezintă o amenințare reală la întemeierea unei lumi prospere și pașnice.

Strategia de dezvoltare integrată a raionului Rezina pentru perioada 2022-2030 reprezintă „farul” care ghidează implementarea Agendei 2030 în toate politicile sectoriale ce pot promova dezvoltarea durabilă pe plan raional cu impact regional. Însă, acest lucru nu va fi suficient. Implicarea fiecărui cetățean este imperativă în realizarea acestei strategii. Există un proverb care îmi place mult – „omul sfințește locul”. E nevoie de formarea masei critice, momentul în care aceste principii vor fi însușite de majoritatea cetățenilor, pentru realizarea schimbării pe care o dorim. Doar așa vom reuși să transformăm raionul Rezina și să asigurăm un viitor durabil generațiilor următoare.

Strategia de dezvoltare integrată a raionului Rezina pentru perioada 2022-2030 își propune reducerea numărului cetățenilor care trăiesc în sărăcie severă și relativă în toate dimensiunile acesteia. Strategia are în vedere reducerea numărului de persoane care trăiesc sub pragul de sărăcie, stimularea participării pe piața muncii a persoanelor apte de muncă, dezvoltarea sistemului de protecție și asistență socială. Principalele priorități la nivel raional definitorii ale strategiei de dezvoltare integrată vizează bunăstarea și drepturile omului, educația și sănătatea, promovarea unei economii circulare, protecția mediului.

Strategia de dezvoltare integrată a raionului Rezina a adus o nouă viziune nu doar în ceea ce privește esența obiectivelor stabilite, respectiv caracterul universal și interconectat al acestora, dar și în ceea ce privește implementarea obiectivelor și monitorizarea acestora, care se bazează pe recunoașterea faptului că succesul materializării nu depinde doar de administrarea publică locală, ci și de ceilalți actori implicați, până la cetățean.

*Cu profund respect,
Valeriu CIORICI, președintele raionului Rezina*

Introducere

Strategia de dezvoltare integrată a raionului Rezina pentru perioada 2022-2030 (în continuare – SDI) este documentul raional de viziune strategică pe termen lung, care indică direcțiile de dezvoltare a raionului și a societății și care adaptează prioritățile, obiectivele, indicatorii și țintele angajamentelor internaționale asumate de către Republica Moldova la contextul național, în special Acordul de Asociere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, și angajamentele care derivă din statutul de țară-candidat pentru aderarea la Uniunea Europeană, inclusiv Agenda de dezvoltare durabilă 2030.

Prin această strategie, Raionul Rezina își stabilește cadrul național pentru susținerea Agendei 2030 și implementarea setului de 17 ODD. Strategia susține dezvoltarea raionului Rezina pe trei piloni principali, respectiv economic, social și de mediu. Strategia este orientată către cetățean și se concentrează pe inovație, optimism, reziliență și încrederea că administrația publică locală servește nevoile fiecărui cetățean, într-un mod echitabil, eficient și într-un mediu curat, în mod echilibrat și integrat.

Strategia de dezvoltare integrată a raionului Rezina propune o viziune de dezvoltare centrată pe om, având la bază concluzia în urma implementării precedentei Strategiei de dezvoltare integrată a raionului Rezina 2013 – 2020, conform căreia acest document de planificare strategică trebuie să adopte o abordare holistică privind dezvoltarea umană (în schimbul centrării excesive pe obiective înguste de dezvoltare economică). În cadrul acestei viziuni, omul este beneficiar, nu resursă sau instrument al dezvoltării, iar însăși dezvoltarea presupune un conținut tangibil de creștere a bunăstării.

În strategie vor fi abordate problemele cu care se confruntă Raionul Rezina în domeniul creșterii competitivității economice și îmbunătățirea condițiilor de viață ale comunităților locale, condițiilor infrastructurale și a serviciilor și a impactului acestora asupra principalelor grupuri vulnerabile afectate, vor fi stabilite obiective generale și obiective specifice pe fiecare din subdomeniile, care, de altfel, vor reprezenta rezultatele preconizate a fi atinse pe parcursul implementării strategiei. În cadrul fiecărui obiectiv vor fi stabilite și descrise activitățile prioritare realizarea cărora va conduce la atingerea obiectivelor strategiei. Nivelul de realizare a obiectivelor, dar și gradul de implementare a strategiei va fi evaluat prin intermediul indicatorilor de monitorizare și se va raporta corespunzător metodologiei și periodicității stabilite în document. În documentul propus spre implementare vor fi prevăzute și schimbările anticipate sub aspect de mediu, economic, social și instituțional în urma implementării strategiei (impactul), dar și riscurile asociate atingerii obiectivelor și măsurile de diminuare sau înlăturare a acestora. Vor fi stabilite autoritățile și instituțiile responsabile care vor contribui la implementarea strategiei.

Strategia de dezvoltare integrată a raionului Rezina este contribuția raionului la realizarea Agendei de dezvoltare durabilă 2030, adoptată de către țările membre ale Organizației Națiunilor Unite în septembrie 2015. Astfel, Strategia de dezvoltare integrată transpune

țintele, în special cele considerate acceleratori ai dezvoltării, și indicatorii Agendei 2030 adaptați la contextul național al Republicii Moldova.

Necesitatea unui document vizionar de planificare strategică este determinată de asigurarea unui cadru unic și coerent care urmează să ancoreze politicile publice. Pandemia COVID-19, crizele energetice, creșterile accelerate ale prețurilor, secetele și inundațiile recurente, crizele economice – toate evidențiază importanța unui document de planificare care să contribuie atât la o adaptare mai bună la noile realități, cât și să catalizeze procesul de dezvoltare prin valorificarea oportunităților și prevenirea activă a riscurilor.

Prezentul document a fost elaborat în mod participativ, în conformitate cu legislația națională și ținând cont de specificul raionului. Strategia de dezvoltare integrată a raionului Rezina pentru perioada 2022-2030 reprezintă un document de politică publică care va ghida acțiunile Administrației Publice Locale în următorii opt ani, în vederea asigurării unui proces continuu și coerent de dezvoltare a raionului.

SDI va ghida asistența partenerilor de dezvoltare ai Republicii Moldova în raport cu prioritățile de dezvoltare și va asigura o mai bună coordonare a proiectelor și resurselor acestora. De asemenea, SDI va servi ca important factor de mobilizare a resurselor private, precum și a creativității, ideilor și proiectelor organizațiilor societății civile și ale comunității științifice naționale către sectoarele și domeniile prioritare pentru asigurarea calității vieții oamenilor din localitățile raionul Rezina.

Cadrul strategic și de politici

Strategia de dezvoltare integrată a raionului Rezina pentru perioada 2022-2030 a fost elaborat în corelare cu Programul de activitate al Guvernului „Moldova vremurilor bune”, Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Legea nr. 112/2014 pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele - membre ale acestora, pe de altă parte, Decizia nr. 1313/2013/EU privind un mecanism de protecție civilă al Uniunii, cu modificări și actualizări ulterioare.

Strategia de dezvoltare integrată a raionului Rezina este un document complex elaborat în cadrul unui parteneriat raional având la bază documentele strategice și de programare.

CONTEXTUL INTERNAȚIONAL

- a) **Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030.** În septembrie 2015, țările membre ale ONU, printre care și Republica Moldova, au adoptat Declarația Summit-ului privind Dezvoltarea Durabilă, prin care s-au angajat să pună în aplicare Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030. Astfel, în următorii cincisprezece ani, țările urmează să-și mobilizeze eforturile pentru a elimina toate formele de sărăcie, pentru a combate inegalitățile și pentru a aborda problemele schimbărilor climatice, asigurând că nimeni nu este lăsat în urmă. Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030 este complexă, cuprinzând 17 obiective de dezvoltare durabilă și 169 de ținte care înglobează toate aspectele-cheie ale dezvoltării: economice, sociale și de mediu. În acest mod, Agenda 2030 are o aplicabilitate universală pentru toate statele, indiferent de nivelul de dezvoltare și prioritățile acestora. Următorul pas după ce a fost adoptată la nivel mondial, Agenda necesită a fi adaptată la prioritățile și contextul specific al fiecărei țări (naționalizată) pentru a o face concludentă, fezabilă și eficientă.
- b) **Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele - membre ale acestora, pe de altă parte.** Acest Acord este considerat unul important, întrucât au fost stabilite momente-cheie în vederea realizării unor reforme economice, promovării unui număr mai mare de locuri de muncă mai bune, reducerii sărăciei, consolidării coeziunii sociale, dezvoltării durabile și îmbunătățiri calității vieții, precum și consolidarea obiectivului de ecologizare a economiei

CONTEXTUL NAȚIONAL

- a) **Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”**. Conform Strategiei, va fi asigurată implementarea unor politici orientate spre dezvoltare care susțin activitățile productive, crearea de locuri de muncă decente, antreprenoriatul, creativitatea și inovația, creșterea întreprinderilor mici și mijlocii, inclusiv prin accesul la servicii financiare.
- b) **Strategiei naționale de integritate și anticorupție pentru anii 2017–2023**. Responsabilitatea de consolidare a climatului național de integritate, de sistematizare și eficientizare a eforturilor entităților publice în domeniul prevenirii și combaterii corupției sunt coordonate în cadrul principalului instrument de politici publice - Strategia Națională de Integritate și Anticorupție pentru anii 2017-2023.
- c) **Strategiei naționale de dezvoltare regională a Republicii Moldova pentru anii 2022-2028**. Prezenta Strategie, în calitate de document „umbrelă” de politică publică de planificare strategică a dezvoltării regionale a țării, reprezintă viziunea strategică și prioritățile Guvernului de abordare a dimensiunilor teritoriale, a intervențiilor sectoriale, precum și a relațiilor instituționale pentru a facilita parteneriatul dintre autoritățile administrației publice centrale și locale. Misiunea prezentei Strategii constă în transpunerea teritorială a obiectivelor și țințelor Strategiei de dezvoltare națională „Moldova 2030”, axată pe realizarea unor intervenții sistemice, pentru a contribui la creșterea indicatorilor medii de calitate a vieții (măsurăți în 10 dimensiuni) a tuturor locuitorilor Republicii Moldova, indiferent de mediul de reședință.
- d) **Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru perioada 2018-2023**. Prevenirea și combaterea violenței în familie, ca element al politicii naționale de ocrotire și sprijinire a familiei, reprezintă o preocupare majoră a Guvernului Republicii Moldova. Un pas important în crearea mecanismului instituțional și operațional de soluționare a cazurilor de violență în familie, marcând asumarea și implementarea de către Republica Moldova a angajamentelor internaționale de respectare a drepturilor omului.
- e) **Strategie cu privire la proprietatea de stat în domeniul întreprinderilor de stat și societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat pentru anii 2022-2030**. Strategia în cauză este justificată de importanța întreprinderilor de stat și societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat pentru economie și securitatea națională, precum și de necesitatea de a fortifica calitatea guvernantei corporative în aceste entități. Subsidiar, aceasta va contribui la implementarea măsurilor specificate în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, precum și va răspunde angajamentelor Republicii Moldova în raport cu partenerii de dezvoltare și anume Memorandumul cu Fondul Monetar Internațional care prevede angajamentul de a fortifica guvernanta în domeniul întreprinderilor de stat, iar Comisia Europeană a condiționat începerea negocierilor de pre-aderare la Uniunea Europeană cu reforma amplă a întreprinderilor de stat.
- f) **Strategia națională „Diaspora-2025”**. Strategia contribuie la creșterea cooperării

dintre Guvern, autoritățile publice locale, societatea civilă din țară și diasporă, prin consolidarea și extinderea abordării transversale a politicilor cu privire la diasporă, migrație și dezvoltare, precum și prin implicarea și colaborarea diasporei în vederea dezvoltării Republicii Moldova.

- g) **Strategiei de Dezvoltare a Sistemului Statistic Național pentru perioada 2023-2030.** Elaborarea Strategiei este justificată de rolul central al statisticilor oficiale pentru actul de guvernare, inclusiv în ceea ce ține de asigurarea cu informații statistice de calitate și relevante, necesare pentru elaborarea, monitorizarea și evaluarea impactului politicilor economice, sociale și de mediu, a deciziilor autorităților publice și mediului de afaceri, pentru cercetările științifice, precum și pentru informarea societății în ansamblu. Datele statistice sunt imperative pentru procesul de luare a deciziilor informate de evidențe și dezagregate după criterii relevante.
- h) **Strategia de dezvoltare „Educația 2030”** trasează politicile Guvernului Republicii Moldova în domeniul Educației, descrie conținutul și mecanismul de realizare a acesteia și determină impactul așteptat asupra sistemului de educație, societății și statului, pentru a optimiza formarea intelectuală, culturală și profesională a cetățenilor.
- i) **Strategia Energetică a Republicii Moldova 2050 (SEM 2050).** Contextul geopolitic actual a crescut exponențial riscurile de aprovizionare cu energie, toate economiile majore din Uniunea Europeană (UE) confruntându-se cu o creștere rapidă a prețurilor pentru energia electrică și gaze naturale, iar din cauza securității energetice precare nivelul de expunere a Republicii Moldova la șocuri externe este și mai mare și va persista pe termen lung. Această vulnerabilitate este consecința investițiilor insuficiente din trecut în asigurarea unei producții adecvate sau în dezvoltarea rețelelor, a încercărilor ineficiente de diversificare a surselor de aprovizionare cu energie, precum și a reformelor insuficiente ale piețelor energetice
- j) **Conceptul elaborării Strategiei de dezvoltare a sectorului de tineret pentru anii 2022-2030 „Tineret 2030”** definește politica Guvernului Republicii Moldova în domeniul tineretului, descrie mecanismul de realizare a acesteia și proiectează impactul scontat asupra tinerilor, sectorului de tineret, statului și societății în urma implementării acestui document de politică publică.
- k) **Conceptul elaborării Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală (SNDAR 2030).** Strategia va asigura de asemenea o continuitate a inițiativelor implementate cu suportul partenerilor de dezvoltare printre care: Uniunea Europeană - atât prin intermediul programelor directe cât și prin intermediul programelor dedicate țărilor membre UE, Statelor Unite ale Americii (USAID). Banca Mondială, Facilitatea Globală de Mediu (GEF), Banca Europeană de investiții, Banca europeană de dezvoltare, FAO, IFAD, Guvernul Japoniei, etc. Cumulativ în perioada 1994-2020 peste 37 donatori internaționali și-au adus aportul la dezvoltarea sectorului agroindustrial, mediului rural și ecologic al Republicii Moldova. Programele și proiectele donatorilor internaționali au avut și continuă să aibă un impact important atât în dezvoltarea sectorului agroindustrial, cât și în creșterea capacităților de consolidare instituțională, care, fără îndoială constituie unul din momentele cheie în

reformarea sectorului.

- l) **Conceptul elaborării de Reformă a Administrației Publice din Republica Moldova 2023-2030.** Strategia de Reformă a Administrației Publice din Republica Moldova va reprezenta un document de politică publică unitar, coerent și comprehensiv care va descrie viziunea, scopul, obiectivele, acțiunile și resursele necesare procesului de transformare/perfecționare al administrației publice din Republica Moldova la nivel central și local în perioada 2023-2030.
- m) **Concept privind elaborarea Strategiei de mediu până în anul 2033.** Strategia va sta la baza dezvoltării programelor și planurilor de acțiuni pentru subdomeniile menționate, care urmează a fi implementate în scopul asigurării și garantării unui nivel înalt de protecție a mediului și a sănătății umane și o ameliorare a calității vieții și a mediului înconjurător în Republica Moldova.
- n) **Conceptul elaborării Strategiei Naționale de Dezvoltare a Sectorului de Irigare 2030.** Document de politică publică, care avea scopul de a planifica politica Guvernului Republicii Moldova, pe un termen de 10 ani – în domeniul dezvoltării sectorului de irigare. Strategia recunoaște necesitatea resetării, reabilitării sectorului de irigare, de asemenea posibilitatea majorării suprafețelor potrivite pentru irigare cu 250 000 ha până la 300000 ha irigate în 2030, în paralel cu diversificarea și producerea culturilor strategice cu valoare adăugată, solicitate de consumatori pe piața locală și internațională.
- o) **Programul național pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea în Republica Moldova pentru anii 2016–2025:** Îmbunătățirea gestionării apelor pentru a asigura siguranța apelor, standardele de calitate a apei, accesul la apă și sanitație pentru populație, inclusiv accesul la apă potabilă sigură pentru 99% din populația urbană și 85% din populația rurală până în 2025 și îmbunătățirea accesului la sanitație pentru 85% din populația urbană și 25% din populația rurală până în 2025.
- p) **Programului național pentru protecția copilului pe anii 2022- 2026.** Prezentul Program național este un document de politici publice în domeniul protecției copilului, care derivă din proiectul Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” și contribuie la implementarea acesteia. Noul document de politici are în vizorul său cel puțin 21,6% din populația cu reședința obișnuită în Republica Moldova, și anume copiii cu vârsta de până la 18 ani. Noul Program național este ancorat în Obiectivele de Dezvoltare Durabilă și are în vedere o serie de ținte naționalizate, inclusiv: ODD 1 – Fără sărăcie (1.1 și 1.3); ODD 3 – Sănătate și stare de bine (3.4.2); ODD 5 – Egalitate de gen (5.2); ODD 10 – Inegalități reduse (10.2); ODD 11 – Orașe și comunități durabile (11.1); ODD 16 – Pace, justiție și instituții puternice (16.1 și 16.2).
- q) **Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022.** Necesitatea elaborării prezentului Program este determinată de problemele cu care se confruntă persoanele cu dizabilități din Republica Moldova și necesitatea creării unor condiții indispensabile implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (în continuare – Convenția ONU), ratificată de către Republica Moldova prin Legea nr. 166 din 9 iulie 2010. În același timp, prezentul Program prevede măsuri pentru implementarea recomandărilor experților

internaționali cu referire la respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova. Liniile prioritare de intervenție ale prezentului Program pentru următorii 6 ani au fost stabilite ca rezultat al consultărilor cu autoritățile administrației publice centrale și locale, societatea civilă, mediul academic și persoane cu diferite tipuri de dizabilități.

- r) **Programului Național pentru Ocuparea Forței de Muncă 2022-2026.** Programul național pentru ocuparea forței de muncă pentru anii 2022-2026 are ca scop abordarea atât a consecințelor pe termen scurt a pandemiei Covid-19 pe piața muncii, cât și provocărilor structurale care afectează cantitatea și calitatea locurilor de muncă.
- s) **Programului de consolidare a încrederii și siguranței societății prin formare, integritate și digitalizare a sistemului afacerilor interne pentru anii 2022-2025.** Scopul Programului, în esență, promovează, asigurarea unui nivel avansat de interconexiune cu comunitatea, drept condiție de eficientizare a funcționalității sistemului afacerilor interne prin intermediul creșterii continue și adaptării nivelului de profesionalism al angajaților, a integrității instituționale și individuale, precum și aplicarea tehnologiilor informaționale contemporane, drept instrumente avansate de muncă, în favoarea siguranței cetățeanului și a comunității.
- t) **Programului de prevenire și combatere a criminalității pentru anii 2022 – 2025.** Programul de prevenire și combatere a criminalității pentru anii 2022-2025 este un document de politici publice, care urmărește stabilirea unui set de obiective și acțiuni pe termen mediu privind prevenirea și combaterea criminalității în Republica Moldova, într-o manieră eficientă, concentrată pe rezultate, care să diminueze acest fenomen.
- u) **Programului Național „Moldova Creativă”.** Prezentul proiect a fost elaborat în vederea executării prevederilor obiectivului 19.23.1 al Planului de Acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 235/2021, prin care este prevăzută dezvoltarea parteneriatelor și a activităților-cadru de impulsie a dezvoltării competitive a industriilor creative. Astfel, proiectul Hotărârii Guvernului propune instituirea Programului nominalizat în calitate de instrument al Guvernului Republicii Moldova, implementat de către Ministerul Culturii. Programul prevede creșterea contribuției industriilor creative la economia națională, creșterea valorii adăugate a industriilor creative din punct de vedere socio-economic, extinderea beneficiilor industriilor creative asupra comunităților regionale și locale și dezvoltarea abordărilor durabile ale dezvoltării sectorului.
- v) **Programul național „Voucher Cultural”.** Scopul urmărit prin implementarea voucherului cultural este facilitarea și îmbunătățirea integrării tinerilor în viața culturală a țării, sporirea capacității domeniului cultural de a contribui la coeziunea socială, promovarea și dezvoltarea valorilor culturale, îmbunătățirea ofertei culturale, creșterea transparenței finanțării activităților culturale, încurajarea consumului și a mobilității culturale.
- w) **Programul de ordine și securitate publică pentru anii 2022-2025.** Programul oferă soluții la provocările majore pentru siguranța publică identificate în urma analizei problemelor care afectează populația. Subiectele analizate vizează amenințările pentru siguranța la domiciliu, în comunitate și în spațiile publice, cauzele siguranței

precare în traficul rutier, condițiile care favorizează încălcarea drepturilor populației de către structurile de ordine publică, precum și amenințările emergente legate de utilizarea tehnologiilor digitale.

- x) **Programului național de dezvoltare și implementare a agriculturii conservative pe perioada 2023-2027.** Având în vedere dinamica schimbărilor climatice din întreaga lume, precum și în Republica Moldova, apare necesitatea respectării bunelor practici agricole, întru diminuarea impactului negativ al riscurilor climatice asupra sectorului agricol. Aplicarea principiilor agriculturii conservative este recunoscut global ca o măsură eficientă de adaptare a sistemelor de producere agricolă la schimbările climatice. Implementarea Programului național de dezvoltare și implementare a agriculturii conservative pe perioada 2023-2027 va asigura dezvoltarea durabilă a întreprinderilor agricole și managementul eficient al resurselor naturale datorită utilizării inovațiilor și tehnologiilor de conservare a fertilității și umidității solului, păstrare și dezvoltare a biodiversității.
- y) **Programului privind gestionarea fluxului migrațional, azilului și integrării străinilor pentru anii 2022-2025.** Elaborarea unui nou document de politici publice este condiționat și de faptul că, acesta urmează să răspundă nevoilor specifice ale migrantilor, refugiaților și persoanelor apatride, bazat pe drepturile omului, cât și guvernantei migrației. Mai mult, elaborarea noului document de politici publice este necesară atât datorită evoluției fenomenului migrației, respectării angajamentelor internaționale asumate, cât și urmare provocărilor și transformărilor majore, care au avut loc în sfera migrației la nivel național, regional și global urmare răspândirii pandemiei COVID-19, precum și crizei migraționale produse de războiul din Ucraina.
- z) **Programul de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale pentru anii 2022-2025** este un document de politici publice, pe termen mediu, precum și de viziune strategică, asumată de către Ministerul Afacerilor Interne și care indică direcția de dezvoltare a țării în domeniul gestionării situațiilor de urgență și excepționale.
- ă) **Programului-pilot de creare a platformelor industriale multifuncționale** (HG nr.748/202012) dezvoltarea social-economică echilibrată și durabilă pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

CONTEXTUL REGIONAL

- a) **Programul Operațional Regional Centru 2022-2024.** Scopul Programului Operațional Regional este de a asigura un cadru eficient de planificare pentru a determina direcțiile și ritmul de dezvoltare, a eficientiza activitatea autorităților în gestionarea problemelor regionale, în utilizarea resurselor financiare, de a promova regiunea și de a atrage fonduri externe pentru a implementa proiectele investiționale planificate.
- b) **Programe Regionale Sectoriale**

- Programul Regional Sectorial de Management al Deșeurilor Solide pentru Regiunea de Dezvoltare Centru
- Programul Regional Sectorial de Alimentare cu Apă și de Canalizare pentru Regiunea de Dezvoltare Centru
- Programul Regional Sectorial în Eficiență Energetică pentru Regiunea de Dezvoltare Centru
- Programul Regional Sectorial în domeniul infrastructurii Drumurilor Regionale și Locale pentru Regiunea de Dezvoltare Centru
- Programul regional sectorial în domeniul dezvoltării Infrastructurii de sprijin a afacerilor
- Programul Regional Sectorial în domeniul creșterii atractivității turistice în Regiunea de Dezvoltare Centru

Perspectiva raionului Rezina asupra Dezvoltării Durabile

Pentru ca dezvoltarea durabilă să reușească în raionul Rezina, această strategie este construită în jurul cetățeanului și nevoilor generațiilor viitoare. Strategia pleacă de la premisa că, dezvoltarea durabilă prezintă un cadru de gândire care, odată însușit de către cetățean, va ajuta la crearea unei societăți mai echitabile, definită prin echilibru și solidaritate și care să poată face față schimbărilor aduse de probleme actuale globale, regionale și naționale, inclusiv scăderea demografică. Grijă administrației publice locale față de cetățean și respectul cetățeanului față de autoritățile/instituțiile publice, față de aproapele său, de valorile morale și diversitatea culturală și etnică vor duce la o societate durabilă.

Pe plan economic este nevoie de garantarea unei creșteri economice pe termen lung de care să beneficieze cetățenii raionului Rezina. Deși economia unei regiuni adeseori se măsoară prin cifre, care nu iau în considerare potențialul cetățeanului, transformarea economiei într-una durabilă și competitivă necesită un nou mod de acțiune care să se centreze pe inovație, optimism și reziliența cetățenilor. O asemenea abordare va crea o cultură a antreprenoriatului în care cetățeanul se poate realiza material și aspirațional.

Sub aspect social este nevoie de o societate coezivă, care să beneficieze de îmbunătățirea sistemului de educație și sănătate, de reducerea inegalităților dintre bărbați și femei, dintre mediul urban și rural, care să conducă la promovarea unei societăți deschise, în care cetățenii se pot simți apreciați și sprijiniți. E nevoie de cultivarea rezilienței populației, în așa fel încât cetățeanul, într-un cadru instituțional echitabil, să își poată realiza visurile acasă. În același timp, statul trebuie să ajute la sporirea potențialului cetățeanului prin abordarea problemelor legate de sănătate, de educație și de limitele pieței libere, probleme la care se poate răspunde prin politici publice, rezultatul fiind un nivel de trai cât mai ridicat pentru toți cetățenii. Sporirea capitalului social – crearea unui simț civic definit prin încredere între cetățeni - va conduce la deblocarea potențialului cetățenilor români pentru a se realiza prin forțe proprii, asigurând totodată și dezvoltarea durabilă a comunităților lor.

Conștientizarea importanței mediului a crescut semnificativ în ultimii ani, atât în ceea ce privește mediul natural, cât și la cel antropoc. Protejarea naturii este responsabilitatea tuturor datorită impactului biunivoc om – mediu, dar și o oportunitate a cetățenilor de a se uni într-un scop nobil, prin conștientizarea acestei responsabilități. Realizarea unui mediu antropoc durabil poate fi atins prin cultivarea unui sentiment de apartenență și de comunitate, care să elimine simțul singurătății cetățeanului, factor de risc în realizarea potențialului personal și, în ultimă instanță, a funcționării comunitare.

Capitolul I. Analiza socio-economică a raionului Rezina

1.1 Prezentarea generală a raionului Rezina

Regiunea de Dezvoltare Centru cuprinde 13 raioane din partea centrală a Republicii Moldova, cu o suprafață totală de 10,6 mii km² (31%) și o populație de cca 1 milion locuitori (26%), dintre care doar 20% sunt stabiliți în mediul urban. Activitățile economice principale ale RD Centru sunt agricultura și industria alimentară, serviciile (comerțul, serviciile de asistență educațională, medicală și socială), construcțiile și transporturile. Industria minieră, de extragere a materiilor prime pentru fabricarea materialelor de construcții este concentrată în raioanele Orhei, Rezina și Ialoveni. Caracterul rural deosebit de pronunțat și dificultățile socio-economice din ultimele trei decenii se răsfrâng direct asupra intensității și formelor de manifestare a impactului asupra mediului din Regiunea Centru.

Raionul Rezina este situat de-a lungul râului Nistru, pe malul drept, în partea de nord-est a țării. Raionul Rezina se mărginește cu raioanele vecine Orhei, Șoldănești, Telenești și Râbnița și poartă numele orașului-reședință. Rezina este oraș în Republica Moldova, centrul administrativ al raionului cu același nume.

Populația raionului este de 49,9 mii locuitori (conform situației din 01.01.2019), ceea ce constituie populație urbană – 12,9 mii de persoane; populație rurală – 37,00 mii de persoane;

Suprafața	621,7947 km ²	
Populația	49,9 mii locuitori	
Densitatea populației	84,5 pers/ km ²	
Gradul de urbanizare	24,2 %	
Numărul de autorități publice locale de nivel I	25 de primării	
Numărul de localități	41 localități, inclusiv orașul Rezina. Din componența primăriei Rezina fac parte și 3 localități rurale – Ciorna, Stohnaia și Boșernița.	
Centrul administrativ	Orașul Rezina	

Sursa: baza de date a BNS

Relieful. Prin așezarea sa geografică, teritoriul Rezinei face parte din podișul de nord al Republicii Moldova, fiind brăzdat, în partea de Nord, de Valea Rezinei. Relieful raionului Rezina dispune de resursele minerale de pietriș, nisip, lut, piatră și materie primă pentru fabricarea cimentului.

Clima și riscurile meteo-climatice. Clima Republicii Moldova și a raionului Rezina a acesteia

este temperat continentală cu caracter de tranziție și se formează sub influența a trei grupe de factori de climatogeneză: radiativi, dinamici și fizico-geografici. De asemenea, clima raionului Rezina se caracterizează prin ierni blânde și scurte, cu puțină zăpadă, veri lungi, călduroase, dar cu o cantitate insuficientă de precipitații atmosferice, care cad predominant în perioada caldă a anului sub formă de averse.

Raionul are o climă caldă, temperată, influențată de clima Carpaților estici și a Câmpiei Ucrainene. Temperatura medie anuală, în această zonă, oscilează între 8-9 grade C; iarna, atingând uneori minus 20-25 grade, vara +35-40 grade. În prezent clima din această zonă a Nistrului a devenit mai călduroasă decât în secolul trecut. Faptul se explică, după cum se știe, prin evoluția călduroasă a climei în Europa de Vest și de Est, schimbarea temperaturii fiind determinată de diferiți factori naturali și umani.

Riscurile meteo-climatice din raionul Rezina reprezintă o parte însemnată din riscurile meteo-climatice ale Republicii Moldova, generate de dinamica atmosferei la contactul cu suprafața terestră, dar factorii geografici locali din RD Centru le imprimă un specific aparte. Este deci regiunea unde au loc frecvent atât riscuri meteo-climatice de iarnă, cât și riscuri meteo-climatice de vară. Fenomenele de secetă și variabilitatea mare a vremii determină o gamă variată de fenomene atmosferice de risc.

Sol și resursele de sol. Pe solul scund crește o vegetație petrofită caracteristică pentru pantele calcaroase. Stâncile abrupte ale defileurilor sunt înzestrate cu peșteri și grote, care prezintă un interes deosebit pentru turiști. Pe teritoriul raionului se întâlnesc cascade, izvoare și fântâni, cu apă rece și gustoasă, ce își au începutul din rezervațiile peisagiste Țîpova și Saharna. În partea de apus, dacă mergem pe drumul ce duce spre Orhei, ajungem la moșia satului Țareuca, cu care orașul se învecinează la asfințit. Satul vechi Rezina era așezat la gura râulețului Rezina, pe malul râului Nistru. Orașul Rezina este așezat pe trei terase formate de malul abrupt al Nistrului, fiind brăzdat, în partea de nord, de râulețul Rezina, care desparte orașul de satul Ciorna, iar la sud de Valea Izvorului, ce desparte Rezina de satul Stohnaia. În zona orașului Rezina sunt valorificate resursele de pietriș, nisip, lut, piatră și materie primă pentru fabricarea cimentului.

Calitate a resurselor de apă. Principalul bazin hidrografic este fluviul Nistru, în care se scurg râulețele Apa Neagră (Ciorna) cu lungimea de 12 km și La Valea Rezina cu lungimea de 22 km, care își iau începutul în raionul Șoldănești, Saharna care izvorăște în satul Cinișeuți din regiune, având lungimea de 14 km, Cogîlnic și Jîdauca, cu începutul respectiv, din satele Peciște și Mincenii de Sus al raionului și cu lungimea de 13,9 și 14 km. Râul Nistru mărginește regiunea Rezina pe o porțiune de 40 km. Lungimea râulețelor constituie aproape 76 km.

Concentrația unor indicatori de calitate în apele uzate, anul 2018

Indicatorii de calitate în apele uzate evacuate și VMA a acestora					
Rezina	Reziduu fix 1500 mg/dm	CBO5 25 mg O2 /dm3	Azot amoniac 2 mg/dm3	Sulfați 400 mg/dm3	Cloruri 300 mg/dm3
	120	-	-	-	-

Sursa: Petru Bacal, Dorin Lozovanu (coord.): Regiunea de Dezvoltare Centru. Aspecte geografice, socio-economice și ecologice.

Aerul ca și în întreaga țară are aceleași surse de poluare, generate în ultimul timp mai puțin de industrii și mai mult de activitatea umană și sursele naturale de poluanți, cu referire la monoxidul de carbon, care este un produs de ardere incompletă a combustibilului în vehicule, încălzire, eliminarea deșeurilor și arderea biomasei.

Flora și fauna este specifică zonei de stepă. Principalele specii lemnoase sunt reprezentate prin arțar, salcâm, pin negru, nuc, salcie, ulm. Lumea animală este reprezentată de speciile specifice zonei de silvostepă, păsări: cocostârci, ciocănitore, pițigoii, cioară. Animale: căprioara, veverița, vulpea, iepurele de câmp, mistrețul, bursucul. Iazurile și bălțile sunt populate mai des de rațe și găște sălbatice.

Economia. Conform informației Direcției de Deservire Fiscală Rezina în 2021 activau 6363 de agenți economici, cu 306 mai puțini ca în 2017, ceea ce reprezintă o scădere cu 4,59%, fenomen cauzat inclusiv de COVID. Este o tendință înregistrată la nivel global, dar care trebuie să fie stopată prin instrumente inovative, adaptate la nivel de raion, ținând cont de specificul raionului Rezina.

Ocuparea forței de muncă. În anul 2021, cele 423 întreprinderi active în r-nul. Rezina reflectate în statistica națională numărau 3477 angajați. Numărul acestora s-a menținut constant în perioada anilor 2019-2021, în ciuda provocărilor create de Pandemia Covid-19.

Primii zece agenți economici din raionul Rezina angajează în câmpul muncii 714 angajați/20,5% din totalul de angajări la nivel de raion, veniturile din vânzări reprezentând 1260,9 mln lei/36% din totalul pe raion.

Monumente istorice. La marginea de sud-vest a orașului Rezina arheologii au descoperit în anul 1946 urmele unei așezări întărite. Așezarea înaltă, cu o lungime de 100 m și o lățime de 50 m, avea o formă ovală. Coastele laterale ale promontoriului apărau așezarea în caz de atac. Marginea de nord a promontoriului a fost fortificată suplimentar cu un val de pământ. Istmul îngust care lega promontoriul cu câmpia era întretăiat de un șanț adânc, întărit din interior cu un val înalt de pământ. Linia de fortificații unea malurile opuse ale râpii, întretăind promontoriul și barând accesul pe promontoriu dinspre câmpie. Alte câteva fortificații a transformat dealul într-o adevărată cetățuie. Șanțul avea adâncimea de 1,5 m și lățimea de circa 4 m, iar valul de pământ atingea înălțimea de 2 m. Arheologii au constatat că această cetățuie a fost construită de populația getică, care a locuit în aceste ținuturi cu 2300-2400 de ani în urmă. Aici au fost găsite și obiecte care au aparținut populației băștinașe din secolele al X-lea – al XII-lea. Aceasta, probabil, a folosit ruinele cetății părăsite de populația getică cu zece secole anterior. În anul 1966 la Rezina s-a descoperit un tezaur format din circa o sută de monede turcești (aspri), bătute pe timpul sultanului Suleiman Magnificul (1520-1566).

1.2. Buna guvernare și transparența actului de guvernare

Buna guvernare începe prin aplicarea statului de drept. Autoritățile publice centrale și locale respectă pe deplin cadrul legal, iar deciziile și reglementările sînt aprobate în strictă corespundere cu procedurile stabilite prin lege și sînt puse în aplicare în mod imparțial. În ceea ce privește nemijlocit reforma administrației publice, reglementările vor stabili clar responsabilitățile autorităților, regulile de funcționare a sistemelor și mecanismele de luare a deciziilor în implementarea componentelor acesteia.

Responsabilitatea și transparența sînt două elemente importante ale buneii guvernări. Transparența este o forță puternică, care, aplicată în mod consecvent, contribuie eficient la combaterea corupției, îmbunătățirea guvernantei și promovarea responsabilității. Transparența este o condiție și o premisă pentru responsabilizarea administrației publice și implică mai mult decît raportarea minimă periodică, dar și disponibilitatea de a face accesibilă informația din inițiativă proprie și de a răspunde pozitiv solicitărilor de informație. Conceptul de responsabilitate se referă la cadrul legal și de raportare, structura organizatorică, strategia, procedurile și acțiunile care asigură legalitatea mandatului instituției și cea mai bună funcționare în serviciul public.

Tabelul 2

Organizarea administrativă a Regiunii de Dezvoltare Centru

Regiunea de dezvoltare /Raion	Suprafața totală (km ²)	% din teritoriu	Municipii	Nr orașe	Localități din componența orașelor (municipiilor)	Sate reședințe ³	Localități din componența comunelor ⁴	Total localități
Total pe țară	30319,82		13	53	41	916	659	1682
Total RDC	10631,81	100%	4	10	16	340	229	599
Anenii Noi	887,62	8.3%	0	1	5	25	14	45
Călărași	753,55	7.1%	0	1	1	27	15	44
Criuleni	687,95	6.5%	0	1	2	24	16	43
Dubăsari	309,22	2.9%	0	0	0	11	4	15
Hâncești	1472,13	13.8%	1	0	0	38	24	63
Ialoveni	783,49	7.4%	0	1	0	24	9	34
Nisporeni	629,02	5.9%	0	1	0	22	16	39
Orhei	1228,31	11.6%	1	0	0	37	37	75
Rezina	621,79	5.8%	0	1	3	24	13	41
Strășeni	729,12	6.9%	1	1	2	25	10	39
Șoldănești	598,37	5.6%	0	1	0	22	10	33
Telenești	848,62	8.0%	0	1	2	30	21	54
Ungheni	1082,62	10.2%	1	1	1	31	40	74

Sursa: Agenția de dezvoltare regională Centru

În calitate de autorități reprezentative și deliberative, consiliile locale și primarii celor 25 de primării din raionul Rezina au responsabilitatea de a soluționa problemele localității pe care o administrează. De gospodărirea treburilor publice a întregii unități administrativ-teritoriale se ocupă Consiliul raional Rezina, format din 27 de consilieri, și președintele raionului, ales de membrii consiliului.

Consiliul raional Rezina este autoritatea deliberativă a administrației publice raionale fiind constituit din 27 de membri. Numărul de consilieri este stabilit în conformitate cu prevederile art.

11 al Legii privind administrația publică locală nr. 436-XVI din 28.12.2006 reieșind din numărul populației raionului. CR își desfășoară activitatea în conformitate cu prevederile Legii privind administrația publică locală nr. 436-XVI din 28.12.2006 și Regulamentul privind constituirea și funcționarea CR, aprobat prin decizia Consiliului. Atribuțiile Președintelui de raion sunt reflectate în Legea privind administrația publică locală nr. 436-XVI din 28.12.2006.

În cadrul Consiliului raional procesul decizional parcurge toate etapele necesare prevăzute de legislație pentru adoptarea deciziilor, adică: a) identificarea problemei, b) inițierea proiectului de decizie, c) participarea cetățenilor în gestionarea treburilor publice.

Pornind de la domeniile de activitate ale autorității publice raionale, Președintele raionului exercită 17 atribuții de bază. În calitatea sa de autoritate publică executivă, Președintele raionului poate îndeplini și alte atribuții prevăzute de legislația în vigoare sau încredințate de Consiliul raional. Atribuțiile funcționarilor publici sunt stabilite în fișele de post personale.

Președintele raionului are statut de ales local și a fost ales în funcție de către Consiliul raional. Președintele raionului exercită conducerea operativă a serviciilor publice de interes raional, reprezintă raionul în raporturile cu Guvernul, cu alte autorități publice centrale, cu persoane fizice și juridice din țară și din străinătate, precum și în instanțe judecătorești, este coordonator al serviciilor descentralizate din cadrul raionului și exercită atribuțiile de președinte al comisiei pentru situații excepționale.

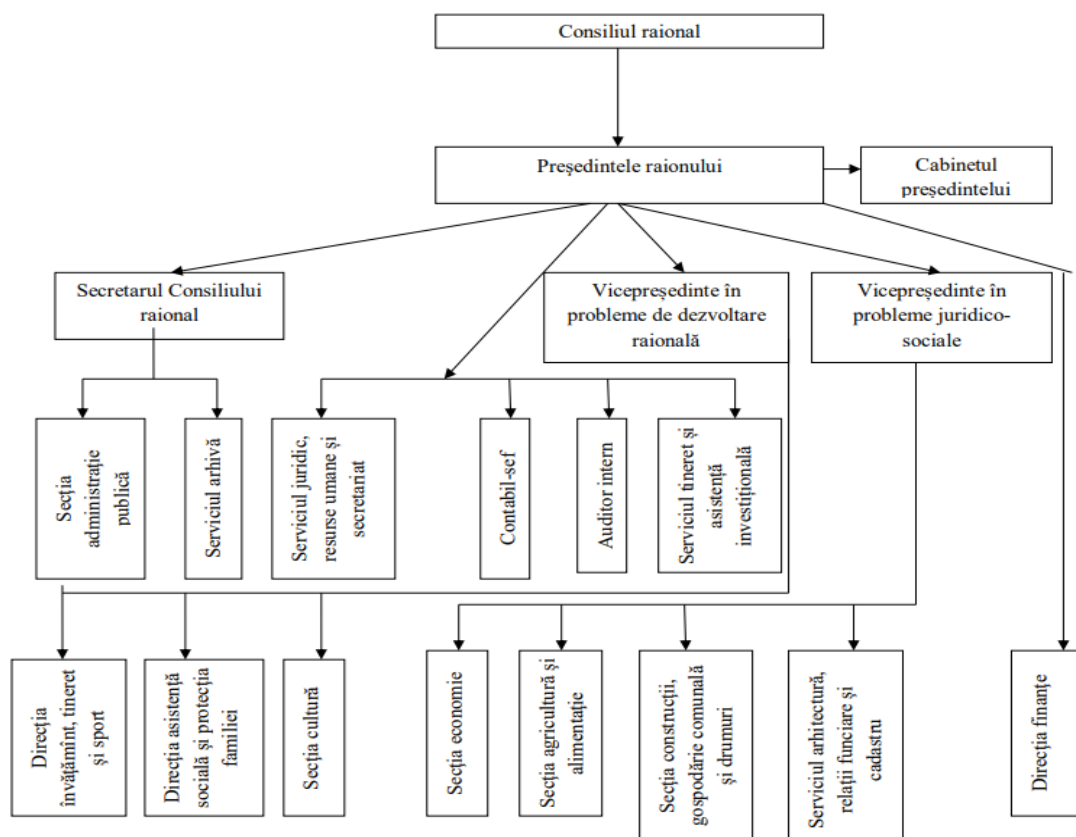
Aparatul președintelui este o structură funcțională cu activitate permanentă desfășurată în scopul îndeplinirii competențelor legale ale Consiliului raional și a Președintelui raionului în vederea realizării serviciilor publice de interes raional.

Aparatul președintelui este constituit pentru a asigura un serviciu public stabil, profesionist, transparent, eficient și imparțial, în interesul cetățenilor, precum și al autorităților și instituțiilor publice din raion. Existența actelor normative referitoare la statutul localității, la modul de organizare și funcționarea autorităților locale scoate în evidență potențialul Consiliului de a face față noilor provocări, ce țin de dezvoltarea capacităților sale instituționale. Consiliul Raional întrunește un număr de 27 consilieri, care activează în 3 comisii de specialitate:

- a) Comisia „Buget și Finanțe”
- b) Comisia „Juridico Socială”
- c) Comisia „Dezvoltare Raională”

La nivel de Consiliu raional există un cadru care reglementează activitatea instituției, ce activează conform organigramei:

Figura 1. Organigrama Consiliului Raional Rezina

Sursa: Consiliul Raional Rezina

Activitatea Consiliului raional se desfășoară în spațiile proprii, fiecare angajat al instituției dispune de birou în care își exercită activitatea. Totodată, consiliul raional mai dispune de săli de ședințe proprii, necesare desfășurării diverselor evenimente și activități, dotări tehnice necesare și echipamente de rigoare, inclusiv calculatoare pentru fiecare angajat, acces la internet etc. Baza infrastructurii tehnice necesită a fi îmbunătățită.

Legalitatea deciziilor autorităților publice locale, în materie de creare și stabilire a statutului și denumirii subdiviziunilor structurale, se efectuează prin următorul cadru legislativ:

- Legea nr.764-XV din 27 decembrie 2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova;
- Legea nr.155 din 21 iulie 2011 pentru aprobarea Clasificatorului unic al funcțiilor publice;
- Legea nr.199 din 16 iulie 2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică;
- Legea nr.229 din 23 septembrie 2010 privind controlul financiar public intern;
- Legea nr. 158 –XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public;
- Hotărârea Guvernului nr.1001 din 26 decembrie 2011 „Privind punerea în aplicare a unor acte legislative”.
- Hotărârea Guvernului nr. 201 din 11.03.2009 privind punerea în aplicare a prevederilor Legii nr.158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public.
- În materie de stabilire a denumirilor de funcții publice/posturi pentru a putea fi salarizate

corespunzător și a determina cheltuielile de personal:

- Hotărârea Guvernului nr.1231 din 12 decembrie 2018 „Pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar”.

Condițiile de muncă în cadrul CR Rezina sunt estimate de angajați ca destul de bune. Actul de guvernare locală este unul relativ bun. Precum s-a și menționat, acesta este făcut în conformitate cu cadrul legal în vigoare.

Tabelul 3

Competențele Consiliului raional Rezina

Competențe / Atribuții	Structura responsabilă a CR Rezina
Administrarea bunurilor din domeniile public și privat ale raionului	Serviciul Arhitectură Relații Funciare și Cadastru
Planificarea și administrarea lucrărilor de construcție, întreținere și gestionare a unor obiective publice de interes raional	Serviciul Arhitectură, Relații Funciare și Cadastru, Secția Construcții, Gospodărie Comunală și Drumuri
Construcția, administrarea și repararea drumurilor de interes raional, precum și a infrastructurii rutiere	Secția Construcții, Gospodărie Comunală și Drumuri
Organizarea transportului auto de călători, administrarea autogărilor și stațiilor auto de interes raional	Secția Construcții, Gospodărie Comunală și Drumuri
Susținerea și stimularea inițiativelor privind dezvoltarea economică a unității administrativ-teritoriale	Secția economie, Secția Agricultură și Alimentație
Elaborarea și implementarea proiectelor de construcție a gazoductelor interurbane (inclusiv a gazoductelor de presiune medie), a altor obiective termoelectrice cu destinație locală	Secția Construcții, Gospodărie Comunală și Drumuri
Administrarea instituțiilor de cultură, turism și sport de interes raional, alte activități cu caracter educațional, cultural și sportiv de interes raional	Secția cultură, Direcția învățământ, tineret și sport
Administrarea unităților de asistență socială de interes raional	Direcția Asistență Socială și Protecția Familiei
Dezvoltarea și gestionarea serviciilor sociale comunitare pentru categoriile social-vulnerabile, monitorizarea calității serviciilor sociale	Direcția Asistență Socială și Protecția Familiei

Sursa: Consiliul Raional Rezina

În timpul recrutării personalului în CR Rezina se ia în considerație competența/studiile și experiența profesională, fiind respectat cadrul legal în procesul de încadrare a personalului.

Salarizarea și motivarea funcționarilor publici din cadrul subdiviziunilor Consiliului raional este efectuată în conformitate cu prevederile Legii nr. 270 din 23 noiembrie 2018 privind sistemul

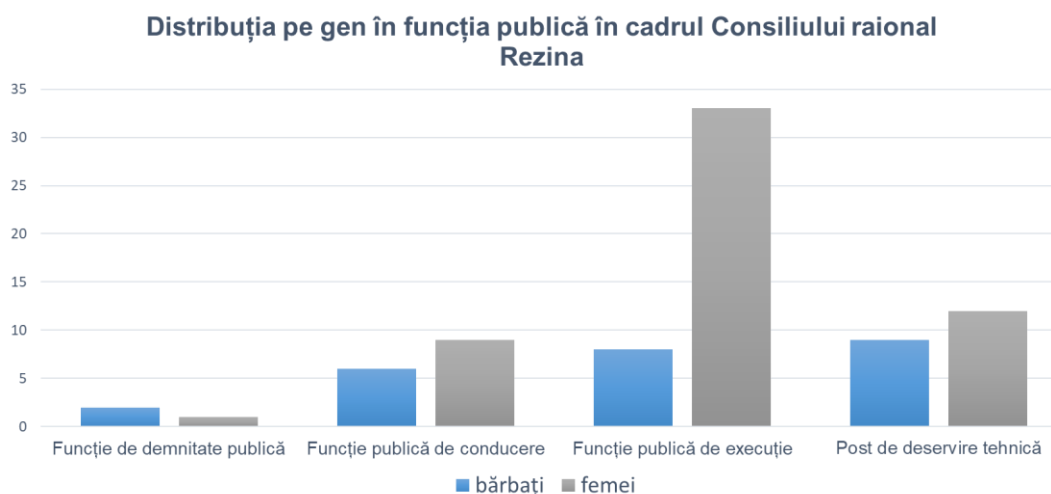

unitar de salarizare în sectorul bugetar.

Evaluarea angajaților se efectuează în conformitate cu legislația și actele normative în vigoare. Evaluarea se desfășoară o dată pe an în primul rând în baza competenței și a studiilor, în al doilea rând în baza experienței profesionale. Majoritatea funcțiilor sunt suplinite prin anunțarea de concurs la funcții vacante. Anunțurile sunt plasate de obicei pe pagina web a Consiliului raional.

Un factor important ce influențează activitatea și rezultatele Consiliului Raional este vârsta și calificarea personalului. Vârsta medie a personalului este de 43 de ani. Majoritatea angajaților dețin studii superioare.

Consiliul raional sprijină consolidarea capacităților privind echitatea și echilibrul de gen, proegalității de gen este discutată tot mai frecvent, apare și în agenda de lucru a entității.

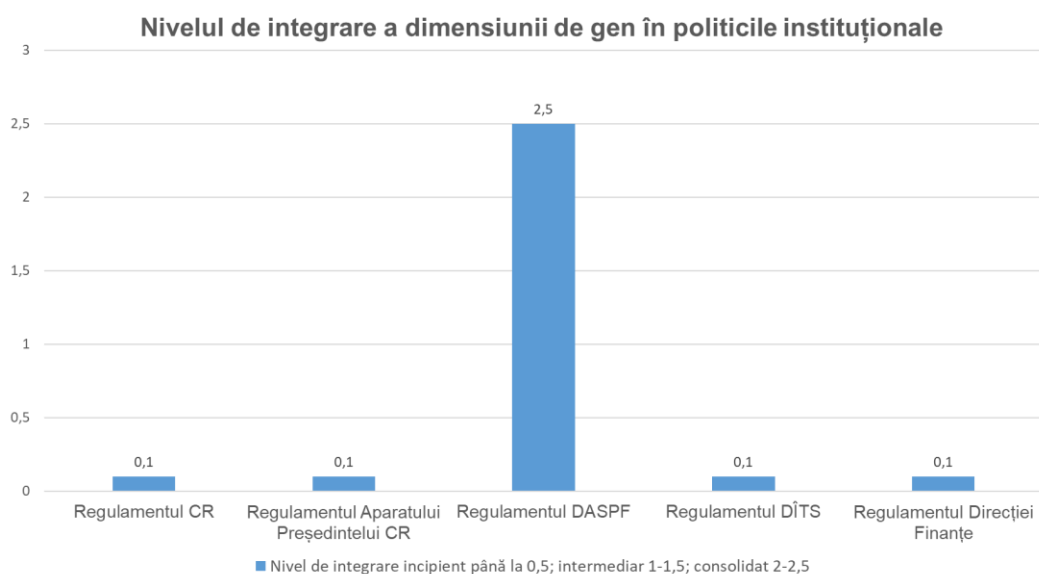
Figura 2. Distribuția pe gen în funcția publică în cadrul consiliului raional

Sursa: Audit de gen în cadrul consiliului raional Rezina, 2022

Managementul documentelor se efectuează corespunzător instrucțiunilor privind ținerea lucrărilor de secretariat. Entitatea nu dispune de un centru de documentare suficient echipat și operațional, format dintr-o colecție de documente și materiale pe probleme de gen care să reflecte în primul rând cadrul legal și instituțional din Republica Moldova în domeniul egalității de gen.

Figura 3. Integrarea dimensiunii de gen în politicile instituționale.

Sursa: Audit de gen în cadrul consiliului raional Rezina, 2022

Dimensiunea de gen nu este integrată în documentele de politici, obiectivele privind egalitatea de gen nu sunt reflectate în obiectivele generale sau specifice, iar indicatorii de produs, rezultat, impact ale acțiunilor nu sunt sensibili la gen.

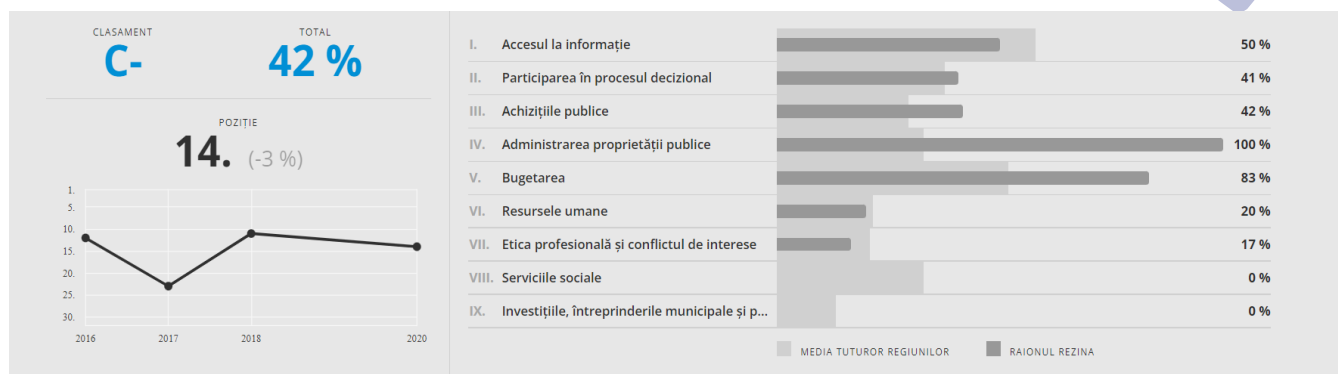
Datele dezagregate în funcție de sex nu sunt colectate și utilizate în procedurile de monitorizare și evaluare.

Principiile buneii guvernări implică respectarea transparenței în elaborarea și adoptarea actelor normative. Legea de bază în domeniu este Legea nr. 239 din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional care, pornind de la obiectul de reglementare stipulat în art. 1, stabilește normele aplicabile autorităților administrației publice centrale și locale, precum și altor autorități publice, în vederea asigurării transparenței în procesul decizional, reglementând raporturile acestor autorități cu cetățenii, cu asociațiile constituite în corespundere cu legea, precum și cu alte părți interesate, în vederea participării la procesul decizional.

Principalele mecanisme pentru asigurarea transparenței decizionale sunt panourile informative și pagina web a Consiliului Raional <https://consiliu.rezina.md>. În vederea asigurării transparenței procesului decizional, au fost organizate audieri și dezbateri publice asupra proiectelor de decizii cu președinții fracțiunilor și comisiilor de specialitate ale Consiliului Raional.

Pagina web rămâne a fi cel mai popular instrument de comunicare în contextul consultărilor privind elaborarea și aprobarea bugetului, dar, prin intermediul paginii, părțile interesate mai degrabă s-au informat decât au înregistrat propuneri sau sugestii.

Figura 4. Locul raionului Rezina după evoluția indicatorilor de transparență, anul 2020

Sursa: Portalul privind transparența autorității publice locale. <http://localtransparency.viitorul.org>

Din informațiile prezentate, observăm o implicare redusă a cetățenilor în procesul de elaborare a bugetelor locale și, mai ales, în procesul de distribuție a resurselor.

Conform portalului privind transparența autorității publice locale în baza unui chestionar sociologic aplicat în rândul primarilor și Consiliilor Raionale, precum și în baza datele colectate din surse accesibile publicului. Metodologia a fost preluată de la un proiect similar implementat de [Transparency International Slovacia](#).

Raionul Rezina este pe locul 14 după evoluția indicatorilor de transparență. Astfel a înregistrat o creștere de circa 20% a indicatorilor evaluați, fiind raionul cu cea mai înaltă transparență la capitolul Participarea în procesul decizional. Totodată, niveluri peste media națională ale transparenței sunt înregistrate la capitolele administrarea proprietății publice, resursele umane.

Denumire	Clasament ▼	Total	Schimbări	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
1 Raionul Strășeni	A	78 %	-0 %	88 %	77 %	73 %	100 %	75 %	100 %	42 %	100 %	50 %
2 Raionul Fălești	B	61 %	-6 %	59 %	56 %	67 %	100 %	75 %	60 %	42 %	100 %	33 %
3 Raionul Criuleni	B-	60 %	+22 %	91 %	73 %	33 %	21 %	75 %	30 %	25 %	50 %	25 %
4 Raionul Cahul	B-	57 %	-1 %	52 %	76 %	48 %	50 %	58 %	50 %	33 %	25 %	33 %
5 Raionul Soroca	B-	56 %	+11 %	86 %	65 %	46 %	29 %	58 %	50 %	8 %	88 %	0 %
6 Raionul Leova	B-	56 %	+11 %	88 %	53 %	58 %	29 %	75 %	10 %	50 %	50 %	17 %
7 Raionul Sîngerei	C+	55 %	+4 %	94 %	44 %	58 %	50 %	75 %	10 %	33 %	63 %	17 %
8 Raionul Cimișlia	C+	53 %	+19 %	64 %	54 %	29 %	64 %	83 %	50 %	25 %	50 %	17 %
9 Raionul Rîșcani	C	47 %	-8 %	86 %	40 %	29 %	29 %	58 %	20 %	75 %	25 %	17 %
10 Raionul Orhei	C	46 %	+3 %	64 %	43 %	58 %	43 %	75 %	0 %	25 %	25 %	17 %
11 Raionul Dubăsari	C	46 %	+19 %	94 %	51 %	0 %	0 %	83 %	20 %	17 %	38 %	17 %
12 Raionul Ștefan Vodă	C	46 %	-10 %	93 %	44 %	45 %	0 %	75 %	20 %	8 %	0 %	17 %
13 Raionul Ungheni	C	45 %	-4 %	88 %	38 %	8 %	100 %	46 %	20 %	25 %	75 %	50 %
14 Raionul Rezina	C-	42 %	-3 %	50 %	41 %	42 %	100 %	83 %	20 %	17 %	0 %	0 %

Figura 5. Locul raionului Rezina după evoluția indicatorilor de transparență, anul 2020

Sursa: Portalul privind transparența autorității publice locale. <http://localtransparency.viitorul.org>

Transparența actului de guvernare locală este caracterizată prin următoarele:

Asigurarea participării cetățenilor la ședințele Consiliului raional. Ședințele se desfășoară în sala de ședințe, cu o capacitate de 60 de persoane. Înștiințarea de convocare se publică în termeni pe pagina web a consiliului. Ședințele sunt publice și nu există restricții de participare.

Raporturile dintre autoritățile publice de nivelul al doilea și cele de nivelul unu, au la bază principiile autonomiei, legalității, transparenței și colaborării în rezolvarea problemelor comune.

Buna guvernare locală funcționează cu succes axându-se pe încurajarea democrației participative, legalității și transparenței actului decizional, echitate în accesul la bunuri și servicii publice, precum și incluziune socială.

1. Nivelul de informare: panouri informative, pagină web, rețele de socializare, materiale tipărite (pliante, broșuri), scrisori informative; În toate etapele procesului de luare a deciziilor, toate informațiile pertinente trebuie prezentate într-un limbaj clar și ușor de înțeles și într-un format adecvat și accesibil, fără anumite obstacole administrative nejustificate și, în principiu, gratuit, în conformitate cu principiile datelor deschise. Autoritățile publice trebuie să ofere acces cât mai larg, atât offline, cât și online, la documentele și informațiile cheie, fără restricții privind analiza și reutilizarea acestor informații.

2. Nivelul de consultare: sondaje, focus-grupuri, audieri publice, dezbateri publice. Consultarea permite autorităților publice să colecteze opiniile persoanelor, ONG-urilor și societății civile în general, cu privire la o anumită politică sau un subiect în cadrul unei proceduri oficiale.

3. Nivelul de dialog: grupuri de cartier, consilii consultative (tineri, femei, agricultori). Dialogul este un proces structurat, de lungă durată și bazat pe rezultate, întemeiat pe interesul reciproc în schimbul de opinii între autoritățile publice, persoane, ONG-uri și societatea civilă în general.

4. Nivelul de parteneriat: rapoarte alternative elaborate de ONG, comisii pentru implementare a SDI, panel mediator.

Administrația publică locală se află în serviciul comunității, iar eficiența acestui serviciu depinde și de capacitatea instituției de a comunica cu cetățenii, mijloacele mass-media, mediul de afaceri, instituțiile publice și private ș.a. Comunicarea eficientă contribuie atât la transparența APL față de cetățeni, cât și implicarea acestora în procesul decizional. Nivele de participare a cetățenilor și tehnici de comunicare care pot fi utilizate de APL:

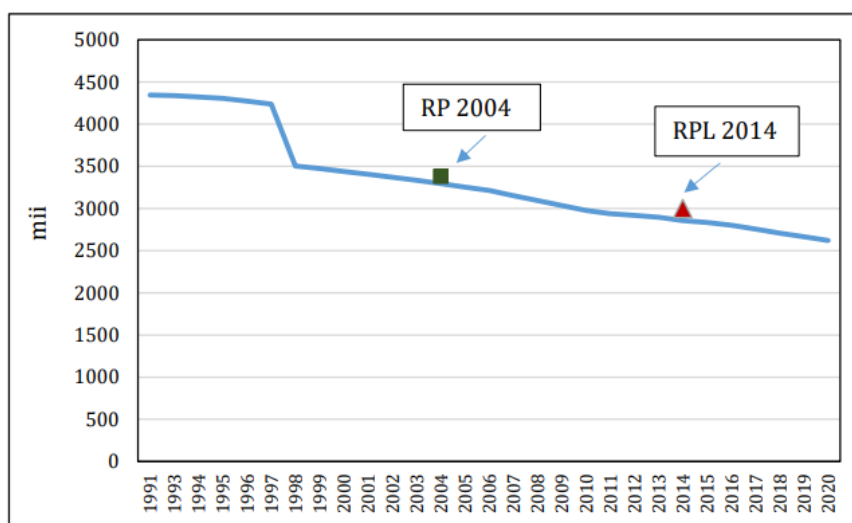
1.3 Populație și procese demografice

Numărul populației, structura pe vârste și sexe a acesteia sunt cei mai generali indicatori demografici, având o importanță deosebită pentru calcularea atât a indicatorilor demografici mai detaliați, cât și celor socio-economici. Schimbările în mărimea populației – creștere sau scăderea – evoluează în calitate de indicatori de dezvoltare socioeconomică, în pofida faptului că în ultimele decenii paradigma capitalului uman (nivelul de sănătate și educație) a obținut o importanță majoră, fiind recomandat în calitate de criteriu principal pentru politici publice. În Republica Moldova, numărul populației unităților administrativ-teritoriale stă la baza formării bugetelor, redistribuirii fondurilor bugetare prin subvenții și altor transferuri. În acest context, statistici fiabile privind numărul și structura pe vârste și sexe a populației rezidente prezintă o importanță deosebită.

În primul deceniu de independență a Republicii Moldova datele privind populația, precum și calcularea lor nu prezentau o problemă. Datele ultimului recensământ unional din anul 1989 constituiau un punct de reper pentru efectuarea în continuare a calculelor populației. Însă de la sfârșitul anilor `90 ai secolului trecut, mobilitatea teritorială a populației a crescut considerabil, în același timp, contabilizarea migrației a devenit destul de dificilă. În plus, începând cu anul 1998, în urma pierderii controlului asupra regiunii transnistrene și mun. Bender, datele privind dinamica populației în această regiune nu sunt prezentate BNS. Totodată, lipsa controlului frontier în această regiune, de asemenea, a creat dificultăți în evidența fluxurilor migratorii.

Recensământul Populației și Locuințelor din 2014 (RPL 2014) a oferit informații importante, în primul rând, privind mărimea populației cu reședință obișnuită, precum și structura pe vârste și sexe a acesteia. Fiind ajustate de BNS, ca puncte de reper pentru calcularea numărului populației cu reședință obișnuită în Republica Moldova din anul 2014 până încoace, datele alternative se caracterizează printr-un nivel înalt de fiabilitate.

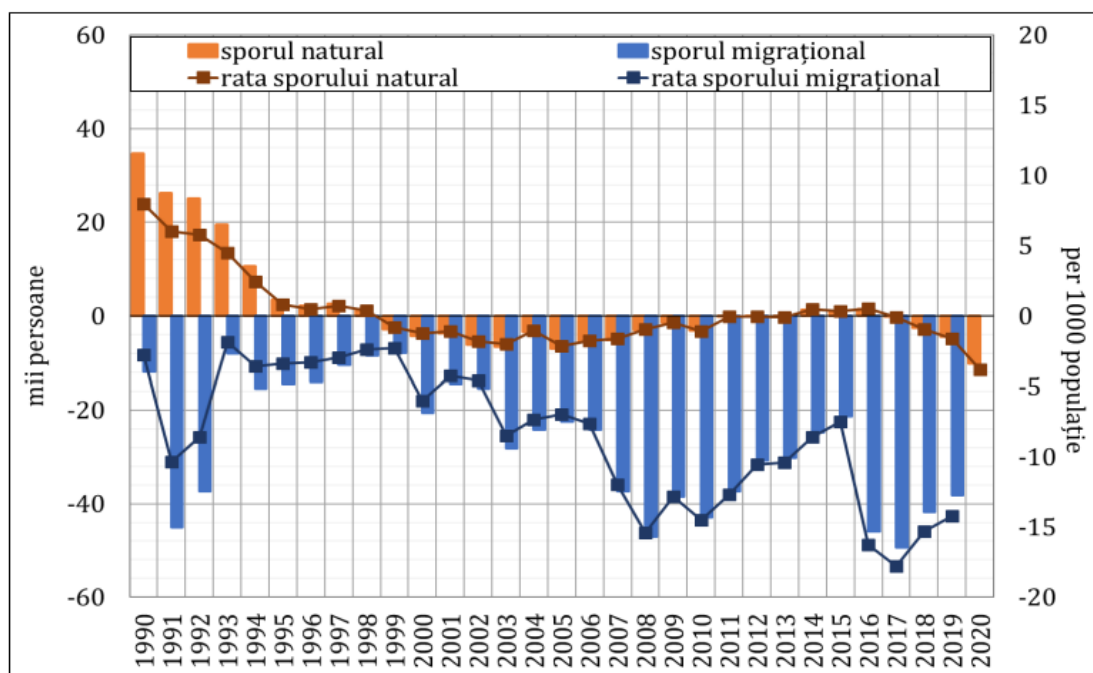

Figura 6. Numărul mediu anual al populației cu reședință obișnuită și numărul populației recensate la recensămintele populației din 2004 și 2014

Sursa: Pentru anii 1991–2013 – estimările Penina O., Jdanov D. și Grigoriev P.; pentru anii 2014–2020 – datele BNS; recensămintele populației din 2004 și 2014.

Compararea acestora cu datele recensămintelor populației pentru anii 2004 și 2014 demonstrează că acestea prezintă o serie de date apropiate datelor RP 2004 și RPL 2014. Aceste date au servit ca bază pentru mai multe studii demografice, inclusiv în prezenta lucrare, în care tendințele de lungă durată în evoluția fertilității, mortalității și migrației sunt abordate în baza indicatorilor calculați în raport cu populația cu reședință obișnuită.

Intensitatea declinului natural al populației Republicii Moldova în anii 1999–2010 oscila în limitele de la -0,8% până la 2,2%. Între anii 2011-2016 a fost înregistrat sporul natural pozitiv, cu valori nesemnificative de maximum 0,5%, fiind determinat de schimbările structurale pozitive cum ar fi intrarea în vârstă reproductivă a generațiilor numeroase născute la mijlocul anilor `80 ai secolului trecut, ceea ce a contribuit la creșterea numărului de nașteri în acești ani. Începând cu anul 2017, sporul natural negativ se accentuează, ajungând la -3,8% în anul 2020, din cauza creșterii mortalității în pandemia COVID-19 și majorarea decalajului dintre numărul de decese și de nașteri.

Figura 7. Sporul natural și sporul migrațional, anii 1990-2020

Sursa: Estimat în baza datelor BNS, O. Penina ș.a. (2015) și datele țărilor de destinație. Notă: Sporul migrațional și rata sporului migrațional au fost estimate în baza datelor țărilor de destinație (1990-2013) și datelor BNS cu privire la migrația internațională (2014-2019).

Lipsa datelor oficiale la nivel național privind numărul populației pe medii de reședință nu ne permite să realizăm o analiză detaliată a situației în profil urban / rural. Cifrele absolute privind sporul natural pe medii de reședință demonstrează că scăderea naturală este preponderent observată în spațiul rural.

Evoluția proceselor demografice în ianuarie-decembrie 2021 se caracterizează prin următorii indicatori principali ai mișcării naturale a populației:

Tabelul 4

Situația demografică raionul Rezina pentru anii 2020-2021

	Ianuarie-decembrie		Ianuarie-decembrie 2021 în % față de ianuarie-decembrie 2020
	2020	2021 ¹	
Născuți-vii, persoane	439	425	96,8
Decedați, persoane	595	682	114,6
din care, copii sub 1 an	3	c	*
Sporul natural	-156	-257	164,7
Numărul căsătoriilor	240	395	164,6
Numărul divorțurilor	189	211	111,6

¹ Date preliminare

Sursa: Situația social-economică a raionului Rezina în ianuarie-decembrie 2021 (informație succintă)

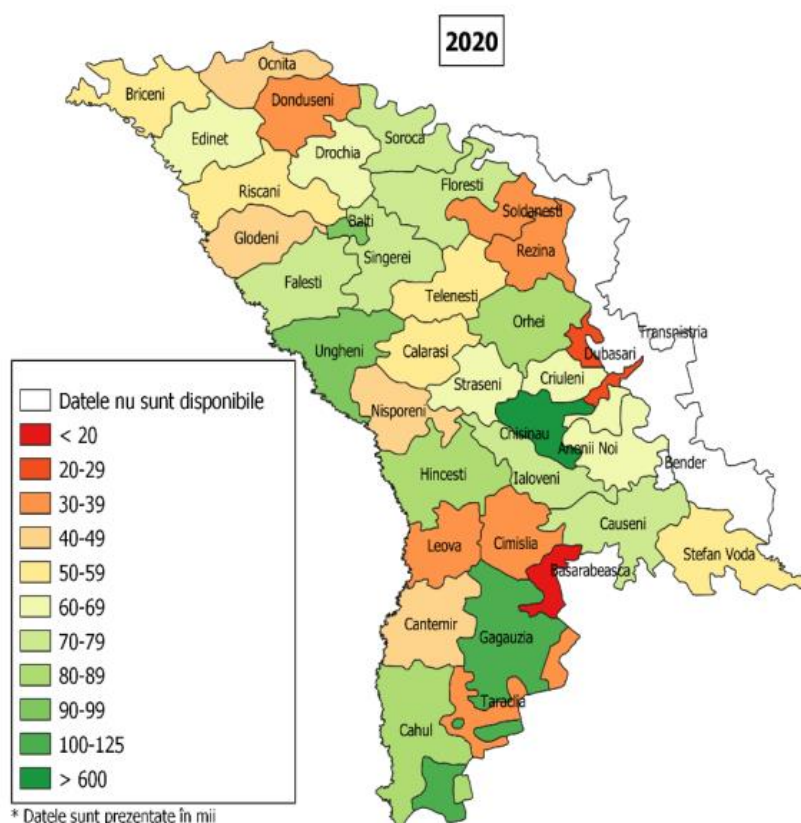
Conform datelor preliminare, în ianuarie-decembrie 2021 au fost înregistrați 425 născuți-vii, cu 3,2 la sută mai puțin comparativ cu perioada similară al anului precedent.

Numărul persoanelor decedate a fost de 682, cu 14,6 % mai mult comparativ cu perioada ianuarie-decembrie 2020.

În ianuarie-decembrie 2021 au fost înregistrate 395 căsătorii, numărul acestora fiind în creștere cu 155 , comparativ cu ianuarie-decembrie 2020. Conform Hotărârilor Judecătorești numărul divorțurilor oficial înregistrate a fost de 211, cu 11,6 % mai mult comparativ cu perioada corespunzătoare al anului trecut.

Pe parcursul celor 30 de ani de la independență, sporul natural a devenit negativ în toate raioanele și municipiile Republicii Moldova. Cele mai recente estimări ale Biroului Național de Statistică au scos la iveală că peste 40% din populația R. Moldova locuiește în doar cinci unități teritorial-administrative: municipiile Chișinău și Bălți, autonomia găgăuză și raioanele Ungheni și Cahul.

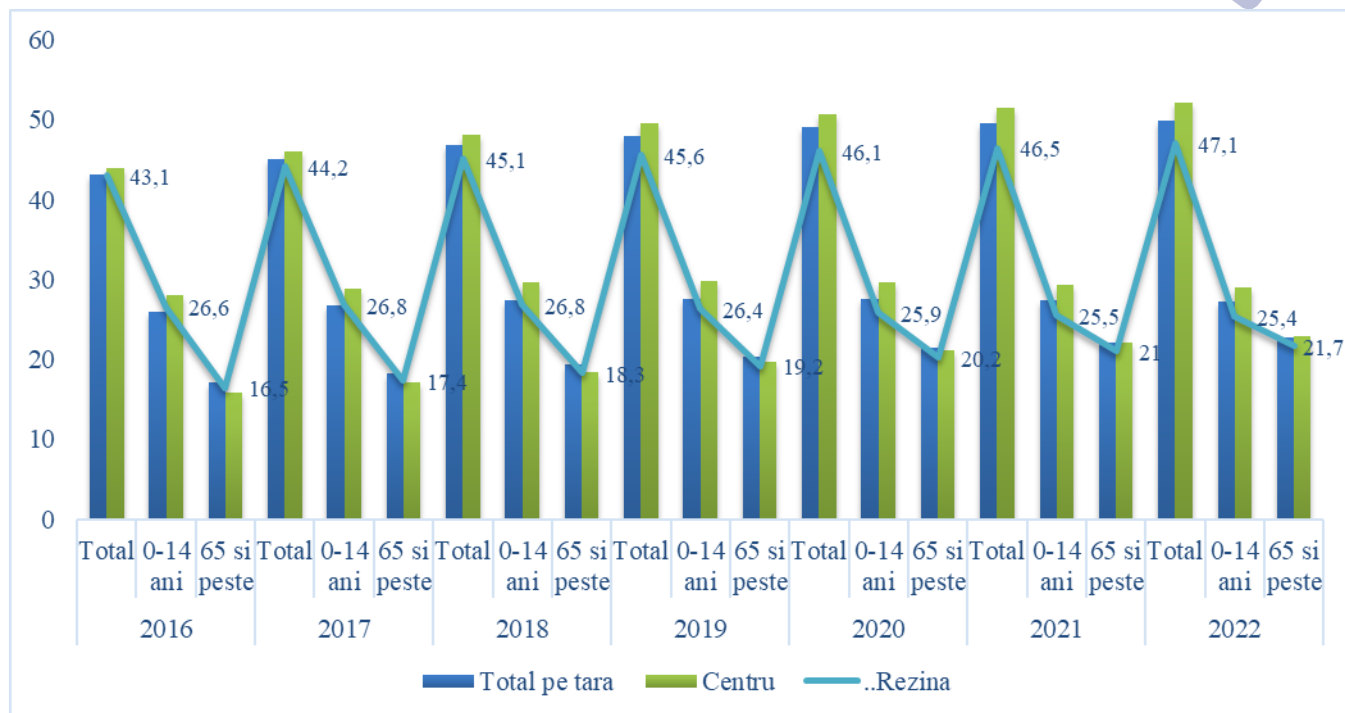

Figura 8. Efectivul populației unităților administrativ-teritoriale, la 1.01.2020

Sursa: Estimările baza datelor BNS.

Cele mai slab populate raioane sunt Basarabeasca, Dubăsari, Șoldănești, Taraclia, Dondușeni, Cimișlia, Leova, **Rezina** și cuprind în total până la 10% din populația republicii.

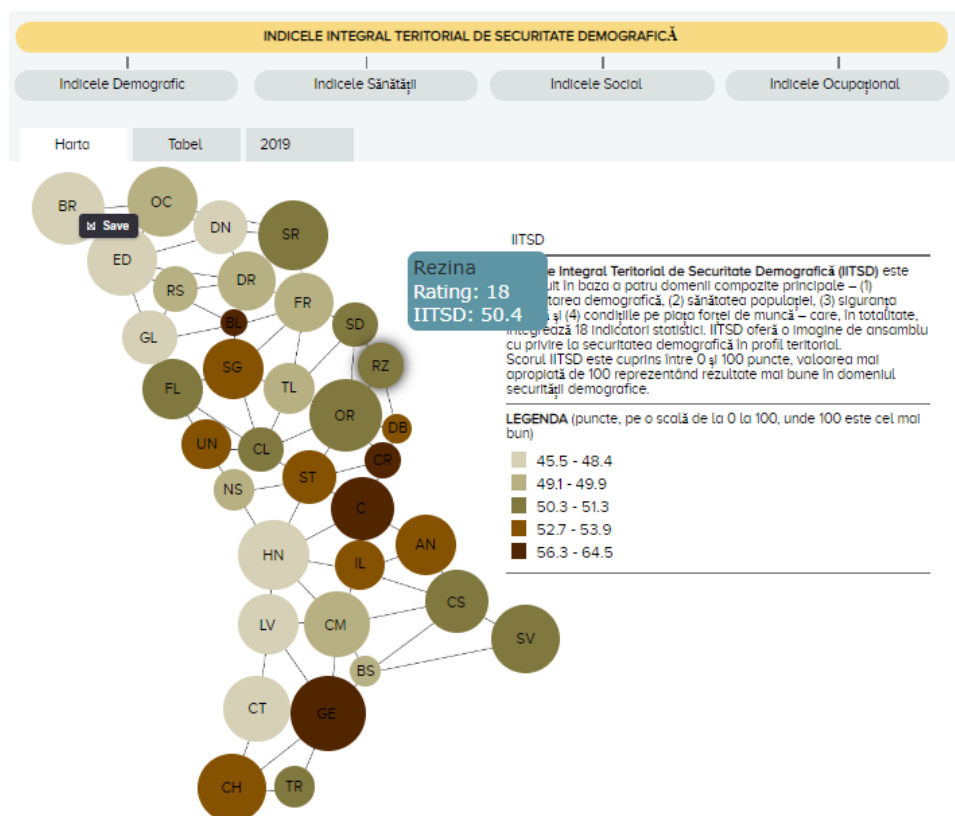

Figura 9. Indicii sarcinii demografice, in profil teritorial raionului Rezina, la inceputul 2016-2022

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Indicele Integral Teritorial de Securitate Demografică (IITSD) este construit în baza a patru domenii compozite principale – (1) dezvoltarea demografică, (2) sănătatea populației, (3) siguranța socială și (4) condițiile pe piața forței de muncă – care, în totalitate, integrează 18 indicatori statistici.

Figura 10. Indicele Integral Teritorial de Securitate Demografică (IITSD), 2019

Sursa: Indicele Integral Teritorial de Securitate Demografică (IITSD). <https://ccd.ince.md/MapaIndSecuritatii/>

IITSD oferă o imagine de ansamblu cu privire la securitatea demografică în profil teritorial. Scorul IITSD este cuprins între 0 și 100 puncte, valoarea mai apropiată de 100 reprezentând rezultate mai bune în domeniul securității demografice.

În grupul cu punctajul de 50,1-55,0 se regăsesc 15 raioane, dintre care din zona Centru: Ungheni, Orhei, Criuleni, Strășeni, Nisporeni, **Rezina**; din zona de Nord: Soroca, Fălești, Drochia, Glodeni; și din zona de Sud: Basarabeasca, Cimișlia, UTA Găgăuzia, Leova, Ștefan Vodă.

Raionul Rezina în anul 2019 a obținut locul **18 din 35 de raioane, cu un scor de 50.4 puncte**, analizând perioada anilor 2014-2019 media securității demografice calculate la nivelul raionului Rezina fiind de 50.8 puncte.

IITSD în profil teritorial raionul Rezina demonstrează un decalaj semnificativ în dezvoltarea socio-economică și demografică a unității administrativ-teritoriale. Lipsa oportunităților de angajare în câmpul muncii, salariile mici și gradul scăzut de siguranță socială corelează cu sporul migrațional negativ, contribuind la agravarea situației demografice, depopularea și aprofundarea procesului de îmbătrânire demografică.

Localitățile din raionul Rezina care se confruntă cu un grad înalt de depopulare sunt zonele rurale cu venituri mici, în care nu sunt locuri de muncă. Exodul tinerilor lucrători, în special al celor calificați, duce la dezechilibrarea structurii pe vârste și sexe a populației, accentuarea îmbătrânirii demografice, subminează posibilitățile de înnoire a generațiilor și de dezvoltare agricolă din aceste zone.

Tabelul 5

Populația cu reședința obișnuită, la începutul anului pe raionul Rezina, anul 2022

		2022								
		Total			Urban			Rural		
		Ambele sexe	Bărbați	Femei	Ambele sexe	Bărbați	Femei	Ambele sexe	Bărbați	Femei
Rezina	0-4	2017	1001	1016	455	217	238	1562	784	778
	5-9	2166	1109	1057	529	269	260	1637	840	797
	10-14	1986	1006	980	420	200	220	1566	806	760
	15-19	2131	1098	1033	360	164	196	1771	934	837
	20-24	2099	1130	969	344	187	157	1755	943	812
	25-29	2186	1204	982	334	135	199	1852	1069	783
	30-34	2322	1320	1002	507	251	256	1815	1069	746
	35-39	2364	1292	1072	600	308	292	1764	984	780
	40-44	2384	1261	1123	482	247	235	1902	1014	888
	45-49	2657	1353	1304	492	252	240	2165	1101	1064
	50-54	2573	1343	1230	529	244	285	2044	1099	945
	55-59	2719	1346	1373	549	239	310	2170	1107	1063
	60-64	2831	1298	1533	679	298	381	2152	1000	1152
	65-69	2045	902	1143	459	189	270	1586	713	873
	70-74	1762	705	1057	415	164	251	1347	541	806
75 peste	1453	481	972	201	77	124	1252	404	848	

Sursa: Banca de date. Statistica teritorială

Conform datelor din anul 2022 cca 75% din populația raionului Rezina era localizată în mediul rural în timp ce populația urbană a reprezentat cca 25% din populația raionului. În prezent, repartizarea populației pe medii de reședință (urban / rural) este recunoscută în calitate de indicator socio-economic deosebit de important, care reflectă gradul de dezvoltare a țării. Cu cât

mai înalt este gradul de urbanizare (ponderea populației urbane în ansamblul populației), cu atât mai înalt este nivelul de dezvoltare socio-economică.

Îmbătrânirea demografică a populației din raionul Rezina este inferioară îmbătrânirii demografice a populației din Republica Moldova, aceasta fiind curent mai pronunțată în mediu rural, dar cu tendințe sigure de accelerare a îmbătrânirii demografice a populației de la orașe. Vârsta medie a populației din raionul Rezina este una inferioară situației generale pe republică (36,9 față de 38,7 ani), iar favorabil pentru raion este faptul că diferența dintre vârsta medie a populației din raion și cea medie a populației din Republica Moldova a crescut continuu, ceea ce denotă o populație din raion relativ tânără în raport cu situația generală din republică.

Ponderea populației sub vârstă aptă de muncă în perioada de referință 2015-2019 s-a micșorat de la 22,1 la 21,8%, în timp ce ponderea populației peste vârstă aptă de muncă s-a majorat, respectiv de la 23,9 la 28,2%, în comparație cu 27,9% în medie pe țară și 26,9 media pe RD Centru. Astfel, în perioada 2015-2029 putem constata o creștere a sarcinii demografice în raionul Rezina în grupa de vârstă de 60 de ani și peste cu 4,3 puncte procentuale și o scădere a acestei sarcini în grupa de vârstă 0-14 ani cu 0,3 puncte. Indicatorul care demonstrează acest proces demografic este coeficientul îmbătrânirii populației, valoarea căruia în raion s-a majorat pe parcursul perioadei analizate, 2015-2019, de la 16,4 până la 18,8 persoane în vârstă de 60 ani și peste la 100 locuitori, și este puțin peste media pe țară care constituie 18,4. În același timp ponderea copiilor de la 0 la 14 ani în total populație este de 14,5%.

Bazându-ne pe regulă convențional stabilită în demografie că o populație se consideră îmbătrânită demografic atunci când ponderea populației în vârstă de 60 de ani și peste depășește 12% din numărul total al populației, putem concluziona că, raionul Rezina se află într-un proces de îmbătrânire demografică profundă și care evoluează de la an la an.

Pandemia COVID-19 poate să influențeze dinamica principalelor procese demografice. Deși este încă devreme de a articula care vor fi consecințele pandemiei COVID-19, este de așteptat scăderea speranței de viață la naștere, dar, după cum arată cercetările existente, în timp de 2-3 ani după pandemii / epidemii acest indicator revine la valori observate până la pandemie. Referitor la fertilitate, există o probabilitate înaltă de scăderea a acesteia ca rezultat al amânării sarcinilor în perioada pandemiei, iar înrăutățirea situației materiale ale familiilor poate să alimenteze această tendință. Este puțin probabil că migrația internațională va scădea. Acest fenomen depinde atât de situația socio-economică în țară, cât și de politicile migraționiste în țările europene. Luând în considerare faptul că țările europene economic dezvoltate deasemenea se confruntă cu îmbătrânirea populației și reducerea efectivului forței de muncă, cerința pentru forța de muncă din alte țări se va menține în continuare.

Republica Moldova are o populație îmbătrânită, iar în următorii ani tendința se va accentua. Până în anul 2040, 50 la sută din populația Republicii Moldova va avea peste 50 de ani. Îmbătrânirea poate fi transformată într-o oportunitate pentru piața muncii. Locurile de muncă ar trebui să fie adaptate și să devină cât mai accesibile pentru persoanele vârstnice, acestea să poată rămâne pe piața muncii după pensionare. În ceea ce privește descreșterea fertilității, ceea ce poate face guvernul e să ajute bărbații și femeile să atingă numărul dorit de copii prin dezvoltarea serviciilor de creșă, servicii de bonă, program flexibil de lucru etc.

1.4 Dezvoltarea economică și capitalul uman

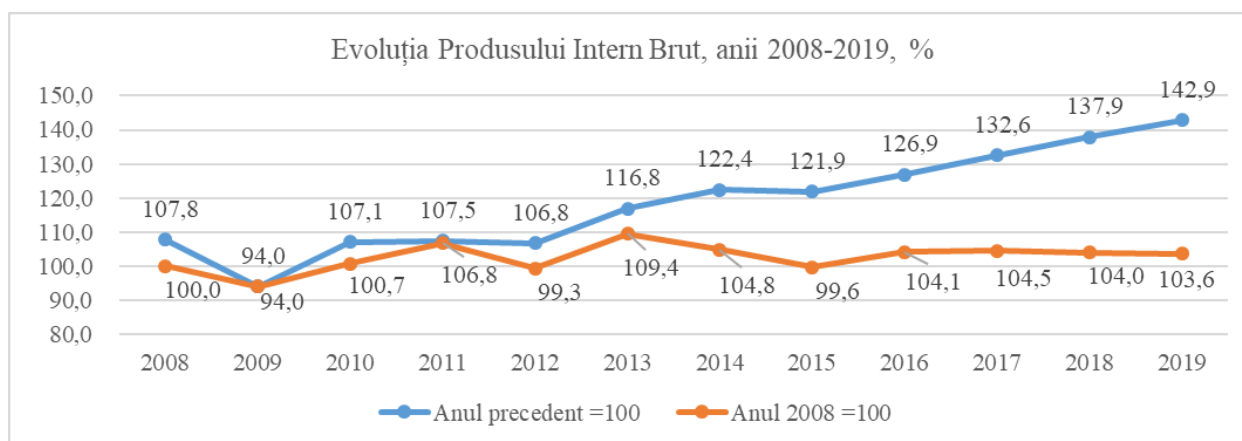
Analiza principalilor indicatori economici permite evaluarea nivelului de dezvoltare a acestor formațiuni economice și impactul acestora asupra dezvoltării regionale.

Produsul Intern Brut (PIB) constituie unul dintre indicatorii macroeconomici frecvent folosiți pentru aprecierea creșterii economice, capacitatea sa de a reflecta acest proces și, mai ales, nivelul de trai al populației.

Produsul intern brut în perioada ianuarie – septembrie 2021 a însumat cifra de 174 071 mil. MDL, marcând o creștere față de perioada corespunzătoare a anului precedent cu 10,3%. Însă, este important de menționat că perioada ianuarie – septembrie 2020 comparativ cu perioada similară a anului 2019 a înregistrat o reducere cu 8,2%.

În 2020, PIB per capita, luând în considerație paritatea puterii de cumpărare constituia circa 13 mii USD reprezentând în jur de 29% din media țărilor UE și aproximativ 39% din cea a mediei țărilor din Europa Centrală. Productivitatea muncii în economia națională este scăzută în comparație cu alte state europene din regiune, fapt care determină discrepanțele majore în veniturile populației. În anul 2019 peste 25% din numărul total al populației sunt sub pragul sărăciei, iar rata sărăciei extreme constituie 10,7%. Populația rurală este expusă unui risc de sărăcie mult mai mare decât populația urbană. Rata sărăciei în mediul rural a constituit 34,5% față de 11,2% în mediul urban

Pe parcursul ultimului deceniu, creșterea anuală reală a PIB-ului a marcat perioade de scăderi și de creșteri (figura 1). Dar, în comparație cu creșterea reală, se constată o majorare constantă în comparație cu anul de bază (2008). De exemplu, în 2016, PIB-ul a crescut cu 26,9% față de anul 2008 și cu 4,1% față de anul 2015. Produsul intern brut, conform datelor operative pentru anul 2019, a constituit 210099 mil. MDL, în prețuri curente de piață, înregistrând, astfel, o creștere în termeni reali cu 3,6% față de anul 2018.

Figura 11. Evoluția PIB-ului a Republicii Moldova, anii 2008-2019, %

Sursa: Datele Biroului Național de Statistică

Principalele activități care au contribuit la creșterea Produsului Intern Brut în perioada dată au fost:

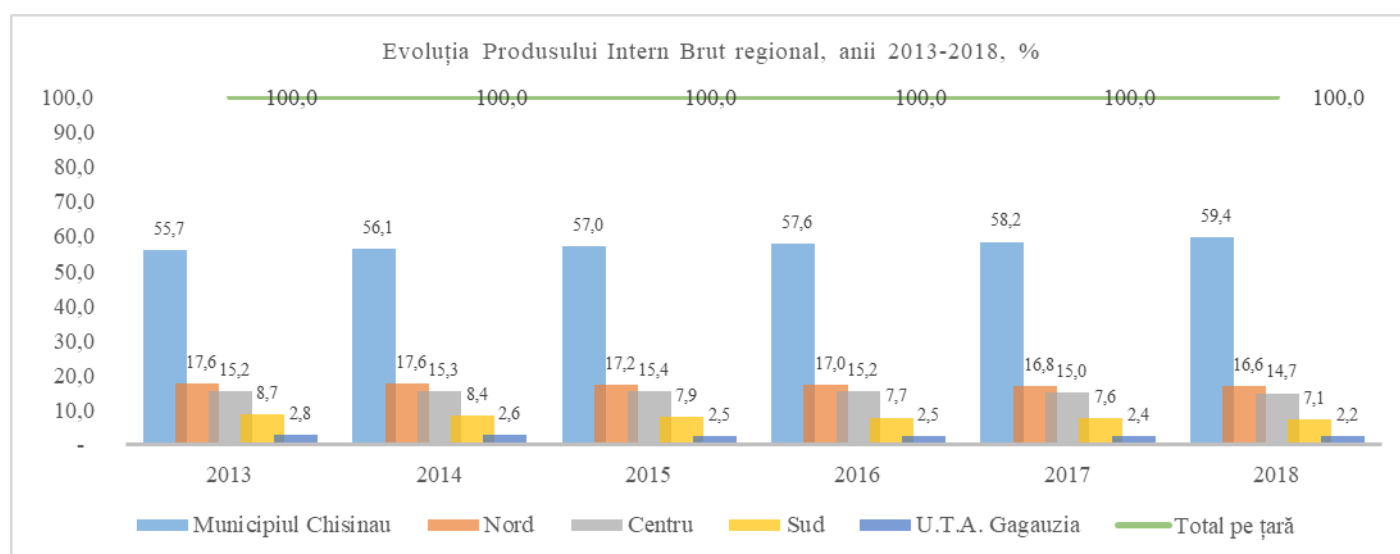
- Construcțiile – cu o pondere în PIB de 8,6% și o creștere a VAB cu 15,9% au contribuit la creșterea PIB-ului cu 1,3%;
- Comerțul cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor; transportul și depozitarele; activitățile de cazare și alimentație publică –

cu o pondere de 21,8% și o majorare a VAB cu 5,7% au contribuit la creșterea PIB-ului cu 1,2%;

- c) Industria extractivă; industria prelucrătoare; producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat; distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare – având o pondere de 14,2% și o creștere a VAB cu 2,6% au favorizat la creșterea PIB-ului cu 0,4%;
- Informațiile și telecomunicațiile – având o pondere de 4,7% la formarea PIB-ului și o creștere a VAB cu 9,2%, de asemenea au majorat PIB-ul cu 0,4%.

Analiza PRB în profil regional atestă o tendință continuă de amplificare a decalajului de dezvoltare dintre mun. Chișinău și toate celelalte regiuni ale țării. Ponderea mun. Chișinău în Produsul Intern Brut (PIB) crescând până la 56% în 2013 și peste 58% în anul 2017, anticipându-se tendințele de atingere a pragului de 60% în perspectiva următorilor ani.

Figura 12. Evoluția PIB-ului regional, anii 2013-2018, %

Sursa: Datele Biroului Național de Statistică

În scopul aprobării, coordonării și promovării obiectivelor politicii de dezvoltare regională, la nivel național, a fost creat, prin Hotărârea Guvernului nr.1305/2008 Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale în componența nominală a căruia intră și președinții Consiliilor regionale pentru dezvoltare, precum și câte un reprezentant al sectorului privat, care este delegat din partea fiecărui Consiliu regional pentru dezvoltare. La rândul său, la nivelul fiecărei regiuni de dezvoltare este creat Consiliul regional pentru dezvoltare, care este constituit ca o structură funcțională deliberativă alcătuită din președinții de raioane, primarii, reprezentanții sectorului privat și ai societății civile pentru coordonarea și promovarea obiectivelor politicii de dezvoltare regională la nivel local. Acesta este responsabil de dezvoltarea generală din regiune, precum și de aprobarea Strategiei de dezvoltare regională și a Planului de acțiuni.

Antreprenoriatul este unul dintre cei mai importanți factori în dezvoltarea cu succes a economiei. Sectorul IMM conferă dinamismul necesar dezvoltării economice a regiunii și joacă un rol important în creșterea nivelului de ocupare a forței de muncă și a veniturilor populației. Conform datelor BNS, în anul 2019 în RD Centru operau 9 174 agenți economici, majoritatea IMM-uri, care reprezintă 98 % din numărul total de agenți economici din regiune. Pentru anii 2015-2019, numărul agenților economici din RD Centru ne prezintă o tendință pozitivă,

majorându-se nesemnificativ, iar creșterea este asigurată, în principal, datorită creșterii numărului de întreprinderi mici și microîntreprinderi.

Este incontestabil rolul agenților economici în asigurarea unui nivel mai înalt de prosperitate comună a cetățenilor Republicii Moldova într-o economie mai productivă, mai competitivă și mai incluzivă, bazată pe valorificarea deplină a potențialului de creștere economică accelerată și durabilă și redistribuirea mai justă a veniturilor și bunăstării. Deoarece prezenta Strategie este centrată pe calitatea vieții oamenilor - în prezent și în viitor, manifestată inclusiv prin venituri suficiente și sustenabile, condiții de trai și de muncă decente ale acestora, este necesară o analiză minuțioasă a sectorului economic al raionului Rezina.

Conform informației Direcției de Deservire Fiscală Rezina în 2021 activau 6363 de agenți economici, cu 306 mai puțini ca în 2017, ceea ce reprezintă o scădere cu 4,59%, fenomen cauzat de Pandemia SARS COVID-19. Este o tendință înregistrată la nivel global, dar care trebuie să fie stopată prin instrumente inovative, adaptate la nivel de raion, ținând cont de specificul raionului Rezina.

După forma organizatorico-juridică numărul de gospodării țărănești, societăți cu răspundere limitată și de întreprinderi municipale a rămas constant în perioada 2017-2021, numărul agenților economici cu forme organizatorico-juridice diverse a diminuat.

Un fenomen specific pentru economia Republicii Moldova o reprezintă diminuarea numărului cooperativelor, în raionul Rezina numărul acestora a scăzut de la 45 în 2017, la 18 în 2021, o reducere de 40%. Această este în contradicție cu tendința europeană, unde cooperativele s-au dovedit a fi cele mai rezistente în perioada crizelor economice din ultimile trei decenii, alături de întreprinderile din domeniul economiei sociale. Oficial, în raionul Rezina, este înregistrată o singură întreprindere socială.

Tabelul 6

Repartizarea agenților economici după forma organizatorico-juridică

Agenți economici	2017	2018	2019	2020	2021
Total:	6762	6598	6528	6460	6500
Întreprinderi cu drept de persoane fizice, inclusiv:					
- întreprinderi individuale	541	541	485	426	329
-gospodării țărănești	5140	5152	5150	5153	5163
-patentă	257	215	216	204	189
Întreprinderi cu drept de persoane juridice, inclusiv:					
-societăți pe acțiuni	37	35	28	23	11
-societăți cu răspundere limitată	574	539	552	561	592
-cooperative	45	41	28	26	18
-întreprinderi de stat	14	13	9	6	5
-întreprinderi municipale	28	28	28	29	29
-asociații de gospodării țărănești	6	6	5	5	0

Uniuuni de întreprinderi (necomerciale)	27	28	27	27	27
Instituții și Organizații neguvernamentale	93	-	-	-	137

Sursa: Direcția de Deservire Fiscală Rezina

Structura sectorului antreprenorial conform dimensiunii întreprinderilor. Conform Biroului Național de Statistică, numărul întreprinderilor din economia raionului Rezina a crescut cu circa 26%, de la 336 în 2017 la 423 în 2021. Structura întreprinderilor după dimensiune nu reflectă abateri semnificative, comparativ cu situația medie pe țară – sectorul IMM deținând poziția dominantă. Numărul întreprinderilor mari a crescut cu 3 unități, iar IMM-urile au crescut cu 84 unități în perioada de referință, grație creșterii numărului de întreprinderi micro, numărul cărora a crescut cu 87 unități, întreprinderile mijlocii au rămas la cota 13, iar numărul întreprinderilor mici a fost în descreștere de la 54 la 41. În 2020, se observă o preferință pentru întreprinderile micro, din numărul total de 423 de întreprinderi din raionul Rezina, 354 sunt întreprinderi micro, înregistrându-se o creștere de 34%.

Tabelul 7

Lista principalilor 10 agenți economici (după volumul de vânzări) la 01.01.2022

Denumirea	Domeniul	Nr. de angajați	Volumul vânzilor, mii lei (2021)	Profit/Pierderi, mii lei (2021)	Total impozite, mii lei	Impozite în bugetul local, mii lei
SRL BPM TRADE	Servicii de transport, transportarea cimentului ș.a.	197	1364646,2	143828,6	24862,1	49,2
SA LAFARGE CIMENT	Fabricarea cimentului	193	912500,5	163925,2	104217,4	10563,1
SRL CANDIDUS	Comerț	89	144020,6	15074,4	7216,2	373,1
II COZACENCO LIUDMILA	Fabricarea mobilei	42	47256,1	5404,3	2853,6	85,7
SRL PROENERGYELECTRIC	Fabricarea mobilei	85	33025,5	4111,8	3609,7	227,6
SRL EUROCIMENT	Servicii de transport, transportarea cimentului ș.a.	38	32369,2	2368,4	1748,8	62,6
SRL COVCOR	Comerț cu ridicata al materialului lemnos	19	28450,2	1474,8	892,6	72,3
SRL METPIAS	Fabricarea articolelor din fire metalice	12	22281,7	1387,3	696,1	35,9
GT CEBAN PETRU	agricultura	22	21359,1	8222,0	755,9	247,5
SRL BECAD	Fabricarea elementelor din beton	17	5993,8	1611,5	995,7	43,5

Sursa: Secția economie CR Rezina

În anul 2021 cea mai mare pondere din numărul total de întreprinderi, era deținută de micro-întreprinderi - 83,7%, urmate de întreprinderile mici cu 11,6%, întreprinderile mijlocii – 3,1% și întreprinderile mari 1,6%.

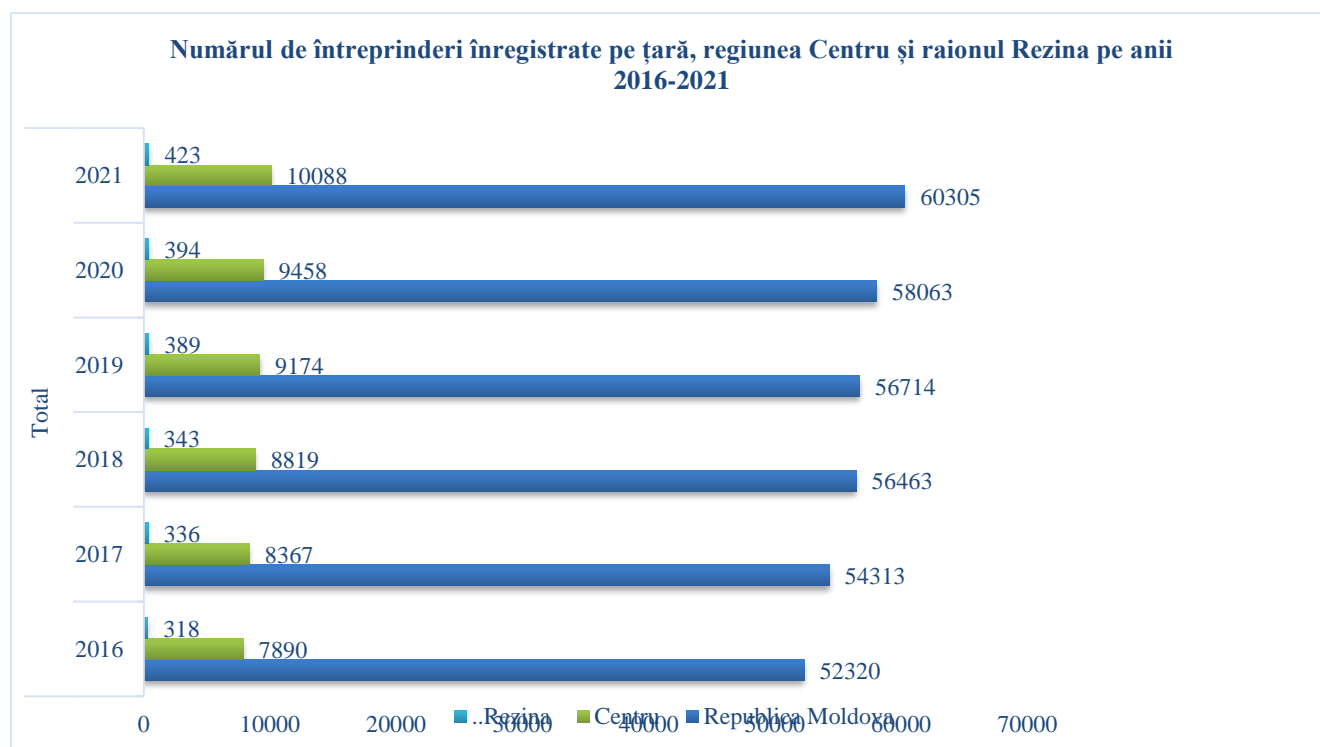
Tabelul 8

Structura sectorului antreprenorial în raionul Rezina, pentru perioada 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Total:	336	343	389	394	423
Mari (mai mult de 250 de angajați)	4	6	6	6	7
Mijlocii (până la 249 de angajați)	13	10	12	11	13
Mici (până la 49 de angajați)	54	57	52	57	49
Micro (până la 9 angajați)	265	270	319	320	354

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

- **întreprindere micro** – întreprindere care are cel mult 9 salariați, realizează o cifră anuală de afaceri de până la 9 milioane de lei sau deține active totale de până la 9 milioane de lei;
- **întreprindere mică** – întreprindere care are până la 49 de salariați, realizează o cifră anuală de afaceri de până la 25 de milioane de lei sau deține active totale de până la 25 de milioane de lei și nu este întreprindere micro;
- **întreprindere mijlocie** – întreprindere care are până la 249 de salariați, realizează o cifră anuală de afaceri de până la 50 de milioane de lei sau deține active totale de până la 50 de milioane de lei și nu este întreprindere micro sau mică.

Figura 13. Structura sectorului antreprenorial în raionul Rezina, pentru perioada 2016-2021

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

După tipul activităților desfășurate, întreprinderile sunt concentrate, în proporție de 67%, în

sectorul serviciilor (283 întreprinderi), 18% în agricultură (76) și 15% în industrie. Deși numărul din întreprinderi în domeniul comerțului, întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor este în descreștere, de la 152 în 2019, la 137 în 2021, ce reprezintă 32.4% din numărul total de întreprinderi, ponderea lor rămâne a fi considerabilă prin numărul de angajari cca 824 în 2021, 23,7% din totalul de angajați și cu venituri din vânzări de cca 2851,55 milioane lei sau 50,8% din veniturile din vânzarile totale la nivel de raion.

Tabelul 9

Activitatea și poziția financiară a agenților economici după activități economice

	Numărul de întreprinderi			Numărul mediu de personal			Venituri din vânzări, milioane lei		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Total pe activități	389	394	423	3450	3364	3477	3526,72	3874,48	5616,21
Agricultura, silvicultura și pescuit	70	69	76	491	463	443	256,95	223,17	349,94
Industria extractivă	3	4	3	77	69	67	29,5	26,91	35,99
Industria prelucrătoare	32	38	35	696	701	575	946,48	981,8	1037,91
Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Distribuția energiei electrice, gaze și aer condiționat	8	10	10	147	165	117	18,72	18,28	13,2
Construcții	22	23	26	247	299	395	215,67	487,8	944,97
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și motocicletelor	152	139	137	846	775	824	1792,4	1909,06	2851,55
Transport și depozitare	42	39	51	378	356	469	193,45	147,2	274,31
Activități de cazare și alimentație publică	5	4	4	24	31	19	5,58	5,02	5,84
Informații și comunicații	8	5	12	21	17	16	2,84	3,19	4,23
Activități financiare și asigurări	-	1	1	-	2	2	-	-	4,12
Tranzacții imobiliare	7	8	10	33	25	48	4,06	2,95	5,41
Activități profesionale, științifice și tehnice	14	21	22	23	42	35	2,81	4,61	5,05
Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	7	9	10	40	51	60	4,32	5,55	9,96
Învățământ	3	2	2	5	2	2	0,11	0,05	0,05
Sănătate și asistență socială	9	8	10	413	345	382	53,66	56,76	71,5
Arta, activități de recreere și de agrement	2	3	4	4	2	3	0,09	0,1	0,13
Alte activități de servicii	5	8	9	5	19	20	0,08	2,03	2,05

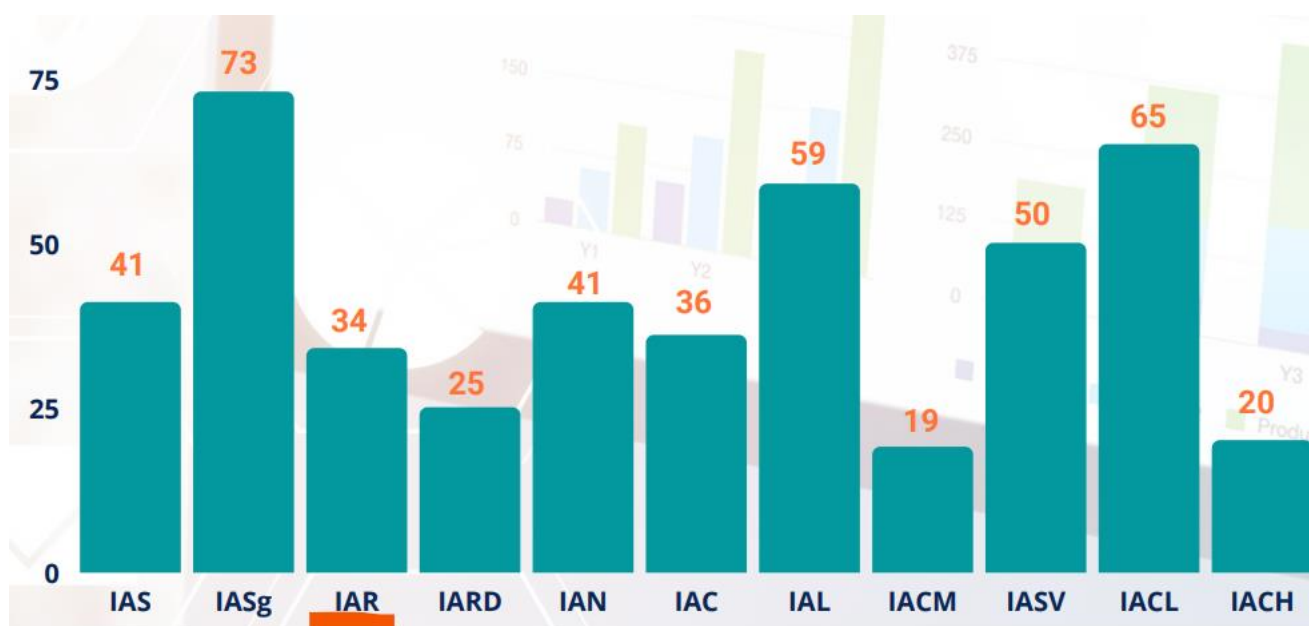
Sursa: Banca de date. Statistica teritorială

Raionul Rezina dispune de un Incubator de Afaceri, care periodic lansează campania de selectare a noilor rezidenți, oferindu-le spații / oficii / disponibile pentru dezvoltarea afacerii cu:

Infrastructură dezvoltată, utilități, pază, internet, acces liber 24/24 ore, 7/7 zile. Servicii de consultanță și instruire în domeniul antreprenoriatului; Împrumut de până la 60 000 lei din fondul revolving fără gaj și fără dobândă; Posibilitatea de a participa gratuit la seminare, workshopuri, proiecte, expoziții etc; Promovare la nivel local și național.

Toate aceste activități au rolul de a susține dezvoltarea întreprinderilor nou create astfel încât acestea să poată ajunge la un nivel de stabilitate și autonomie care să le permită părăsirea Incubatorului și funcționarea pe cont propriu, cu șanse crescute de a face față mediului concurențial. Pe lângă spațiul modern pus la dispoziție, IA oferă servicii tehnice și administrative. Aceste servicii sunt servicii de bază pentru asigurarea condițiilor de muncă și siguranță pentru desfășurarea activității companiilor incubate.

Figura 14. Distribuția numărului de companii absolvente în IA Rezina, anul 2021

Sursa: Activitatea Rețelei Incubatoarelor de Afaceri din Moldova, 2021

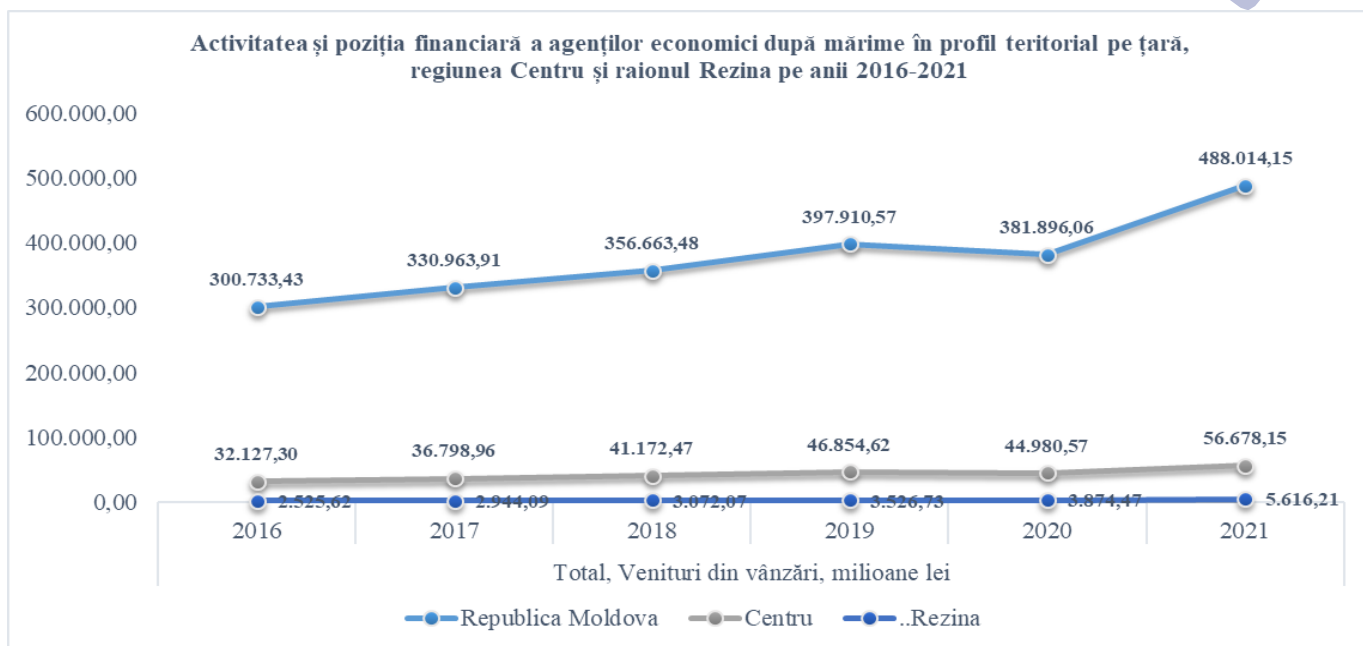
Importanța sectoarelor individuale pentru economia raionului poate fi dedusă din analiza cifrei de afaceri obținute în raion în urma realizării mărfurilor, prestării serviciilor și efectuării lucrărilor. Cele mai importante ramuri ale economiei raionului sânt comerțul, agricultura și industria prelucrătoare. Aceste trei ramuri au generat circa 78% din totalul veniturii din vânzări pe raion.

În raionul Rezina nu există întreprinderi de producere a energiei regenerabile.

Este în creștere numărul întreprinderilor prelucrătoare a produselor agricole de la 9 în 2015 la 35 în 2021, cu venituri din vânzări de 1037,91 mln.lei

Figura 15. Activitatea și poziția financiară a agenților economici după mărime în profil teritorial pe țară, regiunea Centru și raionul Rezina pe anii 2016-2021

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Productivitatea muncii înregistrată în mediu la o întreprindere în anul 2020 a fost de circa 396,0 mii lei, în comparație cu 725,0 mii lei media națională.

Creșterea veniturilor agregate ale populației din RD Centru depind, în mare parte, de dinamica salariilor. La rândul lor, însă, salariile sunt legate de productivitatea muncii și de calitatea locurilor de muncă.

Tabelul 10

Câștigul salarial mediu lunar brut raionul Rezina, anii 2014-2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Total pe țară	4 089,70	4 538,40	4 997,80	5 587,40	6 268,00	7 233,70
Centru	3 334,70	3 719,50	4 061,80	4 522,30	5 084,00	5 910,60
Rezina	3 854,00	4 126,90	4 494,20	4 919,20	5 406,40	6 085,90

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Pentru a obține o majorare durabilă pe termen mediu și lung a salariilor este critic de stopat tendințele îngrijorătoare pe piața muncii locale. În primul rând, este imperativ ca ponderea locurilor de muncă ce necesită competențe medii și înalte să înceapă să crească. În al doilea rând, este important ca ocuparea informală să fie redusă semnificativ (în special, cea din sectorul agricol). Pe lângă măsurile fiscale, un rol crucial în atingerea acestor obiective ar putea să-l joace reformele structurale, ce ar stimula cererea față de forța de muncă continuă în industria prelucrătoare și în unele sub-sectoare din servicii.

Câștigul salarial mediu lunar nominal brut al unui angajat în trimestrul IV 2021 a fost de 7681,8 lei, sporind față de aceeași perioadă a anului precedent cu 10, %, fiind sub media pe țară cu 21,4% mai mic comparativ cu câștigul salarial mediu pe țară (9 767,6 lei).

Câștigul salarial mediu lunar nominal brut în trimestrul IV 2021, pe activități economice

Activități economice	Lei	Trimestrul IV 2021 în % față de trimestrul IV 2020	Trimestrul IV 2021 în % față de trimestrul III 2021
Total economie	7 681,8	110,0	101,6
Agricultură, silvicultură și pescuit	6 863,5	126,2	89,2
Industrie	8 919,5	111,8	105,3
Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii	8 051,3	103,5	102,7
Învățământ	6 671,7	106,1	105,2
Alte activități de servicii	7 647,3	109,3	98,0

Sursa: Situația social-economică a raionului Rezina în ianuarie-decembrie 2021 (informație succintă)

În sfera bugetară în trimestrul IV 2021 salariul mediu lunar a constituit 6 820,2 lei, cu 4,0% mai mult față de perioada respectivă al anului 2020, iar în sectorul economic (real) acest indicator a constituit 8 404,2 lei fiind în creștere cu 14,7% comparativ cu cel înregistrat în aceeași perioadă a anului trecut.

Investițiile în active imobilizate. În ianuarie-decembrie 2021 valoarea investițiilor în active imobilizate a constituit 820,2 mil. lei (în prețuri curente). Comparativ cu perioada respectivă a anului precedent acest indicator a crescut cu 32,2%,(în prețuri comparabile). Sursa principală de finanțare a investițiilor a fost mijloacele proprii ale investitorului, ponderea cărora a constituit aproximativ 93,6%. În ianuarie-decembrie 2021, investițiile în imobilizări corporale au crescut cu 32,1%, comparativ cu perioada similară a anului precedent. Valoarea investițiilor în imobilizările necorporale a însumat 428,8 mii. lei, și este în creștere de 7,3 ori față de ianuarie-decembrie 2020.

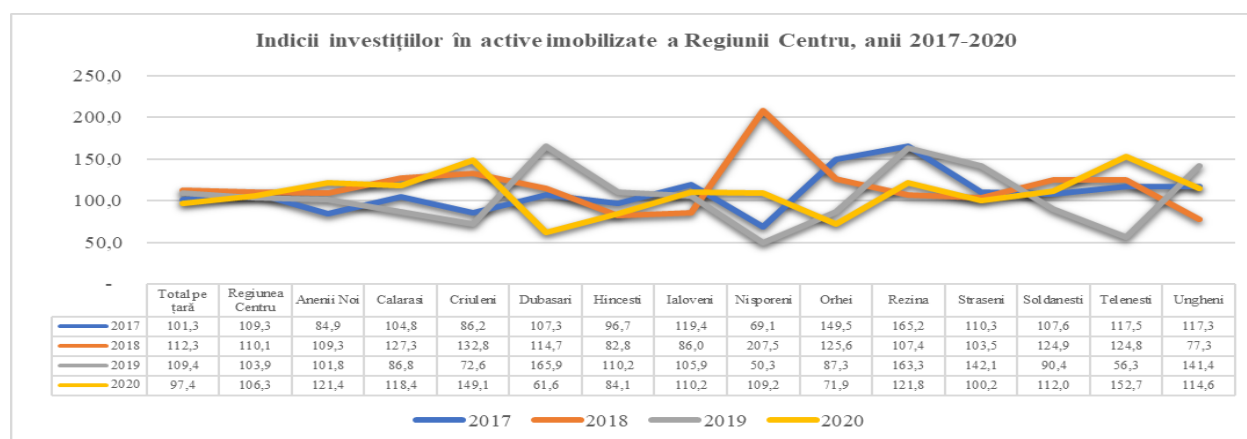
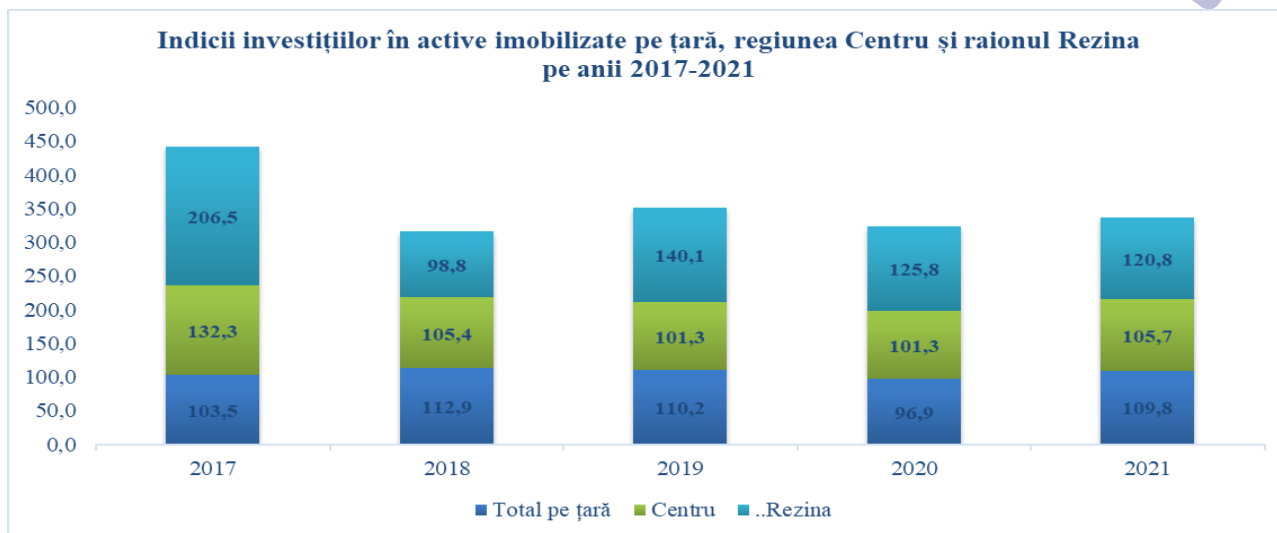

Figura 16. Indicii investițiilor în active imobilizate a raionului Rezina, pentru anii 2017-2020

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Figura 17. Indicii investițiilor în active imobilizate a raionului Rezina, pentru anii 2017-2021

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Investiții în active imobilizate pe surse de finanțare. Pentru realizarea procesului investițional în ianuarie-decembrie 2021 au fost utilizate preponderent mijloacele proprii ale investitorului, care au constituit 767,4 mil. lei, reprezentând 93,6% din valoarea totală a mijloacelor utilizate pentru realizarea investițiilor.

Tabelul 12

Structura investițiilor în active imobilizate pe surse de finanțare în ianuarie-decembrie 2021

	Realizări, mii. lei	În % față de:	
		ianuarie-decembrie 2020	total
Investiții în active imobilizate - total	820 165,4	132,2	100,0
din care, finanțate din contul:			
bugetului de stat	6 110,6	2,8 ori mai mult	0,7
bugetelor unităților administrativ-teritoriale	30 006,4	98,7	3,7
mijloacelor proprii	767 423,7	136,2	93,6
altor surse	16 624,7	68,2	2,0

Sursa: Situația social-economică a raionului Rezina în ianuarie-decembrie 2021 (informație succintă)

În ianuarie-decembrie 2021, pentru asigurarea necesităților investiționale din contul surselor bugetare, au fost utilizate 36,2 mil. lei, ceea ce constituie 4,4 % din total investiții.

Cu certitudine, cel mai voluminos bloc, ce întrunește până în prezent numeroase obiecte și atrage investiții pe măsură sunt Reparațiile capitale. De asemenea, au fost construite și renovate porțiuni de drum, au cunoscut îmbunătățiri și sediile unor instituții cu menire socială. Desigur, sarcinile ce stau în fața autorităților publice de nivel raional și local în ceea ce privește ameliorarea infrastructurii în localitățile raionului sunt foarte complexe și necesită finanțări impunătoare, care, din păcate, doar cu mijloacele proprii pot fi duse la bun sfârșit într-o perioadă de timp foarte și foarte îndelungată. Firește, aceasta nu coincide nici cu intențiile APL-urilor, nici cu doleanțele cetățenilor. Iată de ce, cu orice ocazie, s-a apelat a fonduri puse la

dispoziție de diverse organizații, fundații, investitori autohtoni și externi.

Piața muncii din raionul Rezina, fiind una în proces de dezvoltare, a fost marcată, în ultimul timp, de mai multe crize economice (criza financiară mondială din anul 2009, criza națională determinată de furtul miliardului de dolari americani din sistemul bancar în anul 2014, criza economică cauzată de pandemia COVID-19), fapt ce au determinat mai multe perturbații, determinând ca aceasta să devină mult mai vulnerabilă în situații de dezechilibre economice.

În aspect de mediu urban și rural, continuă să persiste dezechilibru pe piața forței de muncă. Șomerii din mediul rural sunt atribuiți de o situație mai defavorizată față de șomerii din mediul urban. Altfel spus, șomerii din mediul rural nu au acces la locurile libere de muncă, care sunt concentrate în mediu urban, iar salariile mici propuse de angajatori nu le permit persoanelor din localitățile rurale de a se deplasa zilnic la un loc de muncă în oraș.

Criza pandemică COVID-19 a avut consecințe nefaste asupra pieței muncii, în special, și asupra societății, în general. Este o criză care impune restricții de deplasare și de păstrare a distanței sociale, fapt care a afectat cel mai mult sectoarele economiei cum ar fi transportul, comerțul, hotelurile și restaurantele. De asemenea, Criza pandemică COVID-19 a determinat necesitatea regândirii organizării muncii. Drept urmare, multe organizații nu au fost pregătite atât din punct de vedere al infrastructurii, cât și al forței de muncă, pentru desfășurarea activității profesionale la distanță. Urmare a acestei situații, multe organizații și-au sistat temporar activitatea, iar altele au recurs la disponibilizări de personal, în special a persoanelor care nu dețineau competențele adecvate în domeniul IT care să le permită desfășurarea muncii la distanță. Totodată, mai multe persoane au fost afectate în relația cu locul de muncă din cauza pandemiei Covid-19. Astfel, multe persoane au absentat de la locul de muncă, sau au prestat munca la distanță, sau au muncit mai puține ore pe săptămână, sau au fost transferate la un program redus de muncă. Toate acestea au avut un impact negativ și asupra calității vieții profesionale.

Rata de ocupare s-a redus în anul 2020, comparativ cu aceeași perioadă a anului 2019. Față de anul 2019, rata de ocupare s-a redus cel mai mult în trimestrul II (de la 41,4% în anul 2019 până la 38,2%, în anul 2020). Aceasta se datorează și faptului că 45 de zile din trimestrul II a coincis cu starea de urgență instituită în Republica Moldova.

Ocuparea forței de muncă. Primii zece agenți economici din raionul Rezina angajează în câmpul muncii 714 angajați/20,5% din totalul de angajări la nivel de raion, veniturile din vânzări reprezentând 1260,9 mln lei/36% din totalul pe raion.

Tabelul 13

Efectivul salariaților la sfârșitul anului, pe sexe¹

mii persoane						
Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	2019			2020		
	Total	inclusiv		Total	inclusiv	
		femei	bărbați		femei	bărbați
Total²	742,1	391,3	350,8	738,5	387,8	350,8
Centru	129,0	71,7	57,3	129,3	71,5	57,8
Rezina	6,7	3,5	3,1	6,9	3,8	3,1

¹ Repartizarea salariaților în profil teritorial s-a efectuat în funcție de localitatea în care aceștia își desfășoară activitatea

² Salariații unor instituții ale organelor apărării naționale, securității statului și ordinii publice sunt incluși doar în totalul pe țară și nu sunt repartizați în profil teritorial

În anul 2021, cele 423 întreprinderi active în r-nul. Rezina reflectate în statistica națională numărau 3477 angajați. Numărul acestora s-a menținut constant în perioada anilor 2019-2021, în ciuda provocărilor create de Pandemia Covid-19.

Tabelul 14

Numărul șomerilor oficial înregistrați (la sfârșitul anului)

mii persoane						
Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total	26,9	26,9	22,4	18,7	16,6	25,5
Centru	8,3	8,1	7,4	6,2	4,7	6,3
Rezina	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,6

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Numărul șomerilor oficial înregistrați, conform datelor Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, la 1 ianuarie 2022 a constituit 542 persoane, fiind în descreștere cu 16,2 la sută comparativ cu 1 ianuarie 2021. Numărul șomerilor aflați la evidență la 1 octombrie 2021 a fost de 441 persoane.

1.5 Agricultură și mediul rural

Dezvoltarea social-economică a Republicii Moldova continuă să fie caracterizată prin aprofundarea discrepanțelor teritoriale, și în special prin tendința de concentrare a resurselor în mun. Chișinău în detrimentul altor unități administrativ teritoriale și în special a celor din mediul rural.

Astfel, o provocare majoră pentru asigurarea dezvoltării agricole și rurale a țării constituie adresarea oportunităților economice limitate și a ratei scăzute de ocupare în sate (35.6%) față de 57% în orașe, în 2019. Acest fapt sporește șansele angajării informale, prost plătite sau/și nesigure, dar și expunerea puternică a sectorului agricol (20.9% din populația ocupată în 2019), unde este concentrată cea mai mare parte din ocuparea informală.

Dacă după volumul din vânzări comerțul ocupă primul loc în structura economică a raionului, atunci după ponderea angajaților și profitul înregistrat, agricultura rămâne ramura cu cea mai mare performanță. Circa 30% din angajați activează în agricultură și 43 la sută din profit este înregistrat în întreprinderile agricole din raion. Agricultură rămâne a fi un sector cu un mare potențial economic cu largi rezerve și posibilități determinate de calitatea solului, infrastructură, tehnologiile moderne.

Producția globală agricolă în gospodăriile de toate categoriile pentru perioada anului 2021 a însumat 884,9 mil. MDL (în prețuri curente), astfel înregistrând o creștere cu 72,0% (în prețuri comparabile) față de anul 2020. Însă, merită a fi menționat faptul, că a avut o reducere semnificativă de 71,0% față de anul 2019, ca urmare a unei secete severe ce a afectat sectorul dat. Rezultatul obținut se datorează atât creșterii producției vegetale cât și cea animalieră.

În prezent raionul Rezina dispune de circa de 43200 ha terenuri agricole, care în proporție de 86,81% sunt în proprietate privată. Distribuția terenurilor după tipul de proprietate, la 01.01.2022: de stat – 42 ha sau 0,10 %; a unităților administrativ-teritoriale – 5901 ha sau 13,66 %; privată – 37257 ha sau 86,24 %.

Sectorul agricol este prezentat de societăți cu răspundere limitată cu 2114 deținători funciari,

sau 4,47% care dețin 26,95% din suprafața terenurilor agricole, gospodării țărănești 7023 deținători funciari sau 14,85% care dețin 39,35% din suprafața agricolă, societăți pe acțiuni, cooperative agricole, numărul particularilor este unul considerabil constituind 15901 deținători funciari sau 33,62 %, care dețin 11,96% din terenuri. În total sunt înregistrați 47292 deținători funciari

Principalele culturi agricole crescute în raion sunt cerealele (grâul și orzul de toamnă și primăvară, porumbul), legume, floarea soarelui, plantațiile multianuale (pomii fructiferi, plantații nucifere, vii).

Producția vegetală. Conform datelor prezentate de întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier) cu suprafața terenurilor agricole de 50 ha și peste conform stării la 1 octombrie anul 2021.

Tabelul 15

Recolta globală și roada medie la 1 hectar pe principalele culturi agricole, anul 2021

	Recolta globală obținută – total		Roada medie la 1 hectar, față de 2020	
	tone	în % față de 2020	chintale	în % față de 2020
Cereale și leguminoase pentru boabe – total¹				
din care:				
grâu de toamnă și primăvară ¹	24133,0	de 2,5 ori mai mult	39,4	de 2,9 ori mai mult
orz de toamnă și primăvară ¹	7477,7	de 2,3 ori mai mult	41,8	197,2
porumb pentru boabe	29795,8	de 10 ori mai mult	56,3	de 8,7 ori mai mult
Floarea-soarelui ¹	18662,0	de 2,4 ori mai mult	23,5	199,2
Rapiță ²	2580,3	de 2,5 ori mai mult	19,9	135,4
Legume de câmp	148,3	111,1	de 2,5 ori mai mult	115,1
Fructe sămânțoase	2848,9	149,0	56,5	151,9
Fructe sămburoase	2859,1	150,0	62,0	172,7

Sursa: Situația social-economică a raionului Rezina în ianuarie-decembrie 2021 (informație succintă)

Schimbările climatice reprezintă o provocare fără precedent cu care se confruntă agricultorii din raion. În ultimii ani frecvența secetelor a crescut. Unica cale de soluționare a problemei cantității insuficiente de precipitații naturale este irigarea artificială, care asigură recolte înalte, stabile și garantate a culturilor agricole. Dacă în anii precedenți se utilizau preponderent metode de irigare tradiționale de suprafață, în prezent prevalează sistemele de irigare prin aspersie și picurare pentru reducerea consumului de apă și energie.

În raionul Rezina există trei sisteme agricole: de subzistență, convențional și ecologic. Prin optica forțelor de producție, în conformitate cu cifrele menționate, agricultura continuă să fie dominată de producția gospodăriilor casnice, ceea ce arată caracterul ei fărâmițat și puțin rentabil. Astfel, agricultura mai rămâne o activitate de subzistență, ceea ce stimulează dezechilibrul ecologic între ecosistemele antropice și naturale, dozele mărite de fertilizanți, combustibili și pesticide. În ultimii ani, la nivel național agricultura ecologică câștigă o importanță din ce în ce mai mare și este într-o continuă extindere. Această dezvoltare este susținută de cererile crescânde ale consumatorilor pentru produse agricole ecologice, aceștia devenind tot

mai conștienți și interesați de asigurarea sănătății prin consumul produselor, la care se adaugă și cerințele societății pentru o dezvoltare agricolă durabilă. Tot mai mulți agricultorii sunt conștienți că produsele bio sunt la mare căutare și pe piața noastră, unde se înregistrează succese în acest domeniu.

Principalele culturi agricole din raionul Rezina sunt: grâul, orzul, porumbul, floarea-soarelui, cartoful, tutunul, fructe, struguri, legume, culturi bostănoase. Conform evidențelor curente, din totalul de 203 întreprinderi din sectorul agricol vegetal, 183/90,15% se ocupă de cultivarea cerealelor, plantelor leguminoase și a plantelor producătoare de semințe oleaginoase, 10 de cultivarea fructelor sămânțoase și sămburoase, 9 de cultivarea nucifere. Oficial este înregistrată o întreprindere specializată în cultivarea legumelor.

Analiza volumului producției agricole globale în raionul Rezina relevă existența unui potențial investițional de dezvoltare a următoarelor domenii a industriei de prelucrare:

Producerea de combi furaje (posibil în combinație cu complexe de creștere a animalelor)

Produse de panificație (biscuiți, paste făinoase, snake-uri, semifabricate, ș.a.)

Producerea de spirt etilic (din cereale)

Producerea crupelor, dejunurilor uscate expandate, fulgi de cereale instantanee, müsli ș.a.)

Producerea uleiului din floarea soarelui.

Procesarea și ambalarea plantelor medicinale, inclusiv ceaiurilor.

În ultimii cinci ani 2016-2020 valoarea investițiilor efectuate de producătorii agricoli din raion a crescut considerabil, fiind subvenționate prin intermediul Fondului Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural. Subvențiile sunt solicitate pentru următoarele măsuri: producerea legumelor și fructelor pe teren protejat, înființarea, modernizarea și defrișarea plantațiilor viticole și pomicele, procurarea tehnicii și utilajului agricol, dezvoltarea sectorului zootehnic, infrastructurii post recoltare și procesare, asigurarea riscurilor în agricultură, creditarea producătorilor agricoli.

În anul 2021 de referință, în circuitul agricol din raion au fost gestionate 37,5 mii ha în toate categoriile de gospodării. Cea mai mare cotă-parte revine terenurilor arabile 89 % sau 33,5 mii ha și plantațiilor multianuale 3,4 mii ha - 9%.

Tabelul 16

Terenuri agricole după forma de proprietate la 01.01.2022

Forma de proprietate	Nr. deținători	Suprafață, ha
1. Cooperative Agricole		
- de Întreprinzător	1	2
- de Producție		
2. Societăți pe Acțiuni:		
- agricole		
- ne agricole	2	20
3. Societăți cu Răspundere Limitată		
- agricole	2100	11377
- ne agricole	14	267

4. Gospodării Țărănești		
- până la 1 ha;	2337	651
- 1 – 5 ha;	2420	4129
- 5 – 10 ha;	124	657
- 10 – 50 ha;	189	1492
- 50 - 100 ha;	205	825
-mai mari de 100 ha	1748	9246
5. Particulari, lucrători de sine stătători	15898	5147
6. Deținători de loturi pomicole	144	10
7. Terenuri proprietate privată alestatului	1	42
8. Terenuri proprietate privată ale UAT	927	5901
9. Mănăstiri, alte organizații de cult	2	11
10. Altele (intra-/extravilan)	21180	3423
Total deținători funciari	47292	43200

Sursa: cadastrul funciar al raionului Rezina

Din suprafața totală a terenurilor agricole 82 la sută sînt prelucrate de agenții economici și celelalte 18 la sută de persoanele din gospodăriile auxiliare. Influența procesului accelerat al migrației populației apte de muncă se răsfrînge și asupra sectorului agricol din raion. Dacă în trecut terenurile gospodăriilor auxiliare erau prelucrate doar de proprietarii individuali, în prezent, într-un șir de primării, proprietarii loturilor le transmit în arendă agenților agricoli.

Pe parcursul anului, în sectorul obștesc, au activat agenți economici cu diverse forme organizatorico-juridice. Din care - 71 SRL cu suprafața totală de 11,6 mii ha, GȚ cu dimensiunile suprafețelor gestionate mai mare de 10 ha – 125 și suprafețele totale de 13,4 mii ha. GȚ cu suprafețe gestionate până la 10 ha – 3041 și suprafața totală de 4,2 mii ha, iar ÎI – 7 la număr, deținând 0,7 mii ha.

Anul agricol 2021 se consideră un an cu multe reușite. De fapt toate tipurile de producție în expresie naturală au depășit nivelul obținut în anul 2020 de cel puțin 1,5 ori. Prin aceasta se explică și indicele costului producției globale în toate categoriile de gospodării în prețuri curente egal cu 884,9 mil lei. Producția din fitotehnie reprezintă cca 73 la sută, iar cea animalieră cca 27 la sută. În anul 2020 valoarea totală a producției a fost de doar 505,8 mil lei.

Datorită condițiilor economic favorabile, producătorii agricoli au avut posibilitatea de a-și renova baza tehnico-materială. Rezultat real al investițiilor sînt cele 161 dosare depuse la AIPA. Solicitățile se estimează cu 17,8 mln lei a subvențiilor din Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural.

Agricultorii au întâmpinat probleme majore, rar întâlnite anterior. Enumerînd unele din ele, unde din cauza umidității în exces din boabele de porumb și imposibilitatea depozitării, la finele anului au rămas nerecoltate aproape 2,0 mii ha la agenții economici, din suprafața totală de 6,5 mii ha. Iar producția obținută de mere, cu un aspect și calitate avansată, a fost achiziționată de întreprinderile de prelucrare doar la suc. Producătorii au suportat mari cheltuieli la îngrijirea plantațiilor și obținerea calității producției, ca în final prețul de realizare să fie mai jos ca sinecostul.

Pandemia COVID-19, care s-a prelungit și în perioada analizată, a avut influență și asupra

activității subdiviziunii noastre. Marea majoritate a instruirilor s-au organizat în format online. Am făcut apeluri către agenții economici să participe la unele, din acele instruirii. De fapt, agricultura, cu specificul său, este o ramură, unde participarea fizică are un rol decisiv în instruire.

Producția animalieră. În ianuarie-decembrie 2021, în raport cu aceeași perioadă a anului precedent, în întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier), care au la bilanț animale a fost înregistrată majorarea producției de lapte cu 7,1%. Producția (creșterea) vitelor și păsărilor (în masă vie) s-a micșorat cu 17,3% mai puțin, comparativ cu perioada respectiva a anului precedent.

În ianuarie-decembrie 2021 s-a înregistrat majorarea sporului zilnic în greutate la creșterea și îngrășarea bovinelor de 12,2 ori mai mult, iar la porcine cu 6,4% s-a micșorat, față de ianuarie-decembrie 2020. Volumul de vânzare a vitelor și păsărilor pentru sacrificare s-a micșorat cu 20,6% comparativ cu trimestrul IV 2020. Productivitatea medie de lapte la o vacă s-a micșorat cu 50,1% față de perioada similară a anului precedent. Efectivul de porcine la 01.01.2022 s-a majorat cu 6,0% .

Conform datelor oficiale, la 01.01.2021 au fost înregistrate, în baza de date, un efectiv de animale, după cum urmează: - Bovine –1546; - Porcine – 24072; - Ovine – 4281; - Caprine – 2147; - Păsări -76540. Luând ca an de referință 2017, se observă o micșorare a numărului de bovine cu 59,84%, cu 38,16% a numărului de păsări, însă se remarcă o creștere remarcabilă de porcine de 312,4%.

Tabelul 17

Efectivul de animale în gospodăriile de toate categoriile pe principalele specii

	La 1 ianuarie 2022 capete	în % față de situația la 1 ianuarie 2021	Ponderea (în % față de total)
Bovine - total	1581	107,6	100,0
din care:			
întreprinderile agricole	225	de 2,6 ori mai mult	14,2
gospodăriile populației	1356	97,9	85,8
din ele vaci – total	1106	102,5	100,0
din care:			
întreprinderile agricole	87	185,1	7,9
gospodăriile populației	1019	98,7	92,1
Porcine - total	25116	104,3	100,0
din care:			
întreprinderile agricole	20829	106,0	82,9
gospodăriile populației	4287	97,1	17,1
Ovine și caprine - total	4252	99,3	100,0
din care:			
gospodăriile populației	4252	99,3	100,0
Cabaline - total	547	95,3	100,0
din care:			
întreprinderile agricole	1	100,0	-
gospodăriile populației	546	95,3	100,0

Sursa: Situația social-economică a raionului Rezina în ianuarie-decembrie 2021 (informație succintă)

Sectorul animalier este afectat de aceleași probleme cu care se confruntă crescătorii de animale și păsări din întreaga țară. Evoluția acestui sector este determinată de decapitalizarea întreprinderilor specializate în creșterea producției animaliere, diminuarea efectivului de animale și a suprafețelor culturilor furajere, calitatea redusă a efectivelor de animale, lipsa accesului la

piețele de desfacere și concurența acerbă cu produsele de import, care prevalează asupra celor locale. Efectivul de animale din raion este concentrat în cadrul gospodăriilor casnice. În perioada anilor 2015-2020, efectivul de animale a cunoscut o reducere considerabilă, care de altfel, este o tendință urmărită și în ansamblu pe țară.

Diminuarea efectivului de animale în comunitățile raionului este explicată prin aceleași cauze, care justifică amplificarea acestui fenomen în ansamblu pe țară, cum ar fi politicile agricole necoerente în domeniu, eficiența redusă în sector, competitivitatea scăzută a produselor animaliere pe piața internă. Pe lângă toate acestea, un impact esențial asupra diminuării efectivului de animale îl exercită și factorii locali: proprietățile funciare restrânse, deficitul de furaje și dominația clară în sector a gospodăriilor casnice, care nu sunt orientate spre piață și care sunt excluse din programele de stat pentru susținerea crescătorilor de animale.

Un impact esențial asupra diminuării efectivului de animale îl exercită factorii locali: proprietățile funciare limitate, deficitul de furaje și dominația clară în sector a gospodăriilor casnice, care nu sunt orientate spre piață și care sunt excluse din programele de stat de susținere a crescătorilor de animale. Creșterea producțiilor animale, a randamentelor și calității, poate fi realizată prin menținerea unui echilibru dintre sectorul vegetal și animal.

Tabelul 18

Numărul total de întreprinderi și numărul mediu anual al personalului angajat în domeniul industriei alimentare

	2017	2018	2019	2020	2021
Producerea vinului Numărul de întreprinderi Angajați, persoane	X	X	X	X	X
Fabricarea produselor de morărit Numărul de întreprinderi Angajați, persoane	3	3	3	3	3
Fabricarea produselor de panificație Numărul de întreprinderi Angajați, persoane	1	1	1	1	1
Prelucrarea fructelor și legumelor Numărul de întreprinderi Angajați, persoane	1	1	1	1	1
Industria de prelucrare a cărnii Numărul de întreprinderi Angajați, persoane	X	X	X	X	X
Industria produselor lactate Numărul de întreprinderi Angajați, persoane	X	X	X	X	X
Industria produselor din pește Numărul de întreprinderi Angajați, persoane	X	X	X	X	X

Sursa: Datele Biroului Național de Statistică și a întreprinderilor menționate

Cele mai importante domenii din ramura industriei prelucrătoare după volumul de producere o au producerea de nutrețuri, de făină, iar producerea de produse de panificație și vinuri are o pondere însemnată raportată la producția națională. Trebuie de menționat că actualmente

practica de a înregistra rezultatele activității întreprinderii nu pe teritoriul unde activează de facto întreprinderea, dar după amplasarea întreprinderii mamă face ca datele statistice să nu reprezinte situația de facto.

Cifrele scot în evidență unele provocări ale sectorului: diminuarea efectivului de animale, lipsa accesului la piețele de desfacere și concurența acerbă cu produsele de import, care prevalează asupra celor locale, sprijin modest din partea statului pentru încurajarea sectorului zootehnic, politicile agricole necoerente în domeniu, eficiența redusă în sector, competitivitatea scăzută a produselor animaliere pe piața internă. Efectivul de animale din raion rămâne a fi concentrat în cadrul gospodăriilor casnice, deși, în ultimii 5 ani, acesta a cunoscut o reducere constantă, urmărită în ansamblu la nivel de țară. Printre factorii locali care duc la diminuarea efectivului de animale sunt : proprietățile funciare restrânse, deficitul de furaje și dominația clară în sector a gospodăriilor casnice, deși în descreștere, care nu sunt orientate spre piață și care sunt excluse din programele de stat pentru susținerea crescătorilor de animale.

Creșterea producțiilor animale, a randamentelor și calității produselor animaliere poate fi realizată prin menținerea unui echilibru dintre sectorul vegetal și animal. Creșterea efectivelor și îmbunătățirea raselor de animale pentru carne și lapte necesită a fi realizată odată cu creșterea suprafețelor ocupate cu culturi furajere și proteice. Susținerea ofertei locale de produse agricole presupune și creșterea asortimentului de producție animală. În condițiile locale se simte o relansare a unor sectoare tradiționale, dar care pînă în recent au fost considerate secundare în agricultură, cum ar fi apicultura, cunicultura și piscicultura. Domeniul pisciculturii reprezintă un dublu avantaj, cele 26 de bazine cu activitate piscicolă se utilizează și în scopuri de irigare.

Tabelul 19

Bazine de acumulare a apei pentru irigare și activitate piscicolă la 01.01.2022

Bazine de acumulare a apei pentru irigare	23
Activitate piscicolă	26

Sursa: Cadastrul funciar al raionului Rezina

În vederea promovării și dezvoltării sectorului agrar, precum și pentru susținerea producătorilor agricoli, anual este aprobat fondul pentru subvenționare a producătorilor agricoli, aprobat de către Parlament sau Guvern. În anul 2020, mijloacele fondului de subvenționare au fost repartizate în cadrul a 3 măsuri de sprijin:

stimularea investițiilor pentru procurarea tehnicii și utilajului agricol convențional;
stimularea creditării producătorilor agricoli de către băncile comerciale și instituțiile financiare nebancale;
stimularea mecanismului de asigurare a riscurilor în agricultură.

În ultimii 3 ani observăm o tendință de creștere a fondului de subvenționare atât la nivel raional. Creșterea productivității necesită investiții, de aceea e necesară sporirea fondurilor de subvenționare în agricultură. O șansă pentru creșterea veniturilor obținute în sectorul agricol ar consta în promovarea și facilitarea exporturilor de produse agroalimentare. Trebuie să se delimiteze cele mai competitive domenii din sectorul agrar și să se pună accent anume pe dezvoltarea acestora.

Infrastructura și serviciile de suport pentru agricultură sunt reprezentate de trei entități care se ocupă de consultanță și formare. Pentru promovarea intereselor producătorilor agricoli, pe teritoriul raionului Rezina sunt înregistrate și activează 5 structuri asociative ale producătorilor agricoli.

Tabelul 20

Infrastructura și serviciile de suport pentru agricultură la 01.01.2022

Structuri asociative ale producătorilor agricoli	5
Servicii de consultanță și formare	3

Sursa: Informație obținută pe parcursul activității DAAAC și de la agenții economici din teritoriu

În raion activează o întreprindere de procesare a producției agricole, 3 mori, oloinițe și frigidere, dar capacitățile acestora nu sunt suficiente pentru asigurarea tuturor necesităților.

1.6 Potențialul turistic

Turismul este o ramură importantă a economiei raionului Rezina, chiar dacă în prezent potențialul ei nu este pe deplin valorificat. Raionul Rezina dispune de un potențial turistic dezvoltat în domenii diverse ca istoria, etnografia, arta, religia, meșteșugăritul, natura, gastronomia. Turiștii din țară, din Ucraina, spațiul Uniunii Europene au acces pe drumuri asfaltate, infrastructură favorabilă de primire și locuri deosebite.

Din punct de vedere al economiei, turismul face parte din ramuri speciale ale economiei naționale, orientate spre atragerea grupurilor de turiști în republică cu interese diferite, ținând cont de asigurare cu servicii și activități necesare conform standardelor și exigențelor moderne. Totodată, turismul poate servi drept catalizator pentru dezvoltarea altor sectoare ale economiei locale.

Turismul devine o ramură importantă a economiei raionului Rezina, chiar dacă în prezent potențialul ei nu este profund conștientizat de localnici. Potențialul turistic este divers ca istorie, etnografie, industrie, meșteșuguri și altele.

Tabelul 21

Obiective turistice la 01.01.2022

Obiective turistice	Locația
Pensiunea turistică HANUL LUI HANGANU	s. Lalova
Pensiunea MUZE	s. Țîpova
Rezervația peisagistică Țipova, Complex muzeal Țipova, Mănăstirea rupestră, biserica „Adormirea Maicii Domnului”, cascada Horodiște.	s. Țîpova
Rezervația peisagistică Saharna, Complex muzeal Saharna, Mănăstirea „Sfânta Treime”	s. Saharna
Saharna-Țiglău	s. Saharna
Complexul de izvoare Trifești	s. Trifești
Tunelul Feroviar din s. Mateuți	s. Mateuți

Sursa: Secția Cultură, CR Rezina

În raion activează 5 unități de cazare, număr relativ mic în comparație cu potențialul turistic al zonelor și în funcție de numărul de turiști.

Tabelul 22

Unități de cazare la 01.01.2022

Infrastructura unităților de alimentație publică	Numărul	Angajați, persoane	Capacitatea
Hoteluri/ Moteluri (1 - 5*)	2	8	40
Vila (1 - 5*)	-	-	-
Cabană (1 - 3*)	-	-	-
Hostel (1 - 3*)	-	-	-
Popas turistic (1-2*)	1	-	25
Pensiune turistică urbană	-	-	-
Pensiune turistică rurală	2	11	48
Plaje autorizate	-	-	-

Sursa: Secția Economie CR Rezina

Potențialul natural

Potențialul turistic natural al raionului Rezina este format din:

Arii naturale protejate de stat - 992,5 ha

Fondul forestier raional - 9653 ha

Monumente ale naturii - 6 (un singur arbore secular monument al naturii în satul Pripiceni Răzeși; 3 monumente ale naturii geologice; un monument al naturii paleontologic un singur monument al naturii hidrologic)

3600 fântâni, inclusiv 73 fântâni arteziene și 300 izvoare

Teritoriul raionului este străbătut de cea mai importantă arteră acvatică a republicii - Nistru. Bazinul hidrografic al fluviului Nistru acoperă o suprafață de 72100 km², din care 1920 km² sunt incluși în teritoriul Republicii Moldova (27%). În Republica Moldova lungimea acestuia este de 657 km, iar lungimea lui pe teritoriul raionului Rezina este de 50 km. Raionul este traversat și de un șir de afluenți ai Nistrului, printre care se numără râulețele Cușmirca, Cioma, Valea Rezinei, Saharna, Țîpova, Cogîlnic, Cel mai mare afluent este Răutul.

Potențialul antropic. Rezervațiile peisagistice Țîpova, Saharna, Complexul Istorico-Arheologic Saharna, cu cele mai importante situri (așezări) istorice: Saharna-Mare și Saharna-Mică, necropolele Saharna Țiglău și Saharna Hliboaca și Complexul monastic Țîpova sunt zonele cu cel mai înalt grad de atracție turistică.

Patrimoniul antropic al raionului Rezina este prezentat de:

2 mănăstiri istorice (Țîpova, Sahana)

26 biserici istorice

Conac

82 situri arheologice de importanță națională

1 monument de artă de importanță națională (Monumentul lui M.Eminescu, Rezina)

vetre medievale

17 monumente istorice de importanță locală (99% sunt monumente comemorative consacrate ostașilor căzuți în Războiul al II Mondial)

66 edificii istorice

36 edificii religioase

Din cele 536 monumente naționale ecleziastice din Republica Moldova 28 revin raionului Rezina (Manastirile Saharna și Tîpova, biserica de lemn din Horodiste și 25 de biserici parohale enumerate mai jos (6 din ele sunt de importanță națională). Edificiile de cult au fost de-a lungul veacurilor adevărate centre de eroism și centre de cultură, ce reprezintă un material valoros pentru eventualii doritori de admira și urmări evaluarea stilurilor arhitecturale ecleziastice și civile în diferite epoci.

REZERVAȚIA PEISAGISTICĂ SAHARNA

Situația geografică

Rezervația peisagistică Saharna este situată în partea de nord-vest a satului Saharna, pe malul drept și foarte stâncos al fluviului Nistru. Râulețul Saharna cu o lungime de 16 km își ia începutul la nord-vest de s. Cinișeuți, mai întâi curge spre sud-est pe terenuri lutoaso-nisipoase ale depunerilor sarmatice medii, iar apoi curge și se îndreaptă printre depunerile recifocalcaroase la depresiune de 170 m. Râulețul în calea sa formează 22 de cascade (praguri), dintre care cea mai mare este „Groapa voinicului”, apa cade de la o înălțime de 6 m., în locul unde cade apa s-a format o groapă cu o adâncime de aproximativ 10 m. Versanții difeleului sunt foarte frumoși și cu diferite stânci în care sunt peșteri și grote. În componența rezervației sunt incluse partea de jos a râulețului Saharna cu cele 22 cascade (dispuse pe o lungime de 5 km.), pădurea de pe versantul stâng, (parcelele 17 – 23, 25 – 28); Saharna-Zemstva, (parcelele 29), cu o suprafață de 674 ha.

Flora

Pe coastele versanților putem întâlni: stejarul petrofit, teiul, cireșul sălbatic, arțarul, frasinul. Dintre arbuști se întâlnesc: măcieșul, cornul, alunul, păducelul, scumpia ș.a.

Un farmec aparte îi dă rezervației prezența pupăzei întâlnită des aici, care ne readuce pe potecile copilăriei. Tot aici mai pot fi întâlnite și mierla-de-piatră, ciocănitoarea verde, buha mare ș.a. În această rezervație și-au găsit condiții prielnice pentru viață colonii de fazani, multe câprioare, mistreți, iepuri, vulpi, jderul de piatră, bursucul.

Monumente istorice și geologice

Condițiile climaterice ale defileului în mare măsură se aseamănă cu cele montane, deaceia în aceste locuri și-au găsit adăpost mănăstiri rupestre (sec. XIV – XV) – locuri sfinte pentru suflarea omenească. Mănăstirea Sfânta Treime a fost întemeiată în anul 1776 de călugărul Bartolomeu Ciungu, cu permisul proprietarului Ion Crisoverga, care îi dăruie și 120 desetine de pământ. Ajutat de credincioși el a construit o biserică din lemn, câteva chilii și le-a încojorat cu zid de piatră. Pe la 1820 a fost construită o biserică de piatră.

Peștere și grote

Oamenii de știință compară versanții difeleului rezervației cu o carte deschisă, în care pot fi

“citite” multe lucruri despre trecutul preistoric al ținutului nostru – despre relief și mișcarea scoarței pământului, despre flora și fauna dispărute. În stâncile versanților sunt multe peșteri și grote care au servit adăposturi în situațiile grele înaintașilor noștri. La intrarea în difeleu dinspre Nistru pe o pantă opusă mănăstirii, se înalță o stâncă cenușie așezată ca un castel. Această iluzie optică apare, când privești stânca de jos. În pereții ei negresc “ferestrele”, săpate de tăietorii de piatră. Această stâncă are un nume inexplicabil, de basm din vremuri îndepărtate – Grimidon. Se presupune că în stânca Grimidon ar fi existat o mănăstire, săpată în secolul XII într-o peșteră naturală largită până la dimensiunile unei locuințe.

Izvoare

“Izvorul Minunilor”, apă căruia are și proprietăți curative prezintă un interes deosebit pentru vizitatori. Este situat în apropierea punții care duce spre mănăstirea rupestră.

REZERVAȚIA PEISAGISTICĂ ȚÂPOVA

Situația geografică

Rezervația peisagistică Țâpova este situată pe malul drept foarte intersectat al fluviului Nistru, între satele: Horodiște și Țâpova, raionul Rezina, pe o suprafață de 306 ha. În componența sa intră: împrejurimele satului Țâpova; stânca Horodiște, (parcele 42); Horodiște-Funduc, (parcelele 43, 44); Scala-Stâncă, (parcele 45). Cea mai mare parte a landșaftului o constituie vechile terase ale Nistrului și valea râulețului Țâpova care formează un canion adânc (200-250m) pe cursul inferior al său. Râulețul Țâpova își duce apele prin depunerile lutoaso-nisipoase ale sarmatului mediu, după ce își ascunde apele în recifele calcaroase, ca mai apoi în apropierea satului Horodiște printr-un număr mare de izvoare formează din nou râulețul Țâpova. În calea sa formează numeroase cascade, care bucură ochiul vizitatorului. Din partea dreaptă în râuleț se revarsă alte două mici râulețe (Valea Satului și Blănărița), ce se caracterizează prin numeroase pâlnii carstice, izvoare și cascade originale. Văile lor abrupte și adânci ne amintesc de splendidele canioane muntoase. Cea mai mare parte a landșaftului o reprezintă coastele pietroase și abrupte lipsite de vegetație.

Flora. Pe solul scund se dezvoltă o vegetație petrofită caracteristică pentru pantele calcaroase. În partea superioară a văii râulețului Țâpova se întinde pădurea „Stânca Horodiște-Funduc” cu o suprafață de 102 ha. Aici prevalează stejarii seculari petrofiți cu vârsta de peste 150-200 ani. Pe solurile săracioase cresc mai multe specii de mușchi și licheni. Pădurea care se întinde în partea de sus a văii Țâpova (stânca Horodiște-Funduc, parcelele 58, 59) cu o suprafață de 102 ha. Aici sunt întâlniți: stejarul, arțarul cu frunze ascuțite, arțarul tătäresc, arțarul de câmp și numeroși arbuști printre care: păducelul, măcieșul, cornul ș.a. Deasupra coastei pe malul drept al Nistrului între valea Țâpova și a Blănăriței se întinde o pădure numită „Stânca Horodiște-Cot” (parcelele 52, cu o suprafață de 15 ha.), în care putem întâlni stejarul, vișinul, arțarul și alte specii. Marginile pădurii sunt populate de diferiți arbuști: scumpie, măcieș, păducel. În partea de Sud a pădurii crește o plantație de salcâm alb. Pe malul drept, abrupt al râului Țâpova se întinde un hucaeg alcătuit preponderent din arbuști numit „Scala-Stânca” (parcelele 51, cu o suprafață de 13 ha.). În afară de stejarul petrofit aici mai crește arțarul de câmp, părul sălbatic, carpenul, iar la marginea pădurii – scumpia, păducelul, măcieșul, cornul, porumbrelul. Pe unele parcele se întâlnesc plantații artificiale de salcâm, scumpie ș.a.

Fauna. Din animalele sălbatice se întâlnesc: căprioare, dihoarele de stepă, dihoarele de pădure, vulpea, epurile sălbatic, popândăul comun, popândăul pătat, veverița, șoarecele gulerat, șoarecele de câmp și șoarecele de pădure, pârșul de pădure, ariciul cu abdomen galben. Din păsări întâlnim aici: lăcarul mare, lăcarul de mlaștină, lăcarul de rogoz, pițigoii codat, ciuful de pădure, cucuveaua comună, uluil porumbar, uluiul păsărar, șorecarul comun și șorecarul încălțat. Un simbol al rezervației este corbul, având cuiburi în stâncile unde se află mănăstirea rupestră. Din reptile putem întâlni: năpârca, șarpele de casă, șarpele de apă, șarpele cu abdomen galben, șopârta verde și șopârta sură.

Monumente istorice arheologice. La o distanță de numai 10 km, mai jos pe Nistru de defileul Saharna se găsește ansamblul monastic Țâpova cu hramul “Adormirii Maicii Domnului”. Aici, pe câțiva kilometri de-a lungul malului Nistrului, sunt descoperite sute de monumente ale istoriei și culturii noastre antice. Împrejurimele de aici sunt unice prin diversitatea bogățiilor arheologice: sate și orășele străvechi, cetăți, biserici, schituri și cimitire sunt săpate în malul priporos. Mănăstirea, ocrotită de această stâncă milenară, le-a servit înaintașilor noștri veacuri la rând scut de apărare în lupta lor pentru libertate. La Țipova și Horodiște civilizațiile dispărute au lăsat mărturie datând tocmai din secolul XII înaintea erei noastre. Mănăstirea e plasată în mod original, într-un loc excepțional de frumos. Stâncă de piatră scoate în relief spre râu numai fațadele, însăși mănăstirea, biserica, 15 chilii și trapeza sunt camuflate în interiorul malului. În stâncă e săpată și clopotnița, care a avut patru clopote, cel mai mic cu greutatea de 20 de funturi, cel mai mare – 6 puduri. Spre vest dealul e acoperit cu o dumbravă, spre nord – est povârnișul cade brusc în albia Nistrului, iar în partea de sus, pe platou, se întind ogoarele mănăstirii. O sursă modestă de existență pentru călugări serveau și viile, o moară de apă. Mănăstirea de la Țipova, săpată într-o stâncă gigantică, este după părerea specialiștilor, una dintre cele mai importante din toate complexele monastice de pe malurile Nistrului. Mănăstirea uimește prin dimensiunile ei și prin mulțimea de încăperi, legate prin treceri interioare. Ansamblul în cauză este compus din două mănăstiri, săpate în malul abrupt al Nistrului la o înălțime de 90 – 100 metri, prima a luat naștere în veacurile XI – XII, a doua – în veacurile XVI – XVIII. În total aici s-au păstrat 18 încăperi, unite între ele cu scări, treceri interioare și balcoane. Impresionează, mai ales, biserica “ Adormirii Maicii Domnului”, care este destul de spațioasă, are pereții tencuiți, tavanul prezintă o boltă semisferică, imitând cupola. Ansamblul monastic e luat sub ocrotirea statului. Pe podișul malului drept al râulețului Țâpova, și ale râulețelor Blănărița și Valea Satului se află ruinele unei așezări a geto-dacilor.

Peștere și grotte. Stâncile abrupte ale difileurilor sunt înzestrate cu peșteri și grotte, care prezintă un interes deosebit pentru turiști.

Izvoare. Izvoarele și fântânile cu apă rece și foarte gustoasă, care sunt în rezervație asigură un confort pentru vizitatori, care rămân aici pentru câteva zile.

Capacitatea instituțională în domeniul turismului

Capacitatea instituțională se referă la cadrul instituțional descentralizat care se ocupă nemijlocit de dezvoltarea sectorului turistic a raionului. La moment, în cadrul CR Rezina nu există funcție separată de domeniul turismului care să se ocupe nemijlocit de promovarea și dezvoltarea acestui sector strategic al raionului. Personalul existent care activează în cadrul CR nu are drept domeniu de activitate și nu este specializat în domeniul turismului, ceea ce de facto nu permite dezvoltarea acestui sector. În contextul necesității aplicării unor politici raționale de dezvoltare și modernizare pe plan local în vederea eficientizării actului de administrare a

resurselor turistice, nu există un oficiu de turism care să se ocupe nemijlocit cu acest lucru. Totodată, nu există un local unde s-ar comercializa produse ale meșterilor populari din raion. Ceea ce se intenționează este utilizarea spațiilor existente în casa de creație raională în calitate de muzeu turistic. Mai mult ca atât, nu se duce o evidență statistică a acestui domeniu, ceea ce nu permite evaluarea potențialului real al turismului din raion.

Marketingul turistic al raionului

La moment în raionul Rezina nu este dezvoltat un cadru de planificare și promovare a turismului. În acest context menționăm lipsa unei strategii de dezvoltare a turismului raional actualizată. Există Programul de Dezvoltare Durabilă a Turismului în Raionul Rezina, elaborat în 2005 cu suportul financiar a PNUD-ului. Totodată, multe din inițiativele specificate în acest program nu au fost întreprinse, pe de o parte din lipsa de fonduri, iar pe de altă parte din lipsa unei instituții sau cadru de monitorizare a implementării acestui program. Totodată, dacă să ne referim la modalitățile de promovare a unui brand turistic, nu există nici un responsabil în acest sens, iar agenții economici care activează în domeniu o fac de sine stătător. Insuficiența campaniilor promovare și diseminare a informației în domeniul turismului nu permit dezvoltarea accentuată a acestui sector.

Zone de agrement

Zone de agrement. Infrastructura de agrement de pe teritoriul raionului Rezina este slab dezvoltată. Pe teritoriul raionului sunt doar 2 pensiuni turistice cu capacitatea totală de 25 și 30 persoane.

1.7 Energie durabilă și mediu

Obiectivele politicii de stat în domeniul energiei, pe termen mediu și lung, precum și direcțiile prioritare de dezvoltare ale acesteia sunt, actualmente, stabilite în Strategia Energetică a Republicii Moldova până în anul 2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 102/2013. Majoritatea obiectivelor specifice din Strategia menționată au fost stabilite pentru orizontul de timp 2020, valorile pentru orizontul de timp 2030 urmând a fi definite la o etapă ulterioară.

Contextul geopolitic actual a crescut exponențial riscurile de aprovizionare cu energie, toate economiile majore din Uniunea Europeană (UE) confruntându-se cu o creștere rapidă a prețurilor pentru energia electrică și gaze naturale, iar din cauza securității energetice precare nivelul de expunere a Republicii Moldova la șocuri externe este și mai mare și va persista pe termen lung. Această vulnerabilitate este consecința investițiilor insuficiente din trecut în asigurarea unei producții adecvate sau în dezvoltarea rețelelor, a încercărilor ineficiente de diversificare a surselor de aprovizionare cu energie, precum și a reformelor insuficiente ale piețelor energetice.

Republica Moldova este un importator net de energie, fiind capabilă să asigure cu resursele energetice doar 23 la sută din cererea de energie primară de pe malul drept al Nistrului. O astfel de dependență puternică de resursele energetice externe face ca economia țării să fie vulnerabilă la orice întrerupere externă a aprovizionării cu energie sau la fluctuațiile prețurilor la energie, ce implică un grad ridicat de imprevizibilitate în viitor. Această situație reprezintă și o amenințare la adresa securității sociale și un risc major pentru dezvoltarea economică durabilă a țării.

Prestarea serviciilor de aprovizionare cu energie electrică este acoperită de către un singur prestator – S.A „RED Nord”. Rata asigurării cu energie electrică este de 100%. În prezent, pe teritoriul raionului rețelele electrice aeriene sunt montate pe piloni la tensiunea de 10 KW, care trece prin 7 transformatoare și ajunge la beneficiari la tensiunea de 220 w și 380 w. Energia electrică este furnizată prin RED NORD.

Tabelul 23

Consumul total de energie electrică

MWh/an	
2015	30072296
2016	29650225
2017	30168827
2018	31730676
2019	31318469
2020	33037885
2021	36683017

Sursa: SA RED-NORD Oficiul Rezina

Potențialul de eficiență energetică în Moldova este mare. La nivel municipal, acest potențial se referă în principal la încălzirea clădirilor care nu sunt izolate, încălzirea apei menajere, iluminat și sistemele de ventilare. Majoritatea acestor sisteme sunt vechi, ineficiente, și sunt proiectate, operate și întreținute la un nivel slab. De aceea, în urma implementării măsurilor de eficiență energetică, de obicei se obțin reduceri semnificative ale cheltuielilor pentru energie. Atunci când abordăm problema managementului eficienței energetice a raionului Rezina, nu facem referire doar la potențialul de resurse alternative care ar putea fi utilizat, dar ne referim și la modalitățile de optimizare a consumului de energie la diferite instituții publice, inclusiv la gospodăriile casnice.

Tabelul 24

Cantitatea de electricitate produsă de surse regenerabile

MWh/an	
2015	
2016	
2017	
2018	
2019	1060568
2020	208112
2021	2207741

Sursa: SA RED-NORD Oficiul Rezina

Dacă să ne referim la potențialul de energie care poate fi obținut din biomasa colectată la curățarea livezilor întreprinderilor agricole și gospodăriilor țărănești cu terenuri agricole de 10 ha și peste, din regiunea Centru, raionul Rezina are unul dintre cele mai mici potențiale, pe primul loc din regiune fiind situat raionul Orhei. Potențialul disponibil de biomasă obținut de la curățarea livezilor, în raionul Rezina este de aproximativ 1031 – 1200 tone biomasă, ceea ce este inoportun a fi folosită pentru afacere de peletare sau brichetare, unde costurile de transport și colectare sunt foarte mari.

Tabelul 25

Sursele alternative de alimentare cu energie electrică regenerabilă

	Sursele alternative de alimentare	MWh/an
2015		
2016		
2017		
2018		
2019	Eoliană	1060568
2020	Eoliană/fotovoltaică	203984/4128
2021	Eoliană/fotovoltaică	1827321/380420

Sursa: SA RED-NORD Oficiul Rezina

În conformitate cu prevederile Convenției Primarilor, obiectivul general al Consiliului Raional Rezina este reducerea cu 40% a emisiilor de CO₂, până în anul 2030. Viziunea pe termen lung a raionului este de a deveni o comunitate inteligentă și eficientă energetic, capabilă să contribuie la inițiativele naționale și europene de gândire "verde", prin asumarea unor responsabilități în domeniile competențelor sale.

În prezent, doar 20 la sută din cererea de energie electrică este acoperită de producția internă, iar interconectarea cu sistemul electroenergetic din vestul țării este încă insuficientă. Ponderea cererii de energie electrică acoperită de centrala MGRES sau din importuri depășește în medie 70 % din totalul furnizării de energie electrică și indică asupra dependenței de resurse importate de energie primară, a nivelului scăzut al concurenței și necesității de diversificarea pe piața energiei electrice.

Factorii de mediu au cea mai mare influență asupra sănătății populației, mai cu seamă a generațiilor viitoare. Calitatea apei, aerului și solului sunt determinanți în nivelul de sănătate a populației.

Atragem atenția că la momentul de față Biroul Național de Statistică nu colectează date pe fiecare localitate, deoarece nu există reglementare care ar stabili responsabilitatea de agregare a datelor și pe localitățile urbane mici sau rurale. La fel și din cauza că sistemul de colectare a datelor nu este focusat pe aglomerații cu unități industriale.

Conform datelor Inspectoratului pentru Protecția Mediului (anul 2018) întreprinderile cu **impact considerabil asupra calității aerului** atmosferic sunt amplasate în:

mun. Chișinău – S.A. „Termoelectrica” - 1039,17 tone/an, S.A. „Franzețuța” - 92,878 t/an, SRL „Smart Energy Solutionus” - 94,360 t/an, S.A. „Bucuria” - 17,323 t/an;

mun. Bălți - S.A. „Floarea Soarelui” - 604,287 tone/an, SRL „Dominic” - 34,441 tone/an, S.A. „Moldagrotehnica” – 32,507 tone/an, S.A. „Incomlac,, - 29,325 tone/an, ÎM MG „CMC-Knauf” – 25,58 tone/an, ÎM „Termogaz - Bălți” -17,230 tone/an;

raionul Rezina- S.A „Lafarge Cement” – 764,672 tone/an;

raionul Florești - S.R.L. „Funy Pig” – 54,955 tone/an, SRL „Flor Nuc” -25,891 tone/an;

raionul Drochia – Î.M. „Sudzucker Moldova” - 94,713 tone/an;

raionul Edineț – Î.C.S „Moldova – Zahăr” Cupcini – 195,027 tone/an, SRL „TB Fruit” Edineț – 11,95 tone/an, S.A „Maconrut” - Brînzeni – 17,42 tone/an;

raionul Fălești – „Sudzucker Moldova” S.A – 176,744 tone/an.

Conform datelor prezentate de Biroul Național de Statistică, Agenția de Mediu și Inspectoratul pentru Protecția Mediului, emisiile în aer, apă și sol în raionul Rezina a oxidului de carbon, dioxidului de azot, dioxidului de sulf, hidrocarburilor și altele depășesc limitele concentrațiilor admisibile și sunt surse ce afectează viața și sănătatea publică, copiii și adulții fiind cei mai vulnerabili.

Tabelul 26

Evacuarea substanțelor poluante în aerul atmosferic de la sursele staționare ale entităților economice

	tone					
Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total țară	15.761,8	15.109,4	13.802,1	15.167,6	14.159,2	14.905,2
Centru	6.074,0	5.241,7	3.923,8	4.854,1	4.020,2	4.399,1
Rezina	1.448,7	746,8	795,4	888,4	350,6	312,0

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Datele privind protecția aerului atmosferic și formarea și utilizarea deșeurilor oferă posibilitatea de corelare și structurare a informației după tipul de activitate economică, constituind sursa importantă de informații necesare pentru evaluarea stării mediului, elaborarea de politici de mediu, monitorizarea și evaluarea realizării acestora. Emisiile substanțelor poluante în aerul atmosferic prezintă un risc sporit pentru mediu și sănătatea populației din raionul Rezina. Evidența și generalizarea datelor în acest domeniu are drept scop prezentarea situației la momentul actual privind calitatea aerului și permite adoptarea deciziilor în domeniul protecției aerului atmosferic, minimizării impactului și ocrotirii sănătății.

Evacuarea substanțelor poluante în aerul atmosferic de la sursele staționare ale entităților economice, pe ingrediente, în anul 2020

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Total evacuate substanțe poluante	tone din care:				
		solide	gazoase și lichide	inclusiv:		
				dioxid de sulf	oxid de carbon	oxid de azot
Total țară	14.905,2	2.261,8	12.643,4	506,5	4.056,5	1.289,7
Centru	4.399,1	766,4	3.632,7	187,0	892,1	288,6
Rezina	312,0	117,7	194,3	25,6	50,6	59,8

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Unul din factorii care influențează negativ calitatea tuturor factorilor de mediu menționați, a aerului, a apei și a solului, este gestionarea proastă a deșeurilor solide și lichide, lipsa tehnologiilor avansate și practicilor de reciclare a deșeurilor. Actualmente, cea mai utilizată metodă de tratare a deșeurilor menajere este depozitarea pe sol, pe raza raionului Rezina nefiind gunoiști autorizate, care ar corespunde cerințelor actuale pentru exploatare. Toate gunoiștile sunt necologice, având un efect nefavorabil semnificativ asupra mediului, fiind o sursă importantă de poluare a solului și a apelor subterane. Depozitele actuale de deșeurii nu sânt exploatate corespunzător, iar deșeurile nu sunt colectate selectiv, sistemul de reciclare fiind nedezvoltat, în consecință multe materiale reciclabile și utile fiind depozitate împreună cu cele nereciclabile, astfel pierzându-se o mare parte a potențialului lor util.

Monitorizarea poluanților atmosferici și anume dioxidul de sulf, oxizii de azot și de carbon, arată o îmbunătățire treptată a calității aerului, excepție fiind substanțele solide, gazoase și lichide, emisiile poluante a cărora au crescut de 1,3 ori și respectiv de 2,4 ori.

Calitatea solurilor din raion este influențată de o serie de factori: utilizarea nerațională a îngrășămintelor chimice, care determină apariția unui exces de azotați și fosfați, produse pentru protecția plantelor cu efecte nedorite asupra sănătății oamenilor și a mediului, soluri afectate de reziduri zootehnice.

Analiza datelor privind utilizarea investițiilor în capital fix pentru protecția mediului ambiant și folosirea rațională a resurselor naturale a arătat că în anul 2019 în aceste scopuri au fost însușite 9,2 mii lei, cu 84% mai mult față de realizările anului 2018, iar în scopul explorării resurselor naturale au fost însușite 691,6 mii lei, cu 2% sub nivelul înregistrat în anul 2018.

Unul din cele mai periculoase procese naturale care prezintă un real pericol pentru țara și respectiv pentru raionul Rezina, îl constituie încălzirea globală a climei, iar reducerea volumului precipitațiilor anuale constituie una din multiplele manifestări ale acestui grav fenomen natural.

În raion practic nu există lacuri de acumulare a apei, acest fapt determină vulnerabilitatea la schimbările climatice tot mai pronunțate în ultimii ani.

1.8 Sănătate și asistența medicală

Stilul de viață nesănătos și comportamentele riscante (consumul de tutun, droguri, consumul abuziv de alcool, sedentarismul, consumul redus de fructe și legume, igiena precară, relații sexuale neprotejate, etc.) afectează nu doar sănătatea, dar și calitatea vieții.

Raionul Rezina se confruntă cu diferite provocări, cum ar fi: prevalența înaltă a bolilor netransmisibile și a factorilor de risc (fumat, consum nociv de alcool, alimentație nesănătoasă, sedentarism), creșterea continuă, inclusiv la adolescenți și tineri a comportamentelor riscante (violență, consum de droguri, relații sexuale neprotejate, suicid, etc.), agravarea presiunilor economice și creșterea costurilor la serviciile de sănătate – toate acestea sporesc riscul excluziunii sociale a diferitor grupuri vulnerabile ale populației.

Provocările demografice și inegalitățile în materie de sănătate, asociate cu acțiunea multiplă a factorilor de risc biologici, de mediu, comportamentali compromit starea de sănătate a populației la toate etapele vieții și contribuie în mare măsură la dezvoltarea bolilor netransmisibile - principala cauză de deces în lume.

IMSP Spitalul Raional Rezina este o instituție medico-sanitară publică de tip staționar de nivel raional, predestinată pentru acordarea asistenței medicale de nivel secundar populației din raionul Rezina în cazurile medicale complexe ce nu pot fi rezolvate la nivel de asistență medicală primară.

Spitalul își desfășoară activitatea în cadrul asigurărilor obligatorii de asistență medicală, pe principiul autofinanțării și non-profit.

Personalul Spitalului întrunește 248,25 funcții, inclusiv 54,76 medici, 108,5 asistente medicale, 57,25 infirmieri, 27,75- alt personal. Este coordonat cu Fondatorul Planul de acțiuni pentru dezvoltarea durabilă a IMSP SR Rezina în perioada 2016-2021. Este aprobat Regulamentul de organizare și funcționare a IMSP SR Rezina. Instituția deține certificat de acreditare Nr.0074 din 25 iulie 2018, valabil 5 ani. Deține autorizație sanitară de activitate din 24 ianuarie 2019, valabilă până la 22 ianuarie 2024. Personalul medical deține certificate de examinare a cunoștințelor în domeniul securității și sănătății în muncă.

PROIECTE INVESTIȚIONALE IMPLEMENTATE DE IMSP SPITALUL RAIONAL REZINA, PERIOADA 2017 -2021

a.2016 „Renovarea secției de boli contagioase”, Finanțator Uniunea Europeană. Costul proiectului-2 772 670,55 lei. Contribuția Consiliului raional -270000 lei.

a.2017-„Termoizolarea clădirii IMSP SR Rezina”, Finanțator CNAM-328489,00 lei. Contribuția Consiliului raional-167544,00 lei

a.2018 „Modernizarea echipamentului medical în IMSP SR Rezina”, Finanțator Ambasada Japoniei. Costul-78690 USD

a. 2021 „Termoizolarea clădirii IMSP SR Rezina”, 1000000 lei Finanțare Biroul de Reintegrare a Țării

a.2021 „Montare și punere în funcțiune a sistemului de distribuire a oxigenului în CTI”, Preț-87270 lei. Finanțator- Consiliul raional Rezina 79270 lei.

A. 2021. Achiziționarea aparatului „Analizator de gaze în sânge, electroliți și metaboliți”, Preț-155000 lei. Contribuția Consiliului raional Rezina-120000 lei.

A.2021. Achiziționarea 2 aparate de ventilare non-invazivă BIPAP, filtre antivirale, măști pentru ventilație noninvazivă. Preț-99000 lei. Finanțator-Uzina de Cement Lafarge Moldova.

A.2021 Reparația sistemului de asigurare cu energie electrică a s. consultative. I etapă. Preț-72000 lei. Finanțator- Uzina de Cement Lafarge Moldova.

A.2021. Reparația sistemului de asigurare cu energie electrică a s. consultative. II etapă. Preț-106568,56 lei. Contribuția Consiliului raional Rezina-72000 lei.

Mentținerea sănătății populației raionului Rezina este asigurată de o rețea de instituții medico-sanitare, care acordă diverse servicii medicale.

IMSP CS Rezina este dislocată în partea de nord a Republicii Moldova, pe malul Nistrului. În cadrul AMP în raion activează Secția Medicilor de Familie Rezina; 12 - OMF; 10 - OS.

Tabelul 28

Numărul instituțiilor medico-sanitare,unități

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	2018			2019			2020		
	Spitale	Instituții de asistență medicală primară și specializată	inclusiv, întreprinderi individuale de asistență medicală	Spitale	Instituții de asistență medicală primară și specializată	inclusiv, întreprinderi individuale de asistență medicală	Spitale	Instituții de asistență medicală primară și specializată	inclusiv, întreprinderi individuale de asistență medicală
Total țară¹	86	1.074	635	85	1.075	613	85	1.062	603
Centru	13	213	89	13	218	82	13	112	79
Rezina	1	13	6	1	13	5	1	8	6

¹ În numărul total de spitale și instituții sunt incluse spitalele, instituțiile republicane și private care nu pot fi repartizate în profil teritorial

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

IMSP CS Rezina acordă asistență medicală populației în număr de 29331 persoane, inclusiv: copii 0-5 ani 1349, ce constituie 4,6%; maturi 5-50 ani 17351 – 59,2%; mai mult de 50 ani 10631 – 36,2%. Raza de deservire este de 41 km.

Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor are ca scop ameliorarea stării sănătății adolescenților și tinerilor, crearea premizelor benefice de dezvoltare și integrare a acestora în comunitate.

Centrul comunitar de sănătate mintală este un serviciu medical comunitar care oferă persoanelor cu probleme de sănătate mintală asistență medicală consultativă, prevenire și depistare precoce, reabilitare psihosocială în vederea incluziunii socio-profesionale și familiale.

Cabinetul de diagnostic funcțional prestează următoarele investigații: electrocardiografie, spirografie, ecografia organelor interne. Totodată la 15 sate au fost procurate electrocardiografe pentru ca pacienții să aibă posibilitatea de a se investiga la locul de trai.

Farmacia din CS Rezina se axează pe eliberarea preparatelor parțial și totalmente compensate și mai puțin pe realizarea medicamentelor.

Tabelul 29

Tipurile de vizite în instituțiile de asistență medicală de ambulator

Denumirea /nr de vizite	2017	2018	2019	2020	2021
Total vizite	282252	277947	276576	216 580	251 639
Pe caz de boală	167760	168274	167827	131632	152 609
Profilactice	114492	109673	108749	84 948	99 030

Sursa: IMSP SR Rezina, CS Rezina, CS Ignăței, CS Mateuți CS Cinișeuți, CS Pripiceni Răzeși

Sistemul de sănătate publică din raionul Rezina traversează ultimii ani o perioadă de modificări structurale esențiale. Acest proces, direcționat spre descentralizarea și sporirea rolului sectorului medical primar, urmărește scopul perfecționării structurilor existente ale sistemului de sănătate din teritoriu.

În cadrul CS Rezina activează 144 lucrători medicali, inclusiv 28 medici, din ei 15 medici de familie și 65 asistente medicale, inclusiv 46 asistente medicale ale medicului de familie. Gradul de asigurare cu medici de familie este de 5,1 la 10 mii populație iar gradul de asigurare cu asistente medicale de familie este de 22,1 la 10 mii populație.

Din 28 de medici dispun categorie de calificare 26 sau 92,85%, din 65 asistente medicale dispun de categorie de calificare 56 sau 86,15%. Din 15 medici de familie dispun de categorie de calificare 13 sau 86,66%.

Tabelul 30

Numărul de vizite în cadrul IMSP CS Rezina

Vizite	2020	2021
Vizite total	86567	101006
Vizite la medici de familie	72352	87681
Vizite la un locuitor	2,9	3,4
Vizite scop profilactic	20522 – 23,7	27732 – 27,4

Sursa: Raport de activitate a IMSP CS Rezina, pentru anul 2021

Indicatorii de management al resurselor umane:

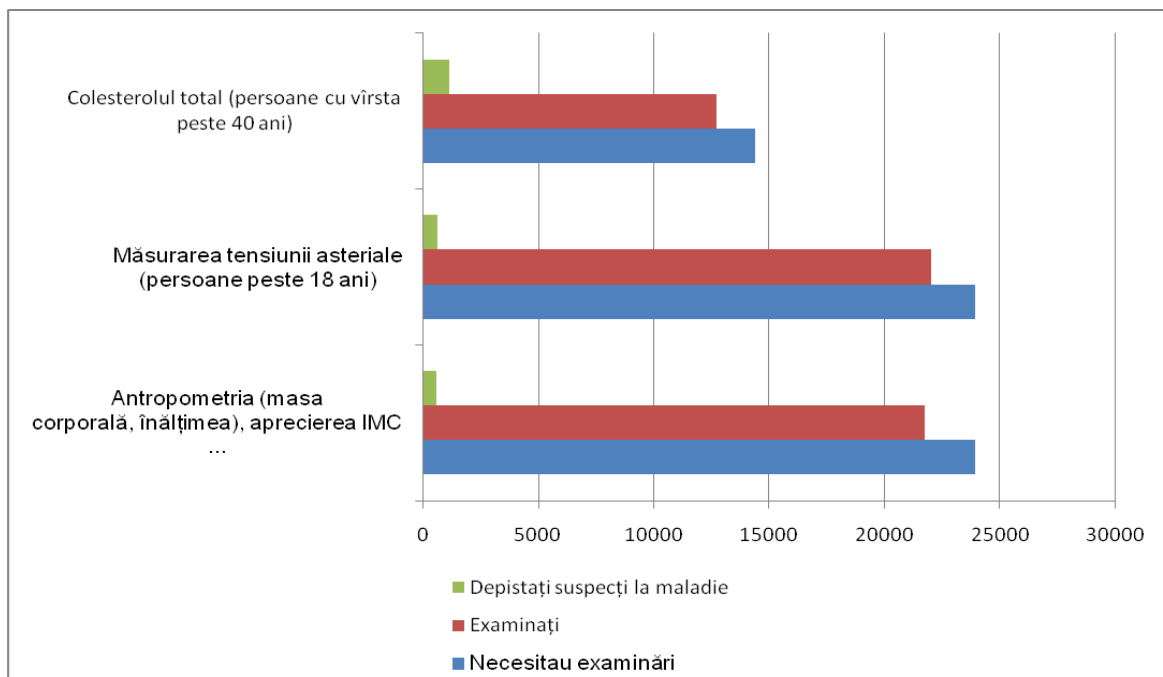
Rata personalului medical angajat prin concurs din numărul total de personal medical angajat – **100%**. Fluctuația personalului (numărul persoanelor eliberate raportat la numărul mediu de angajări pe parcursul unui an) – **1,17%**. Rata angajaților (personal medical) care nu au participat nici la un curs de instruire într-un anumit interval de timp (5 ani) – **0%**. Gradul de completare a dosarului electronic al angajaților introduși în SIERUSS – **100%**.

Examinările profilactice sunt la un nivel înalt, dar cu regret și numărul pacienților depistați cu patologii oncologice în stadii avansate nu este în descreștere. Anume procentul nu mare rămași neinvestigați se adresează în stadii tardive, când posibilitatea unei vindecări este cu mult mai

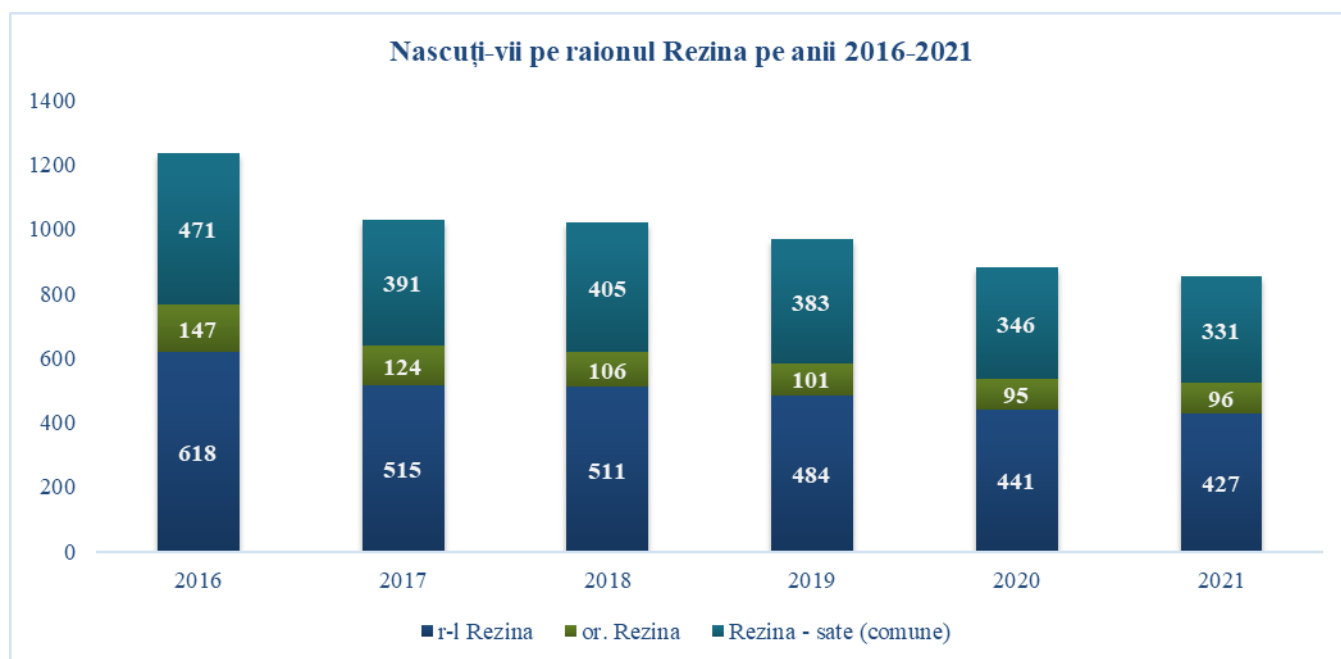
mică.

Figura 18. Examinările profilactice, anul 2021

Sursa: Raport de activitate a IMSP CS Rezina, pentru anul 2021

Necățînd la introducerea indicatorilor de performanță, prescrierea compensată și parțial compensată a medicamentelor pentru pacienții cu afecțiuni cardiovasculare, rata decedaților prin aceste afecțiuni rămîne înaltă. 90% de responsabilitate de sănătatea proprie este a fiecărui cetățean.

Figura 19. Născuți vii pe raionul Rezina, pe anii 2016-2021

Sursa: Anuar statistic. Statistica teritorială

În raionul Rezina se nasc tot mai puțini copii. Numărul copiilor născuți-vii în anul 2021 a constituit 427, fiind în descreștere cu 14 copii născuți-vii față de anul precedent. Femeile din mediul rural nasc la o vârstă mai tânără comparativ cu cele din mediul urban.

Comportamentul reproductiv în rândul femeilor de vârstă fertilă a suferit transformări în ultimii ani, evidențiate atât în diferențele de vârste la prima naștere, cât și în diferențele pe medii de reședință ale acestora.

Sănătatea este o precondiție indispensabilă pentru realizarea potențialului de dezvoltare a unei persoane la toate etapele vieții, deoarece sănătatea nu constituie doar absența bolii, ci și o bunăstare fizică, mentală și socială

Cu regret cultură sanitară a populației rămîne scăzută, pacienții se adresează tardiv în stări decompensate și din motive financiare, dar și din lipsa responsabilității personale față de sănătatea proprie. An de an crește numărul populației care refuză investigații și tratament.

Sunt rezerve și în activitatea asistenței medicale în această direcție. Își are aspectul negativ și lipsa medicilor în 3 localități.

Problema cancerului este o problemă primordială, deoarece această patologie este plasată pe locurile de frunte în mortalitatea generală și mai ales în rândurile celor apti de muncă.

Pe parcursul anului 2020 au fost luate la evidență primară 91 persoane, din ei 7 copii. În anul 2021 au fost luate la evidență primară 97 persoane, din ei 1 copil.

Tabelul 31

Bolnavi cu tumori maligne

	2020	2021
Cifre absolute - caz nou	91	97
Incidența 100000	308,5	327,2
La evidență – cifre absolute	545	698
Prevalența 100000	1847,6	2379,7

Sursa: Anuar statistic. Statistica teritorială

Ponderea bolnavilor cu tumori maligne de grad I și II în anul 2020 constituie 31,8%, iar în anul 2021 constituie 41,2%. Cu regret această afecțiune este în creștere pe glob. Conform statisticilor OMS către anul 2025 fiecare al 3 locuitor de pe globul pământesc cu vârsta pînă la 75 ani va suferi de cancer.

Tuberculoza continuă să rămînă o cauză majoră a morbidității și mortalității populației pe plan mondial. Situația epidemiologică a TBC prezintă o problemă globală majoră.

Tabelul 32

Bolnavi de tuberculoză

	2020		2021	
	c/abs	c/abs	c/abs	c/abs
Incidența globală	22	74,6	27	92,1
Incidența cazuri noi	18	61,0	22	75,0
Recidive	4	13,5	5	17,0
Incidența formelor distructive	3	10,1	5	17,0
Tuberculoza la copii			1	3,4
Deces TB	1	3,3	1	3,4
Prevalență	50	189,2	38	169,5

Sursa: Raport de activitate a IMSP CS Rezina, pentru anul 2021

Asigurarea cu preparate antituberculoase: este de 100 % pentru formele clasice de tuberculoză și pentru pacienții incluși în cohorta DOTS+ la tratament ambulator.

Activități în focarele de tuberculoză

Toate focarele de tuberculoză au fost vizitate de către medicii de familie, ftiziatru, epidemiolog. S-a făcut analiza epidemiologică a fiecărui focar cu întocmirea fișei de anchetare și supraveghere epidemiologică. La determinarea sursei de infecție și hotarelor focarului se ține cont nu numai de contactii din familie, ci și de relațiile de rudenie, prietenie. În anul 2021 din grupa contactaților tratament profilactic în condiții de sanatoriu nu a primit nici un copil, la 22 copii a fost indicat tratament chimioprofilactic în condiții de ambulator.

Numai o colaborare eficientă între serviciile de ftizio-pneumologie, medicina primară, medicina preventivă și APL va contribui la atingerea obiectivelor Programului Național de Control a Tuberculozei.

Sănătatea tinerei generații și dezvoltarea serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor este printre prioritățile politicilor de sănătate promovate de către Ministerul Sănătății, fiind adoptate un șir de acte normative menite a pune în aplicare aceste obiective majore. Cu toate acestea, accesul universal al tinerilor la servicii de sănătate prietenoase tinerilor constituie o problemă, fiind amplificată de insuficiența resurselor financiare și umane pentru organizarea echipelor mobile în teritoriu. Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor din Rezina, este unul din cele mai active centre care promovează serviciile de sănătate. Acesta are o infrastructură dezvoltată, și este activ în accesarea fondurilor pentru diversificarea serviciilor pe care le prestează.

Pentru serviciile care nu vor fi acoperite de instituțiile medico-sanitare publice vor fi contractate instituțiile medico-sanitare private pentru prestarea acestor servicii medicale în cadrul unui sistem de referire a pacienților stabilit de Ministerul Sănătății conform principiului geografic.

1.9 Protecția socială

Contextul social, economic și demografic al Republicii Moldova are un impact important asupra situației persoanelor vârstnice și oportunităților de valorificare a potențialului acestora. Dinamica economică, socială și demografică, bunăstarea populației, funcționalitatea instituțiilor de stat și stabilitatea politică în mare măsură determină mersul procesului de implementare al MIPAA.

Implementarea politicii sociale în condițiile actuale presupune aplicarea de noi formule de protecție socială a categoriilor de populație social dezavantajate, noi instrumente de intervenție în politicile de dezvoltare socială, realizarea reformelor social-economice cu implicarea activă a societății prin informare, dialog și consultări.

Populația lumii este într-un proces continuu de îmbătrânire. În anul 2020, circa 727 milioane de persoane de pe globul pământesc aveau vârsta de 65 ani și peste. Ponderea acestor persoane în total populație s-a majorat de la 6% în anul 1990 până la 9,3% în anul 2020, iar până în anul 2050 se estimează că aceasta va crește până la 16%.

În Republica Moldova, la începutul anului 2021 locuiau 584,0 mii persoane în vârstă de 60 ani și peste, ceea ce constituie 22,5% din totalul populației cu reședință obișnuită. Din numărul total al vârstnicilor, 349,5 mii persoane erau femei (sau 59,9%), fiecare a treia persoană era între 60-64 ani, iar 61,2 mii persoane (sau 10,5%) constituiau persoanele care au depășit vârsta de 80 ani.

Ponderea persoanelor în vârstă de peste 60 ani este în creștere continuă. În ultimii cinci ani a crescut cel mai mult ponderea vârstnicilor din grupul de vârstă de 70-74 de ani – cu 6,0 p.p. (de la 13,0% la începutul anului 2017, până la 19,0% la începutul anului 2021). La începutul anului 2021, coeficientul de îmbătrânire a populației a constituit 22,5%, ceea ce corespunde unui nivel înalt de îmbătrânire demografică. Comparativ cu începutul anului 2017, acesta a înregistrat o majorare cu 3,3 puncte procentuale.

Pensionarii alcătuiesc o parte semnificativă a societății, iar statul, chiar și în propriile interese (pensionarii, după cum se știe, sunt cea mai activă parte a electoratului), trebuie să acorde atenție constantă bunăstării lor sociale. Totodată, în ultimii ani, o influență negativă puternică asupra stării sistemului de pensii au început să exercite factorii exogeni. Un rol important îi revine procesului de îmbătrânire a populației, care a dus la schimbări serioase în structura demografică a populației.

Tabelul 33

Numărul pensionarilor aflați la evidența organelor de asigurări sociale, la 1 ianuarie

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Total pensionari, persoane						Inclusiv, pensionari pentru limită de vârstă, %					
	2016	2017	2018 ¹	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Total țară ²	679.877	691.212	694.792	703.899	696.011	686.251	76,3	76,9	76,7	74,8	75,4	76,2
Centru	193.691	196.984	197.545	199.124	196.833	194.355	74,3	74,9	74,8	73,6	74,0	74,8
Rezina	9.977	10.149	10.219	10.544	10.237	10.099	69,1	68,3	67,3	64,2	65,1	65,8
¹ Începând cu anul 2018, în numărul total al pensionarilor se include și numărul beneficiarilor de pensii din rândul organelor de forță												
² Diferența dintre totalul pe regiuni și totalul pe țară se datorează numărului de beneficiari, la evidența oficiului central al Casei Naționale de Asigurări Sociale, care nu pot fi repartizați în profil teritorial												

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Ca și în general pe țară, în raionul Rezina s-a schițat o tendință clară de creștere a numărului de pensionari. În structura numărului pensionarilor predomină pensionarii pentru limita de vârstă – 65,8 % în anul 2021. Beneficiari de pensie pentru limită de vârstă sunt persoanele care întrunește următoarele condiții: atingerea vârstei standard de pensionare stabilită de legislație cu condiția realizării stagiului minim de cotizare.

Durata medie a vieții populației în vârstă de 60 ani în perioada 2016-2020 a scăzut cu 0,5 ani în cazul bărbaților și cu 0,2 ani în cel al femeilor. În rezultat, s-a înregistrat creșterea decalajului dintre durata medie a vieții la vârsta de 60 ani a bărbaților și a femeilor, de la 4,2 ani (în a.2016) la 4,5 ani (în a.2020) în favoarea femeilor. O femeie în vârstă de 60 ani va mai trăi estimativ, încă 18,6 ani, în timp ce durata medie a vieții unui bărbat la 60 ani este de 14,1 ani, potrivit datelor anului 2020.

Tabelul 34

**Numărul pensionarilor aflați la evidența organelor de asigurări sociale,
pe sexe și grupe de vârstă, la 1 ianuarie 2021**

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Femei				Bărbați			
	până la 29 ani	30-54 ani	55-64 ani	65 ani și peste	până la 29 ani	30-54 ani	55-64 ani	65 ani și peste
Total țară¹	1.953	25.012	158.510	257.127	1.488	25.900	62.763	153.498
Centru	621	7.985	46.287	68.653	455	7.627	19.482	43.245
Rezina	25	624	2.281	3.228	16	672	1.184	2.069

¹ Diferența dintre totalul pe regiuni și totalul pe țară se datorează numărului de beneficiari, la evidența oficiului central al Casei Naționale de Asigurări Sociale, care nu pot fi repartizați în profil teritorial

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Ritmurile de creștere a numărului pensionarilor de gen feminin a orientat acțiunile statului începând cu 1 iulie 2019, să stabilească vârsta standard de pensionare de 63 de ani pentru bărbați și, începând cu 1 iulie 2028, vârsta standard de pensionare de 63 de ani pentru femei. Atingerea acestor vârste se realizează prin creșterea anuală a vârstelor standard de pensionare.

Tabelul 35

Mărimea medie a pensiei pentru limită de vârstă, după sectorul economic, la 1 ianuarie

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	lei pe o persoană								
	Mărimea medie a pensiei			Mărimea medie a pensiei angajaților din sectorul agricol			Mărimea medie a pensiei angajaților din sectorul neagricol		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Total țară	1.643,7	1.843,0	2.067,6	1.289,1	1.447,4	1.522,2	1.832,4	2.042,7	2.330,4
Centru	1.441,0	1.623,7	1.777,0	1.247,8	1.411,1	1.481,9	1.590,3	1.774,8	1.976,8
Rezina	1.448,5	1.641,9	1.807,7	1.230,2	1.391,2	1.455,5	1.590,7	1.793,8	2.006,1

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Sistemul de pensii în raionul Rezina funcționează în conformitate cu principiul solidarității intergeneraționale și prevede redistribuirea resurselor financiare de la populația activă în favoarea persoanelor vârstnice, aflate la pensie. Mecanismul de distribuire, în baza căruia funcționează sistemul de pensii, s-a dovedit a fi foarte vulnerabil la provocările timpului. Printre acestea se numără intensificarea procesului de îmbătrânire a populației și dinamica nefavorabilă a principalilor indicatori macroeconomici. Provocările pentru asigurarea financiară deficitară a sistemului de pensii sunt determinate de ponderea relativ mică a fondului de salarii în PIB (ceea ce creează probleme în formarea veniturilor bugetului asigurărilor sociale), costul scăzut al forței de muncă (ceea ce nu permite majorității angajaților să facă acumulări pentru pensie), rata ridicată a șomajului.

O provocare serioasă pentru funcționarea sistemului de pensii este dimensiunea semnificativă a ocupării informale, precum și migrația în masă a forței de muncă în străinătate. Din cauza neachitării contribuțiilor de asigurare de către acești angajați și angajatorii lor, se creează o amenințare reală pentru starea financiară a sistemului de pensii al țării.

La 1 ianuarie 2021, în structura persoanelor cu dizabilități aflate la evidența Casei Naționale de Asigurări Sociale, pensionarii de dizabilitate au constituit 70,0%, iar beneficiarii de alocații - 30,0%. Beneficiari de pensii de dizabilitate erau circa 122,2 mii persoane cu dizabilități (inclusiv 0,9 mii persoane cu dizabilități fiind angajați ai organelor de forță), iar beneficiari de alocații sociale de stat erau 52,3 mii persoane, care nu au întrunit condițiile necesare pentru obținerea pensiei.

Dizabilitatea în rândul pensionarilor survine cel mai des după vârsta de 55 ani.

În numărul total al pensionarilor de dizabilitate, au predominat persoanele cu vârsta de 55-64 ani – 44,5% și 30-54 ani – 29,9%. Diferențe majore între bărbați și femei s-au înregistrat în grupul de vârstă 55-64 ani, cu 11,1 p.p. mai mulți bărbați decât femei.

La 1 ianuarie 2021, conform datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale, numărul persoanelor recunoscute cu dizabilități în Republica Moldova a constituit 174,5 mii persoane, inclusiv 10,4 mii copii cu vârsta de 0-17 ani. Persoanele cu dizabilități au reprezentat 6,7% din populația totală a țării cu reședință obișnuită, iar copiii cu dizabilități au constituit 1,9% din numărul total al copiilor cu reședință obișnuită din Republica Moldova. Aproape fiecare a șaptea persoană cu dizabilitate (15,0%) s-a încadrat în categoria celor cu dizabilitate severă.

Tabelul 36

Numărul persoane cu dizabilități și categoriile de afecțiuni în raionul Rezina

	Numărul persoanelor cu dizabilități	Categoriile de afecțiuni
2017	4344	Afecțiuni generale și afecțiuni congenitale
2018	4276	Afecțiuni generale și afecțiuni congenitale
2019	4217	Afecțiuni generale și afecțiuni congenitale
2020	3806	Afecțiuni generale și afecțiuni congenitale
2021	3719	Afecțiuni generale și afecțiuni congenitale

Sursa: Raport anual de evidență a persoanelor cu dizabilități a specialistului responsabil din cadrul DAS PF Rezina

APL se confruntă cu o serie de probleme și dificultăți în procesul de dezvoltare și oferire a serviciilor, care țin de numeroase aspecte precum: disponibilitatea redusă a specialiștilor la nivel local și fluctuația mare a cadrelor în sistemul de asistență socială, lipsa transportului și echipamentelor necesare, conlucrarea defectuoasă cu alte instituții, dificultăți de implementare a cadrului legal și a noilor metodologii de lucru etc. Cea mai mare provocare în dezvoltarea de noi servicii și menținere a serviciilor existente o reprezintă lipsa resurselor financiare, care este mai accentuată în raioanele cu încasări mici la buget.

În raionul Rezina sistemul prestațiilor de asistență socială include diverse plăți, îndreptate spre protecția anumitor persoane și familii, aflate în virtutea unui șir de împrejurări într-o situație financiară precară. Printre aceste plăți un loc important ocupă indemnizațiile lunare pentru îngrijirea copiilor, indemnizații de maternitate, compensații nominative, ajutor social.

Beneficiarii de alocații sociale de stat, aflați la evidență Casei Naționale de Asigurări Sociale (în aspect teritorial) la situația de 01.10.2022

Alocații sociale în total		
Rezina	numărul beneficiarilor (persoane)	mărime medie a alocației (lei)
	1272	1334.78

Sursa: Informația Casei Naționale de Asigurări Sociale

Beneficiarii alocațiilor sociale sunt persoanele cu dizabilități severe, accentuate și medii; persoanele cu dizabilități severe, accentuate și medii din copilărie; copiii cu dizabilități severe, accentuate și medii cu vârsta de pînă la 18 ani; copii în cazul pierderii întreținătorului de la vârsta de 18 ani sau pînă la 23 ani dacă își continuă studiile la zi; persoanele vîrstnice; alocația pentru îngrijire, însoțire și supraveghere copiii cu dizabilități severe în vîrstă de pînă la 18 ani; persoanele cu dizabilități severe din copilărie; persoanele cu dizabilități severe nevăzătoare.

Persoanele cu dizabilități **au dreptul la standarde de viață și de protecție socială adecvate și îmbunătățirea continuă a condițiilor de trai.**

Persoanele cu dizabilități, care au acumulat stagiul de muncă prevăzut de lege, au **dreptul la pensie** de dizabilitate, sau la alte tipuri de pensie (pensie pentru limită de vîrstă, pensia specială, pensia de urmaș). Dreptul la pensie nu este un drept automat, se acordă doar la cererea scrisă a persoanei. Legea acordă dreptul la **un singur tip pensie**, pe care persoana o alege liber. Suplimentar, persoanele cu dizabilități severe din copilărie, persoanele nevăzătoare, au dreptul la **alocație pentru îngrijire, însoțire și supraveghere**. De o asemenea alocație beneficiază și persoanele care îngrijesc la domiciliu un copil cu dizabilități severe.

Servicii sociale destinate persoanelor cu dizabilități

Destinate persoanelor cu dizabilități	Descrierea succintă a serviciului
Azilul pentru persoane în etate și cu dizabilități	Instituție prestatoare de servicii socio-medicale pentru persoanele în etate și cu dizabilități fizice, care asigură protecție socială, măsuri de recuperare, menținere a capacităților și (re) integrare socială.
Îngrijire socială la domiciliu	Prestarea serviciilor de îngrijire la domiciliu persoanei pentru a o ajuta în asigurarea vieții cotidiene și participarea în activitățile comunității.
Asistență personală	Acordarea serviciilor individualizate de asistență necesare mobilității și satisfacerii necesităților copilului sau adultului cu dizabilități severe care necesită suport în procesul de integrare în societate în domeniile: (protecție socială, muncă, asistență medicală, informațional, accesibilitate la infrastructură ș.a.)

Sursa: Regulamentul – intern de organizare și funcționare a Direcției Asistență Socială și Protecție a Familiei Rezina

Bătrânețea a început să fie considerată din ce în ce mai mult un risc de dependență și de excluziune socială. Măsurile luate la nivel european vizează dezvoltarea îngrijirilor și serviciilor acordate la domiciliul persoanei, promovarea accesului la serviciile de sănătate, îmbunătățirea măsurilor de prevenire a situației de dependență, diversificarea prestațiilor destinate prevenției sau combaterii riscului de marginalizare sau excludere socială și creșterii calității vieții persoanei vârstnice. Pe lângă riscul de bătrânețe acoperit de sistemul de securitate socială prin asigurarea unui venit reprezentat de pensie, persoanele de vârsta a treia au nevoie, în egală măsură, și de servicii sociale și medicale. Astfel, dezvoltarea și acordarea serviciilor sociale și de sănătate, în special ale celor de îngrijire personală, impun o politică unitară în domeniu pentru menținerea persoanelor vârstnice la domiciliu sau dacă acest lucru nu este posibil, pentru a asigura suportul necesar continuării vieții într-o instituție de asistență socială. În raionul Rezina, persoanele vârstnice au dreptul la asistență socială în raport cu situația socio-medicală și cu resursele economice de care dispun. Politică de protecție a persoanelor vârstnice vizează acțiuni în domeniile:

Tabelul 39

Servicii sociale destinate persoanelor vârstnice

Destinate persoanelor vârstnice	Descrierea succintă a serviciului
Azilul pentru persoane în etate și cu dizabilități	Instituție prestatoare de servicii socio-medicale pentru persoanele în etate și cu dizabilități fizice, care asigură protecție socială, măsuri de recuperare, menținere a capacităților și (re)integrare socială.
Îngrijire socială la domiciliu	Prestarea serviciilor de îngrijire la domiciliul persoanei pentru a o ajuta în asigurarea vieții cotidiene și participarea în activitățile comunității.

Sursa: Regulamentul –intern de organizare și funcționare a Direcției Asistență Socială și Protecție a Familiei Rezina

Schimbările care au loc în structura grupelor mari de vârstă au un puternic impact la nivelul proceselor economice, sociale și politice. Pe măsură ce populația îmbătrânește, unele beneficii cum ar fi pensiile, asistența medicală sau susținerea materială pentru persoanele vârstnice trebuie acordate pe perioade mai mari. Creșterea rapidă a proporției persoanelor vârstnice în totalul populației are o importanță specială în termeni de politici publice, deoarece acest segment de vârstă reclamă îngrijiri speciale pe termen lung.

Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie este recunoscută pe scară largă drept cel mai cuprinzător instrument juridic pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie din perspectiva încălcării drepturilor omului. Violența împotriva femeilor este un fenomen structural și global, care nu cunoaște granițe sociale, economice ori naționale. Violența în familie este o altă formă de violență foarte des întâlnită care le afectează pe majoritatea femeilor, dar și pe bărbați, copii și bătrâni. Eradicarea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie trebuie să reprezinte un

obiectiv important al politicii fiecărui guvern care este angajat în protejarea drepturilor omului. În ultimii 30 de ani, mulți pași importanți au fost făcuți într-o serie de state membre ale Consiliului European, însă legislația existentă este adesea insuficient implementată, serviciile pentru victime rămân puține sau insuficient susținute financiar, iar atitudinea discriminatorie în funcție de gen domină. În plus, legislația și sprijinul disponibil variază în mare măsură de la țară la țară, conducând la mari diferențe în ceea ce privește protecția victimelor.

Tabelul 40

Violența pe bază de gen

Violența asupra femeii din totalul de victime înregistrate	
2017	78/ 65 asupra femeii
2018	72 / 59 asupra femeii
2019	76 / 58 asupra femeii
2020	62/ 47 asupra femeii
2021	60/ 45 asupra femeii

Sursa: Conform registrului de evidență anuală a cazurilor de violență al asistenților sociali comunitari pe lângă primăriile r-lui Rezina

Violența în familie și în bază de gen este considerată astăzi una dintre cele mai frecvente infracțiuni comise în orice societate și țară din lume, iar acest fenomen a căpătat proporțiile unei adevărate epidemii. Raionul Rezina a realizat în ultimii ani mai multe acțiuni menite să asigure egalitatea de gen dintre femei și bărbați, precum și prevenirea și combaterea violenței în familie. Însă, realizarea cu succes a acțiunilor poate fi asigurată doar prin implicarea unor profesioniști instruiți și neafecțați de stereotipurile și normele sociale, inclusiv a personalului medical.

1.10 Sistemul educațional, tineret și sport

Pentru raionul Rezina, educația reprezintă o prioritate importantă sau factorul de bază în transmiterea și crearea de noi valori culturale și general-umane, în dezvoltarea capitalului uman, în formarea conștiinței și identității naționale și are un rol primordial în crearea premiselor pentru dezvoltarea umană durabilă și edificarea unei societăți bazate pe cunoaștere. Calitatea educației determină în mare măsură calitatea vieții și creează oportunități pentru realizarea în volum deplin a capacităților fiecărui cetățean.

Sistemul de învățământ din raionul Rezina este structurat pe următoarele trepte de școlaritate.

Numărul instituțiilor de învățământ

Instituții	Anul de studii					
	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Instituții preșcolare	26	26	27	27	28	26
Școli primare grădinițe	5	7	9	9	9	9
Școli primare	2	6	2	1	1	1
Gimnazii-grădinițe	0	0	1	1	1	1
Gimnazii	24	17	14	14	14	14
Filială	0	0	0	0	0	0
Licee	5	4	4	4	4	4
Școli de sport	1	1	1	1	1	1
Case de creație	1	1	1	1	1	1
Total	65	63	60	59	60	58

Sursa: Direcția de Învățământ Tineret și Sport

Oferta educațională din învățământul preșcolar este asigurată doar de sectorul public. În anul școlar 2020-2021, au fost cuprinși într-o formă de învățământ **6169** de copii și elevi, număr aflat **în vizibilă descreștere**, în comparație cu anii școlari anteriori.

Dinamica numărului de elevi în instituțiile de învățământ

Nr. de copii și elevi în:	Licee	Gimnazii / GMG	ȘP/ȘPG	IET	TOTAL
anul școlar 2016-2017	2249	2363	224	1813	6649
anul școlar 2017-2018	2343	2256	200	1893	6692
anul școlar 2018-2019	2312	2176	189	1931	6608
anul școlar 2019-2020	2250	2113	160	1972	6495
anul școlar 2020-2021	2209	1980	167	1813	6169

Sursa: Direcția de Învățământ Tineret și Sport

Cei mai mulți tineri parcurg cu succes etapele sistemului de învățământ și își continuă studiile sau profită de oportunitățile de formare ori intră în câmpul muncii. Cu toate acestea, unul din șapte tineri abandonează sistemul de învățământ fără a deține competențele sau calificările considerate în prezent necesare pentru o tranziție reușită către piața muncii și pentru o participare activă în cadrul economiei actuale, bazate pe cunoaștere.

Tinerii care abandonează școala provin din medii diverse. Abandonul școlar timpuriu în raionul Rezina este cauzat, de obicei, de un proces cumulativ de dezangajare, bazat pe motive personale, sociale, economice, geografice, educaționale sau familiale. Aceste motive pot fi externe sau interne în raport cu procesele și experiențele școlare și, de obicei, sunt foarte specifice individului.

În cazul multora, nemulțumirea rezultă dintr-o varietate de motive, cum ar fi hărțuirea, rezultatele școlare slabe, relațiile nesatisfăcătoare cu profesorii, lipsa motivației sau apartenența la „grupuri nepotrivite”, iar, în alte cazuri, tinerii abandonează școala pentru că se confruntă cu probleme personale sau de familie, cum ar fi consumul de substanțe sau lipsa unui adăpost.

Tabelul 43

Numărul cazurilor de abandon școlar pentru anii de studii 2015-2021

An de studii	2015- 2016	2016- 2017	2017- 2018	2018- 2019	2019- 2020	2020- 2021
Cazuri de abandon	2	5	3	4	2	3

Sursa: Direcția Învățământ Tineret și Sport

O parte semnificativă a problemei **abandonului școlar** poate fi atribuită lipsei de susținere și de consiliere, dezinteresului față de educație și programele școlare de nivel secundar, care, adesea, nu oferă suficiente opțiuni de cursuri variate, pedagogii alternative, oportunități de învățare experimentale sau empirice ori flexibilitate suficientă.

O problemă aparte, aflată în vizorul Direcției Învățământ, Tineret și Sport este instituționalizarea copiilor din satele mici. În urma analizei, gradul de instituționalizare a copiilor din satele mici alcătuiește 62% în raport cu 56% în anul de studii 2018-2019. Desigur, acest rezultat este sub nivelul așteptărilor, soluția posibilă fiind deschiderea Centrelor Comunitare și identificarea mijloacelor de transport pentru copii. Direcția Învățământ își propune în continuare monitorizarea asigurării cu transport a copiilor din satele mici, dar și securitatea copiilor în timpul deplasării.

Statistica datelor privind frecvența școlară denotă o situație favorabilă la nivel general.

Pe parcursul anului academic, sunt alimentați toți elevii din învățământul primar. În limita surselor bugetare oferite de APLI se alimentează și cei transportați și din familiile socialment vulnerabile. Instituțiile nu au reușit să identifice sponsori sau servicii alternative de alimentare a tuturor copiilor.

Toate școlile și grădinițele sunt asigurate cu minimul necesar de mobilier școlar conform cerințelor sanitaro-igienice, deși parte din mobilier este învechit. În unele instituții se mai simte lipsa Imobilierului: bănci, pătucuri, mese, scăunele, dulapuri. Școlile sunt dotate cu calculatoare, imprimante și copiatoare. 6 instituții au fost câștigătoare a proiectului educație de calitate în mediul rural din Moldova și sunt dotate cu echipament pentru cabinetele de fizică, chimie, biologie. Asigurarea didactico-metodică a bibliotecilor școlare este satisfăcătoare. În toate gimnaziile și liceele funcționează biblioteci școlare. Fond de cărți artistice și manuale satisface la 80% din necesar. Asigurarea cu manuale se face prin Fondul Extrabugetar de manuale, conform schemei de arendă.

În perioada 2020-2022 a fost reparat capital și dotat, prin Proiectul PRIM, IPLT "Alexandru cel Bun" Rezina. Costul total al Proiectului – 5 mln 355 mii lei. La momentul de față este unica instituție din raion care corespunde total cerințelor actuale față de o instituție de învățământ.

Eficiența activității instituțiilor educaționale e favorizată nu numai de nivelul de pregătire și aportul cadrelor didactice, dar și de competențele manageriale a membrilor echipelor manageriale.

Tinerii reprezintă a patra parte din populația Republicii Moldova și, totodată, forța motrice în procesul de dezvoltare a țării. Din acest considerent, dezvoltarea sectorului de tineret este o prioritate și la nivel raional, prin adoptarea și implementarea de politici efective, ce vizează toate categoriile de tineri.

Noțiunea de tânăr, conform cadrului legal național, o constituie persoanele cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 de ani. Numărul populației cu reședința obișnuită la 1 ianuarie 2022 a constituit 2603,8 mii persoane², din care 670,9 mii sau 25,8% sunt tineri cu vârsta 14-34 ani, din care 49,3% femei și 50,7% bărbați.

Dacă în anul 2019 tinerii în vârstă de la 14 până la 35 de ani au constituit 743,2 mii sau 27,7% din totalul populației, către anul 2035 se prognozează o diminuare a contingentului tinerilor până la 575,5 mii persoane și 21,7% din totalul populației. Aceste schimbări pot provoca creșterea vulnerabilității tinerilor prin reprezentanța scăzută în organele de conducere la nivel central și local, ignorarea intereselor și necesităților acestora.

În perioada 2018-2022, populația cu vârsta de 14-19 ani a scăzut cu 5,2 mii persoane (sau cu 3,0%), iar ponderea acestei categorii în numărul total al tinerilor cu vârsta 14-34 ani s-a majorat de la 22,1% la până la 25,0%. Numărul persoanelor în vârstă de 20-24 ani a scăzut cu 45,5 mii de persoane (sau cu 26%), ponderea acestora fiind în descreștere în perioada analizată cu 3 p.p., iar a celor în vârstă de 25-29 de ani cu 43,3 mii (respectiv cu 20,5% și cu 1,9 p.p.). Numărul tinerilor cu vârsta de 30-34 de ani s-a diminuat cu 20,0 mii (sau cu 8,9%), ponderea acestora fiind în creștere în perioada analizată cu 2,0 p.p.

Centrele de tineret reprezintă unele dintre principalele instituții de prestare a programelor orientate pe dezvoltarea multilaterală a tinerilor. Programul de dezvoltare a Centrelor de tineret, realizat în perioada 2017-2022 de autoritatea centrală cu competențe în domeniu, a impulsionat crearea a 22 de centre raionale și 22 de filiale locale ale acestora. Ca parte a Programului, a fost acordat suport continuu pentru dezvoltarea bazei tehnico-materiale, profesionalizarea lucrătorilor de tineret și susținerea financiară printr-un mecanism de paritate a inițiativelor tinerilor prin intermediul granturilor nerambursabile. Modelul de organizare și funcționare a instituțiilor este setat de Guvern, preluat și implementat de autoritățile publice locale.

Centrul de Tineret Rezina a fost înființat prin decizia Consiliului raional Rezina nr.6/1 din 6 decembrie 2017. În baza Acordului de parteneriat privind dezvoltarea centrelor de tineret din Republica Moldova, Centrul raional de tineret a fost dotat cu mobilier și utilaj privind buna funcționare. În acest context prin decizia nr.7/4 din 30 decembrie 2019 Consiliul raional Rezina a aprobat Statul de personal a centrului.

Tabelul 44

Alocațiile din bugetul raionului pentru activitățile de tineret

	2017	2018	2019	2020	2021
Activități pentru Tineret	65 000	150 000	100 000	50 000	50 000
Centrul de tineret	-	-	-	-	-

Sursa: Serviciul Tineret și Asistență Investițională

La momentul actual, Centrele de tineret prestează un număr restrâns de programe (servicii) pentru tineri. Dezvoltarea și extinderea programelor (serviciilor) pentru tineri prestate prin intermediul centrelor a fost direct dependentă de constituirea unei instituții responsabile de certificarea și profesionalizarea lucrătorilor de tineret. În lipsa unei instituții funcționale, poziția și salarizarea lucrătorilor de tineret a devenit una puțin atractivă pentru a asigura o stabilitate de cadre, ceea ce determină și calitatea programelor și serviciilor prestate. În esență, proiectarea rezultatelor scontate pe componenta asigurării cu programe calitative de tineret nu a fost concentrată pe construcția unui sistem sustenabil administrativ și financiar de instituții, concentrând eforturile pe instrumentele de suport pentru stimularea autorităților publice locale de a înființa centre.

Tabelul 45

Tipuri de servicii a structurilor de tineret

Tipuri de servicii	Structurile de tineret
Oferirea posibilităților tinerilor de a învăța practica exprimării, comunicării, negocierii și abilităților de a deveni membru activ a societății. Încurajarea și responsabilizarea participării tinerilor la identificarea și soluționarea propriilor probleme și a problemelor din societate.	Consiliul raional al tinerilor din raionul Rezina

Sursa: Serviciul Tineret și Asistență Investițională

Consiliul raional al tinerilor din raionul Rezina a fost format prin deciziile Consiliului raional Rezina nr.6/3 din 6 decembrie 2017 și nr.5/5 din 7 iulie 2017 având următoarele atribuții principale: Reprezentarea tinerilor la nivel de comunitate, identificarea intereselor, necesităților și problemelor tinerilor din comunitate, definirea în comun cu APL de nivelul II și I a politicilor de tineret și implementarea acestora.

Totodată, la fel de importantă este cooperarea între specialistul Consiliului raional cu alte instituții publice și societatea civilă pentru a soluționa în sinergie problemele existente și a aduce valoare adăugată situației tinerilor în societate. Parteneriatele comunitare sunt o politică promovată de centru, astfel în raionul Rezina s-a reușit organizarea activităților bazate pe parteneriate cu: gimnaziile, liceele, Colegiul și Școala polivalentă. Astfel, avem consilii locale și raionale de tineret funcționale în raionul Rezina, care participă activ, conștient și responsabil în viața comunității, manifestă interes și se implică în activitățile organizate.

Lacunele legate de capacitatea capitalului uman implicat în lucrul de tineret se mențin în timp. Analiza comprehensivă a sectorului de tineret și evaluările anterioare vorbesc despre persistența lacunelor sistemice legate de insuficiența specialiștilor în sectorul de tineret și nivelul redus de profesionalism adaptat la nevoile specifice generației tinere; lipsa unui cadru reglementat de dezvoltare a capacității manageriale în creșterea competenței și performanței angajaților în sector (standarde minime de calitate etc.); lipsa unui cadru de evaluare a performanței angajaților din structurile orientate pe activitatea și serviciile pentru tineri; capacitate profesională redusă de a presta servicii și activități echitabile etc.

Sport. Dotările de sport în localitățile rurale se limitează la sălile de sport din cadrul instituțiilor de învățământ, stadioanelor din incinta acestora și stadioanelor publice. Fiecare localitate deține cel puțin un stadion sportiv, însă acestea sunt neamenajate.

Tabelul 46

Repartizarea alocațiilor din domeniul sportului

An	2017	2018	2019	2020	2021
Suma	2023,1	1441,2	1892,8	1948,3	2814,8
Sursele din soldul disponibil	7254,34	980,0	789,0	379,5	177,0

Sursa: Direcția de Învățământ Tineret și Sport, Consiliul raional Rezina

Notă: Poziția unu sunt sursele care vin prin intermediul DÎTS, pentru instituțiile de învățământ, școli sportive. Poziția doi sunt sursele din soldul disponibil al Consiliului raional Rezina pentru diverse activități sportive și reparație construcție edificii cu destinație sport.

Unele comune dețin terenuri de minifotbal cu acoperire artificială. În același timp, majoritatea localităților dispun de spații verzi care pot fi transformate în spații de odihnă și recreere pentru locuitori.

Tabelul 47

Numărului de și săli sportive terenuri/câmpuri sportive

An	2017	2018	2019	2020	2021
Săli/terenuri	21/31	21/33	21/33	21/36	21/42

Sursa: Direcția de Învățământ Tineret și Sport

În domeniul sportului, pe plan internațional, echipele sportive și sportivii din raionul Rezina duc faima la diverse competiții. În afară de organizarea și desfășurarea acestor activități, în fiecare an au loc diverse întruniri, seminare, ședințe, vizite de lucru cu specialiștii în domeniu.

Tabelul 48

Construcții sportive

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Stadioane cu tribune pentru 500 locuri și peste			Construcții sportive de plan (terenuri și câmpuri)			Săli sportive			Bazine de înot		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Total țară	55	55	55	2.856	2.674	2.637	1.218	1.192	1.183	25	25	25
Centru	16	16	16	889	910	885	349	338	348	2	2	2
Rezina	-	-	-	39	33	33	15	15	15	-	-	-

Sursa: Banca de date. Statistica teritorială

În ultimii ani, în raionul Rezina au fost desfășurate peste 100 de competiții. În acest context, se dezvoltă sportul de performanță, îndeosebi, se atestă participări la Campionatul Național de fotbal, la Campionatele Mondiale, Europene la box, judo, lupte libere.

1.11 Cultura și patrimoniul cultural

Membrii unei societăți sînt cei care împărtășesc anumite modele culturale. Cultura definește gradul de toleranță a societății (sensibilitatea interculturală), generează proiecția unui anumit tip de viitor (planificarea și investirea în viitor), orientarea spre performanță (importanța excelării și a îmbunătățirii calității vieții) și orientarea spre oameni (încurajarea empatiei, a grijii unul față de altul).

Participarea la activitățile culturale se măsoară în numărul de consumatori ai activităților culturale și în cheltuielile de consum medii lunare per persoană la serviciile de agrement. Documentele europene în domeniul culturii consideră că cheltuielile în domeniu le reprezintă banii alocați lunar pentru cărți, ziare, cinema, teatre și concerte, muzee, taxele TV și radio.

Pe lângă cadrul funcțional și infrastructura specifică domeniului cultural (case și cămine culturale, biblioteci, muzee, etc.) este foarte important să se țină cont de faptul că raionul Rezina dispune de un potențial cultural considerabil, precum sunt numeroasele colective de creație etnografică și de folclor, meșterii populari.

Tabelul 49

Numărul de instituții culturale în raionul Rezina

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Numărul de instituții culturale			Numărul de locuri în sălile de spectacole, mii		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Total țară	1.216	1.216	1.197	337,7	334,4	330,8
Centru	466	466	457	127,0	125,8	125,1
Rezina	35	35	35	8,1	8,1	7,4

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Actualmente, sunt cunoscuți 35 de meșteri populari. Folclorul muzical posedă o valoare deosebită, fiind reprezentat de ansambluri etnofolclorice de adulți și copii, orchestre de muzică populară.

Valorile culturale a raionului Rezina, anul 2021

Denumirea	Numărul
Case și cămine de cultură	35 de instituții, 34 edificii
Biblioteci	35
Instituții de învățământ artistic	2
Librării	2
Muzee	3
Sculpturi populare și troițe	13
Monumente de arhitectură	49
Monumente de arheologie	78
Biserici	34
Catedrale	0
Mănăstiri	4
Complexe istorico-arhitecturale de valoare națională	0
Meșteri populari	35
Centre de meșteșugărit	2

Sursa: Registrul de evidență a bunurilor de patrimoniu din raionul Rezina

Ansambluri folclorice și alte formațiuni conform ultimelor date, în prezent pe teritoriul raionului Rezina activează 2 centre de meșteșugărit și 63 de cercuri și formații de amatori. Prezența acestui potențial uman a favorizat organizarea mai multor festivaluri susmenționate, care devin deja tradiție pentru raion și nu doar. Obstacolele existente în practicarea meșteșugurilor populare sunt legate de lipsa organizării desfacerii pe piață a articolelor produse. Nu există un concept relevant și nu este promovat produsul cultural, se simte lipsa unui raport de interacțiune între regiuni, este insuficient schimbul de informații, de produse cultural-artistice.

Tabelul 51

Formații artistice, anul 2021

Denumirea	Numărul	Numărul de participanți
Formații	70	912
Formații folclorice	60	617
Ansambluri de dans modern	2	22
Ansambluri de muzică ușoară	1	12
Ansambluri vocale	4	43
Ansambluri de dans sportiv	0	0
Teatre	0	0
Colective de artiști amatori	67	873

Sursa: Rapoartele de activitate a caselor și căminelor de cultură din raion în anul 2021

Cele 35 de biblioteci din raionul Rezina în grija cărora se află un fond total de carte pentru perioada 2018-2020 egal în mediu 301 mii exemplare, ceea ce constituie circa 4.6% din fondul similar pe republică. Structura fondului de documente al raionului Rezina 2018- 2020:

Calitatea produsului cultural se poate măsura în fondul de carte disponibil în biblioteci

Biblioteci publice și colecția de carte

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Numărul de biblioteci			Colecțiile bibliotecilor, mii exemplare		
	2018	2019	2020	2017	2018	2020
Total țară	1.334	1.326	1.319	16.015,5	15.840,4	15.580,3
Centru	516	512	510	4.151,1	4.102,8	4.027,5
Rezina	35	35	35	302,4	301,3	300,3

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Grupurile vulnerabile ale populației au cele mai mari dificultăți privind accesibilitatea și calitatea serviciilor oferite de biblioteci. În acest context, serviciile adresate acestora devin factori-cheie pentru îmbunătățirea accesului și a serviciilor. Doar 7% accesează bibliotecile publice prin internet. O realitate alarmantă pentru bibliotecile din raionul Rezina este numărul extrem de mic al cetățenilor care utilizează internetul în bibliotecă (3%).

În perspectivă, rețeaua raională de biblioteci publice urmează să-și revadă strategiile de atragere a cititorilor, să reînnoiască fondul de carte și să dezvolte tehnologiile informaționale.

1.12 Infrastructura fizică și tehnico- edilitară

Scopul managementului public eficient constă în identificarea acelei soluții optime de intervenție în urma unei analize profunde a tuturor factorilor în baza datelor tehnice și economice, ca prin urmare să fie create sisteme moderne de gestiune a rețelei de drumuri. Totodată, managementul infrastructurii rutiere va fi unul complet doar atunci când va include, pe lângă lucrările de întreținere/reparație, și aspecte legate de modernizare, securitatea circulației, mobilitate etc. cu respectarea reglementărilor și cerințelor stabilite.

Drumurile reprezintă o componentă importantă a infrastructurii fizice a raionului. Ori acoperirea largă cu rețele de drumuri care ar permite conexiunea cu diverse puncte de pe teritoriul țării și din exterior, precum și calitatea acestora este un factor ce influențează direct capacitățile de dezvoltare economică a raionului și securitatea populației.

Turismul este unul din domeniile prioritare ale raionului Rezina. O infrastructură rutieră eficientă și calitativă are o importanță și în cazul turismului, fiind esențială pentru turiști să poată avea acces în diferite localități, puncte de atracție, facilități, monumente ale istoriei și culturii etc. Din punct de vedere al turismului, raionul Rezina se bucură de o amplasare reușită, aflându-se într-o zonă ușor accesibilă pentru turiști, fapt care creează necesitatea îmbunătățirii situației rețelelor rutiere și a infrastructurii adiacente, dar și ajustarea acestora la cerințele și standardele europene (parcări, iluminat, popasuri, grupuri sanitare ș.a.). În același timp, pe lângă efectele economice și sociale directe, turismul determină obținerea unor efecte suplimentare prin accelerarea activității celorlalte ramuri și sectoare ale economiei la nivel raional printre care se poziționează și infrastructura rutieră, transportul etc.

Rețeaua de transport în r-nul Rezina este relativ redusă. Aceasta este reprezentată, preponderent de transportul auto, care este principalul mijloc de legătură republican, regional și local.

Lungimea totală a drumurilor în raionul Rezina este de 216,9 km, dintre care drumuri publice locale de interes raional este de 90.5 km, 40 km naționale și 86,4 km drumuri regionale.

Tabelul 53

Lungimea drumurilor publice (la sfârșitul anului)

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Drumuri publice – total		din care:							
	2019	2020	drumuri naționale		din acestea, cu îmbrăcăminte rigidă		drumuri locale		din acestea, cu îmbrăcăminte rigidă	
			2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Total țară	9.431,5	9.464,5	5.842,0	5.882,2	5.797,8	5.835,3	3.589,5	3.582,3	3.347,8	3.262,6
Centru	3.402,5	3.423,4	2.143,4	2.183,7	2.137,9	2.175,3	1.259,1	1.239,7	1.214,3	1.111,0
Rezina	216,9	216,9	40,0	40,0	118,1	118,1	90,5	90,5	24,0	34,0

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Aceasta este reprezentată de 2 drumuri republicane, precum urmează:

R9, R14 – Șoldănești – R20 traversează raionul de la vest la est și asigură legătura cu Aeroportul Internațional Mărculești aflat la o distanță de 77 km (distanță care ar putea fi parcursă în 1 oră și 5 minute) și cu orașul Bălți – 103 km (aproximativ 1 oră și 22 minute);

R20 - Orhei – Rezina - Rîbnița – traseu care traversează raionul de la centru spre sud, realizând legătura directă cu orașele Orhei și Rezina. La fel, acest drum intersectând magistrala M2, permite accesul la mun. Chișinău. R-nul Rezina este situat la 100 km nord-est de capitală.

Un alt aspect important este calitatea drumurilor. În pofida faptului că 100% din drumurile naționale care traversează raionul au îmbrăcăminte rigidă și, corespunzător 93,5% din drumurile locale, calitatea acestora este redusă, majoritatea din acestea necesitând a fi reparate sau reconstruite. În același timp, calitatea drumurilor este una dintre constrângerile principalele identificate ale mediului de afaceri din raion, nemaivorbind de riscul pe care calitatea joasă a acestora îl reprezintă pentru automobilele și pasagerii care le traversează.

Astfel, în acest context o importanță majoră o are realizarea unei analize a disponibilităților de infrastructură rutieră în raion și a calității acesteia în vederea elaborării unui program de reabilitare a drumurilor locale conform unor proiecte selectate în bază principiul priorității pentru dezvoltarea economică a raionului. Ținând cont de insuficiența mijloacelor financiare proprii ale APL-urilor, pentru finanțarea acestora urmează a fi consolidate eforturile de atragere a fondurilor externe și de dezvoltare a parteneriatelor publice-private.

Pe lângă transportul auto, teritoriul raionul este traversat de cale ferată Rîbnița - Bălți. Însă lungimea acesteia este foarte mică, de 11,5 km pe tronsonul 114,5 km – 126 km și există o singură stația de cale ferată - Mateuți, care este amplasată la 7 km de centrul raional Rezina.

Serviciile de transport

Reabilitarea drumurilor în raion este o condiție imperativă pentru susținerea mediului de afaceri, inclusiv a potențialilor investitori, mai cu seamă în condițiile în care deja există o cerere pentru serviciile de transport.

Tabelul 54

Transportul de pasageri cu autobuze și microbuze realizat cu autovehiculele din posesia persoanelor juridice și cele închiriate

Regiuni de dezvoltare/ municipii,raioane	Pasageri transportați, mii pasageri					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Centru	18.308,6	17.609,4	17.706,2	17.939,5	18.859,2	11.016,1
Rezina	312,8	325,1	354,2	357,2	449,6	248,6

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

În anul 2021, în raion activau 5 agenți economici în domeniul transporturilor.

Tabelul 52

Operatori de transport - rute tur-retur

Operator de transport	Rute tur-retur
S.A. „RZ - Transcom „	13
SRL „Agenția de Turism și Voiaj Rezina”	1
SRL “SahȚaViz-Tur”	1
Î.I. „Cojocari Iacob”	1
Î.I. „Codru-Dăscălașu”	3

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Sectorul serviciilor de transport poate fi caracterizat în ultimii ani ca urmând o fază de criză, în care s-au redus semnificativ atât transportul de mărfuri cât și de pasageri.

În ultimii ani, cantitatea mărfurilor transportate a marcat un salt semnificativ, ca urmare intrării pe acest segment de piață a unui agent economic cu capacități majore de transport - Eurociment.

Fiind inclusă în eșantionul întreprinderilor supuse cercetării statistice în 2021, volumul mărfurilor transportate de companiile de transport din Rezina a sporit.

Rețeaua de furnizare a apei potabile și sanitație

Sistemul public de canalizare reprezintă un ansamblu de instalații tehnologice, echipamente funcționale și dotări specifice prin care se realizează serviciul public de canalizare. Sistemul public de canalizare cuprinde, în special, următoarele componente: rețele publice de canalizare, stații de pompare, stații de epurare, colectoare de evacuare spre emisar. Acest sector are un rol important în cadrul Protocolului privind Apa și Sănătatea, iar atingerea țintelor planificate pentru realizare ar putea contribui esențial la îmbunătățirea stării mediului și a bunăstării populației.

Securitatea alimentării cu apă este definită ca fiind capacitatea unui raion de a furniza servicii pentru populația sa, de a folosi în mod sustenabil resursele de apă și de a atenua riscuri legate

de alimentare cu apă precum seceta și inundațiile.

Evaluarea rezultatelor sociale, economice și de mediu ale modului în care este gestionată și folosită apa arată o lipsă de securitate a alimentării cu apă în raionul Rezina. Decalajele semnificative în ceea ce privește accesul la servicii de apă și canalizare, în special în zonele rurale, subminează progresul Moldovei în ceea ce privește obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD). Aproape un milion de moldoveni se bazează pe fântâni care sunt adesea poluate, iar apa uzată netratată este o problemă majoră de sănătate publică.

Serviciile de alimentare cu apă și canalizare se află în responsabilitatea autorităților administrației publice locale, competențele cărora sînt menționate în Legea nr. 303 din 13 decembrie 2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare.

Coordonarea între administrația publică locală de nivelul întâi este asigurată de către administrațiile raionale (nivelul al doilea), în timp ce Agenția de dezvoltare regională, implementează investițiile în sectorul de alimentare cu apă și de canalizare.

Abordarea descentralizării serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare (sanitație) poate asigura eficiența și fiabilitatea celor centralizate și poate oferi multe beneficii suplimentare pentru comunitățile rurale.

Gospodăriile rurale și mai sărace din raionul Rezina au în medie acces de două ori mai scăzut la apă și sanitație comparativ cu gospodăriile urbane și cu venituri mari. În raionul Rezina, majoritatea gospodăriilor sărace trăiesc în zonele rurale

Tabelul 55

Localități cu acces la sistemul public de alimentare cu apă¹

unități												
Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Total				inclusiv:							
					localități urbane				localități rurale			
	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
Total	751	774	794	822	53	53	53	53	698	721	741	769
Centru	327	343	355	366	13	13	13	13	314	330	342	353
Rezina	18	18	19	27	1	1	1	1	17	17	18	26

¹ Datele pentru perioada 2017-2019 au fost revizuite, fiind îmbunătățită sfera de cuprindere a localităților rurale

Sursa: Banca de date.Statistica teritorială

Caracteristicile principale ale rezervoarelor de apă potabilă

Localitatea	Anul construcției	Volumul (m ³)	Cantitatea	Starea tehnică (satisfăcătoare /nesatisfăcătoare)
Primăria.Rezina	1969	1000	1	satisfăcătoare
	1983	3000	1	satisfăcătoare
	1969	560	2	satisfăcătoare
	1957	280	1	satisfăcătoare
Stohnaia	2001	30	1	satisfăcătoare
Cinișeuți	1972	125	5	satisfăcătoare
Gordinești	1975	50	2	satisfăcătoare
Horodiște	2014	50	2	satisfăcătoare
Echimăuți	2014	30	1	satisfăcătoare
Ignăței	2019,1975	75	3	satisfăcătoare
Cogîlniceni	În construcție	-	-	-
Cuizăuca	1975, 2010,2017	150	3	satisfăcătoare
Lalova	În construcție	-	-	-
Lipcenii	2019	30	1	satisfăcătoare
Mateuți	2018	50	2	satisfăcătoare
Meșeni	2013	25	1	satisfăcătoare
Păpăuți	2014	25	1	satisfăcătoare
Pripiceni	În construcție	-	-	-
Peciște	2015	30		satisfăcătoare
Pereni	2019	25	1	satisfăcătoare
Saharna - Nouă	2018	30	1	satisfăcătoare
Solonceni	2015,2017	60	2	satisfăcătoare
Sîrcova	2014,2021	50	2	satisfăcătoare
Trifești	2017	50	1	satisfăcătoare
Țareuca	1977,1983,1986,1977,1988	180	5	satisfăcătoare

Sursa: Întreprinderea Municipală SCL Rezina

Pe teritoriul raionului Rezina există 59 de bazine acvatice. 26 de bazine sunt utilizate în scopuri piscicole, dintre care 2 dețin Titluri de Stat sau de folosință separată a apei. Pentru irigare sunt

folosite 23 bazine acvatice. Utilizarea de facto a bazinelor acvatice e indicată în tabelă, dar acele cu activitate piscicolă se utilizează și în scopuri de irigare.

Tabelul 57

Bazine de acumulare a apei pentru irigare și activitate piscicolă la 01.01.2022

Bazine de acumulare a apei pentru irigare	23
Activitate piscicolă	26

Sursa: Cadastrul funciar al raionului Rezina

În rezultatul inventarierii bazinelor acvatice s-a constatat că un pericol deosebit prezintă acumulatorii de apă în primăriile Trifești (infiltrarea apei de-a lungul evacuatorului accidental), Cinișeuți (evacuatorul accidental de ocolire este plin de buruieni și înămolit), Pereni (nu corespunde normelor hidrotehnice), Slobozia – Horodiște (lipsește evacuatorul accidental și de fund). Aceste obiecte au fost inspectate de către Fondul ecologic și în urma căruia au fost avertizați proprietarii bazinelor acvatice, deși acțiuni în acest sens nu s-a întreprins.

Tabelul 58

Principalele surse de alimentare cu apă

Sursa de suprafață	Localitatea
Sursă subterană - fântâni cu izvor pentru alimentarea cu apă în zonele unde lipsesc sisteme publice centralizate de alimentare cu apă	s.Cinișeuți
Sursă subterană - fântâni arteziene	or.Rezina
	s.Bușăuca
	s.Cinișeuți
	s.Gordinești
	com.Horodiște
	s.Echimăuți
	s.Ignăței
	s.Cuizăuca
	s.Mateuți
	s.Meșeni
	s.Otac
	s.Păpăuți
	s.Peciște
	s.Pereni
	s.Saharna - Nouă
	s.Solonceni
	s.Sîrcova
s.Trifești	
com.Țareuca	

Sursa: note informative APL nivelul I

În raion, la momentul actual există doar o localitate cu acces la sistemul public de canalizare în orașul Rezina. Conform autorităților, starea sistemului de canalizare este o problemă pe termen lung în Republica Moldova. Datorită unui proiect moldo-slovac aprobat spre finanțare în cadrul apelului anual desfășurat de Programul Oficial de Asistență pentru Dezvoltare al Republicii Slovace (SlovakAid), calitatea vieții cetățenilor orașului Rezina este îmbunătățită prin asigurarea accesului la sistemul de canalizare. Această propunere de proiect se concentrează pe Regiunea Centru din țara noastră și pe orașul Rezina, bazându-se pe datele disponibile în cadrul strategiilor și documentației existente. Scopul proiectului „Îmbunătățirea calității vieții cetățenilor din Rezina: asigurarea accesului la sistemul de canalizare” constă în creșterea nivelului calității vieții printr-un acces mai bun la sistemul de canalizare din orașul Rezina și ridicarea gradului de conștientizare a necesității epurării apelor uzate. Valoarea totală a investițiilor aprobate este de circa 210 mii de euro. Proiectul reprezintă o oportunitate pentru mediu, deoarece conexiunea de canalizare construită și lucrul cu publicul permite o protecție îmbunătățită a solului, apelor subterane și a râului Nistru. Acesta este al 5-lea proiect care va fi realizat în comun de ADR Centru și partenerii slovaci de la ADR Senec-Pezinok.

Tabelul 59

Localități cu acces la sistemul public de canalizare¹

unități												
Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Total				inclusiv:							
					localități urbane				localități rurale			
	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
Total	107	111	115	124	52	52	51	52	55	59	64	72
Centru	39	40	43	49	13	13	13	13	26	27	30	36
Rezina	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-

¹ Datele pentru perioada 2017-2019 au fost revizuite, fiind îmbunătățită sfera de cuprindere a localităților rurale

Sursa: Banca de date. Statistica teritorială

Cu rețelele de canalizare sunt dotate numai sistemele de apeduct din orașul Rezina.

În mediul rural nu sunt sisteme de canalizare. În timp ce inegalitățile în ceea ce privește accesul la apă scad, inegalitățile în ceea ce privește sanitația sunt mai persistente. Accesul la sursele publice de apă s-a îmbunătățit constant în ultimul deceniu în raionul Rezina. Acesta este în mare parte un factor al investițiilor constante în comunitățile rurale. Deoarece majoritatea gospodăriilor sărace se află în zonele rurale, inegalitatea de acces pentru zonele rurale a fost redusă la nivelul inegalităților în bază de venit. Inegalitățile de acces în ceea ce privește sanitația publică au fost mai persistente, în principal din cauza investițiilor mai puține în zonele rurale.

Tabelul 60

Operatorii de de serviciu alimentare cu apă și canalizare

Localitatea	Operator
Or. Rezina	IM.SCL Rezina
Ciorna	IM. SCL Rezina
Stohnaia	Apă Stohnaia
Boșernița	IM SCL Rezina
Bușăuca	Primăria Bușăuca
Cinișeuți	ÎM Cinișeuți
Ghiduleni	Primăria Ghiduleni
Gordinești	ÎM Gordinești
Horodiște	ÎM SCL "Horodiște RZ"
Echimăuți	ÎM Echimăuți
Ignăței	ÎM SCL "Ignăței"
Cuizăuca	IM Cuizăuca
Lalova	În construcție
Lipcenii	Primăria Lipcenii
Mateuți	Primăria Mateuți
Meșeni	ÎM "Serbicom Meșeni RZ"
Mincenii de Jos	Primăria Mincenii
Mincenii de Sus	Primăria Mincenii
Otac	Primăria Otac
Păpăuți	ÎM" Serbicom Păpăuți"
Peciște	Primăria Peciște
Pereni	ÎM SCL Pereni
Saharna Nouă	Primăria Saharna
Solonceni	Primăria Solonceni
Sîrcova	IMSîrcova Servicii
Trifești	IM SCL Trifești
Țareuca	Primăria Țareuca
Țahnauți	Primăria Țareuca

Sursa: note informative APL nivelul I

Sporirea capacității instituționale ale operatorilor din raionul Rezina reprezintă o provocare pentru stimularea consumatorilor prin politica tarifară, în scopul asigurării consumului minim de apă pentru menținerea serviciilor la un nivel sustenabil.

Pînă în 2020 în Programul Regional Sectorial de Alimentare cu Apă și de Canalizare a Regiunea de Dezvoltare Centru pentru raionul Rezina se planificase asigurarea cu condiții de acces la servicii sigure, suportabile și durabile de aprovizionare cu apă potabilă pentru 100% din populația urbană și 85% din populația rurală, alimentate atît pe grupuri de localități prin apeducte regionale din sursele de apă subterane, cît și prin soluții locale din surse subterane. Concomitent, s-a planificat asigurarea cu serviciile suportabile și durabile de canalizare pentru 100% din populația urbană și 25% din populația rurală, luînd în considerație aspectele topografice, variațiile reliefului, apele uzate fiind tratate conform normelor în vigoare la stații de epurare regionale, cît și la stații locale, asigurînd condițiile sanitare și de mediu ale raionului. În conformitate cu datele prezentate de BNS aceste rezultate nu au fost atinse pînă în prezent.

Tabelul 61

Tarifele aprobate (la 01.01.2021)

Localitatea	Operator	Consumatori Casnici/noncasnici	Tarif apă lei/m ³	Tarif canalizare lei/m ³
or. Rezina	IM. SCL Rezina	4759	12,80/51,80	4,70/6,60
Ciorna	IM. SCL Rezina	220	9,80	-

Boșernița	IM.SCL Rezina	40	9,80	-
Stohnaia	Apă Stohnaia	160	8	-
Bușăuca	Primăria Bușăuca	320	10	-
Cinișeuți	IM Cinișeuți	402	15	-
Ghiduleni	Primăria Ghiduleni	230	12	-
Gordinești	IM Gordinești	180	18	-
Horodiște	IM SCL „HorodișteRZ”	201	12	-
Slobozia Horodiște	IM SCL „HorodișteRZ”	120	12	-
Echimăuți	IM Echimăuți	552	14	-
Ignăței	IM SCL”Ignăței”	520	14	-
Cuizăuca	IM Cuizăuca	392	14	-
Lalova	În construcție	-	-	-
Lipcenii	Primăria Lipcenii	94	12	-
Mateuți	Primăria Mateuți	670	11,5	-
Mincenii de Jos	Primăria Mincenii de Sus	160	14	-
Otac	Primăria Otac	132	10	-
Păpăuți	IM Serbicom Păpăuți	210	12	-
Peciște	Primăria Peciște	230	10	-
Pereni	IM SCL Pereni	127	20	-
Saharna Nouă	Primăria Saharna - Nouă	200	12	-
Solonceni	Primăria Solonceni	183	13	-
Sîrcova	IM Sîrcova servicii	300	15	-
Trifești	IM SCL Trifești	132	14	-
Țareuca	Primăria Țareuca	400	13	-
Țahnauți	Primăria Țahnauți	349	13	-

Sursa: note informative APL nivelul I

Altă stație de epurare existentă în raion, cea din Cinișeuți, cea mai veche și care la fel are un grad de eficacitate insuficient a epurării apelor menajere.

Singura stație de epurare de tip biologic, este a Fabricii de ciment Lafarge, cu un grad de eficacitate satisfăcător.

1.13 Salubritatea publică

Transformarea deșeurilor în resurse reprezintă cheia economiei circulare. Potrivit recente comunicări a Comisiei Europene privind “Economia circulară-un program de deșeuri zero pentru Europa”, până în anul 2025 trebuie să se elimine depozitarea tuturor deșeurilor reciclabile, iar până în 2030 statele membre ar trebui să depună eforturi pentru a elimina practic depozitarea deșeurilor, pe care să le utilizeze drept resurse. Trecerea la economia circulară se află în centrul agendei privind eficientizarea resurselor, stabilită de Strategia Europa 2020 pentru o creștere economică inteligentă, durabilă și inclusivă. Principalele idei vizând cum “să faci mai mult, cu mai puțin” au fost continuate în Programul de acțiune al Uniunii Europene privind mediul.

Sistemul de management a deșeurilor actualmente este insuficient și necesită o reformă pentru a fi dezvoltat în Republica Moldova. Pentru dezvoltarea cu succes a sectorului în regiune trebuie de ținut cont de experiența înșușită în acest domeniu și în alte țări, care poate oferi suport informațional pentru planificarea procesului de management a deșeurilor. Pentru

asigurarea executării acțiunilor prioritare în domeniul protecției mediului, prevăzute de Programul de activitate al Guvernului în scopul executării Planului de acțiuni al Guvernului, în scopul dezvoltării infrastructurii și a serviciilor necesare pentru a proteja în mod adecvat mediul la nivel global, național și local de efectele asociate cu managementul deșeurilor generate de cetățeni, întreprinderi și instituții, precum și pentru stabilirea cadrului legal și instituțional necesar pentru a sprijini alinierea treptată a practicilor Republicii Moldova de gestionare a deșeurilor la cele ale Uniunii Europene în luna aprilie 2013 s-a aprobat Strategia de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027.

Promovarea abordării regionale în planificarea gestionării deșeurilor este esențială atât pentru atragerea investițiilor necesare, cât și pentru asigurarea recuperării costurilor mari alocate pentru implementarea Strategiei de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027.

Toate gunoiștile din raionul Rezina sunt amplasate în extravilan, fără ape de suprafață în apropiere, apele freatice fiind la adâncimea mai mare de 5,0 m. 9 din 10 gunoiști nu sunt îngrădite, fără filtre biologice și dig de protecție, la fel și fără personalul tehnic necesar.

Nu se efectuează lucrări de înhumare a deșeurilor, o parte din ele se depozitează în afara perimetrelor admise și special amenajate. Aceasta generează extinderea poluării terenurilor arabile.

Gunoșițele nu sunt amenajate, nu au semne informative speciale și nu dispun de sisteme de drenaj pentru evacuarea scurgerilor nocive. Pentru toate gunoiștile este caracteristică extinderea, fapt ce reprezintă un risc, mai ales luând în considerare numărul mare de gunoiști neautorizate și lipsa tehnicii speciale de selectare, sortare și prelucrarea a deșeurilor. Toate gunoiștile autorizate dispun de acte de selectare a terenurilor și procesele verbale coordonate cu toate organele abilitate, care au fost aprobate de către consiliile locale.

Capacitatea totală a rampelor autorizate din raion pentru depozitarea deșeurilor menajere este de 14300 m³, iar volumul real depășește de zeci de ori această capacitate, ceea ce arată că deșeurile sunt acumulate fără a fi prelucrate, deși autoritățile locale încearcă să facă față situației create de-a lungul anilor

Tabelul 62

Gradul de acoperire cu serviciul de evacuare prestat de ÎM și APL

UAT	Populație (01.01.2021)	Nr. total de gospodării	Nr. de gospodării deservite	% acoperire cu serviciu
Or.Rezina	12061		692	
Ciorna	1348		321	
Boșernița	440		54	
Stohnaia	107		157	
Or.Rezina bloc			5649 persoane	

Sursa: Întreprinderea Municipală SCL Rezina

În raionul Rezina evacuarea deșeurilor menajere cu desfășurare planificată se ocupă numai primăria Rezina, Î.M. „Servicii comunal Locative Rezina” deservind orașul și 3 localități din suburbiile lui, deșeurile fiind evacuate cu mașini speciale la rampa orașenească ce ocupă o suprafață de 1,2 ha, care nu corespunde cerințelor ecologice. Serviciu specializat de colectare și eliminare a deșeurilor există doar în centrul raional și funcționează pe bază de contract cu generatorii individuali, care acoperă 70-75% din populația orașului, dar din mediul urban, atare sistem acoperă doar o parte din totalul generatorilor de deșeuri.

Tabelul 63

Prestatorii de servicii de salubritate

Operatorul de salubritate	APL deservite	Activitățile efectuate
ÎM SCL Rezina	or.Rezina	
	Ciorna	
	Boșernița	
	Stohnaia	

Sursa: Întreprinderea Municipală SCL Rezina

Serviciul de evacuare a deșeurilor este efectuat de către ÎM „Servicii comunal locative” Rezina. Serviciul deservește un număr de cca 4500 gospodării. La nivel local există 57 locuri cu 196 containere pentru depozitare deșeuri, dintre care mai mult din 50% necesită a fi amenajate. Containerele sunt uzate și nu corespund normelor sanitare, de aceea necesită a fi înlocuite cu containere noi, moderne.

Pentru o dezvoltare durabilă a localității, protecției mediului înconjurător și o activitate mai eficientă în domeniul managementului deșeurilor la nivel local este necesară inițierea selectării diferențiate a deșeurilor menajere – sticlă, plastic și hârtie.

Tabelul 64

Dotarea tehnică (la 01.01.2021)

containere cu capacitatea de 1,1 m ³ pentru deșeuri	Numărul
containere tipizate (așezate pe platformele de colectare) cu volum de 1,1m ³	186
pubele cu volumul de 240 litri	-
pubele cu volumul de 120 litri	5
platforme de colectare, amenajate în cartiere rezidențiale în preajma instituțiilor publice, agenților economici și blocurilor de locuit	24
containere pentru colectarea PET-urilor	2
autospeciale, echipate cu sisteme de auto basculare a pubelelor și containerelor și cu instalație de compactare	2

Sursa: Întreprinderea Municipală SCL Rezina

Unicul agent economic care este autorizat în gestionarea deșeurilor este Lafarge Ciment, care colectează și inginerează cauciucul uzat.

1.14 Analiza SWOT

Unul din instrumentele manageriale care stau la baza evaluării organizaționale în Administrația Publică Locală este analiza SWOT, urmată de stabilirea unei strategii și implementarea acesteia. Avantajele analizei, aplicată în acțiunea publică, vizează găsirea unei strategii eficiente; evidențierea factorilor determinanți, din interiorul organizației și din afara ei, care pot influența succesul proiectului; redactarea de linii directoare strategice. Această tehnică managerială corespunzătoare prin adaptarea proiectului de perspectivă la mediu; realizează o clasificare simplă din punct de vedere al relevanței; este utilă în evaluări intermediare, deoarece oferă indicii în legătură cu obiectivele intermediare ale programului (mai ales referitoare la abilitatea de exploatare a oportunităților și evitarea amenințărilor).

Analiza SWOT începe prin identificarea caracteristicilor dominante – pozitive și negative ale sectoarelor publice, precum și a caracteristicilor mediului în care activează instituția sectorului. Coroborând toate aceste informații, s-a făcut o radiografie a sectoarelor publice, care contribuie la dezvoltarea raionului:

BUNA GUVERNARE ȘI TRANSPARENȚA ACTULUI DE GUVERNARE	
PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Disponibilitatea APL de a accepta schimbări pentru o bună guvernare	Nivel redus de asigurare a transparenței procesului decizional
Utilizarea mecanismului de bugetare participativă și transparentă gestionării surselor financiare	Veniturile bugetului raionului sunt orientate pentru un număr limitat de acțiuni proiectelor de dezvoltare comunitară
Capacități sporite a funcționarilor din cadrul Consiliului Raional de atragere a fondurilor structurale și elaborarea proiectelor europene	Buget auster al raionului și localităților Implicare limitată a locuitorilor raionului în cadrul
Abilități și cunoștințe în managementul proiectelor ale personalului	Lipsa unui personal calificat din cadrul autorităților de nivelul I
Programe de instruire și capacitate a actorilor comunitari	Capacitatea redusă a funcționarilor autorităților locale de nivelul I de atragere a fondurilor externe și a investițiilor
Parteneriate eficiente cu organizațiile societății civile	Lipsa mecanismelor de relaționare și implicare a societății privind dezvoltarea locală
Existența structurilor funcționale bine formate (servicii desconcentrate și descentralizate)	Salarizarea insuficientă a funcționarilor publici
	Lipsa cunoștințelor și echipamentului pentru digitalizarea serviciilor publice
	Grad scăzut de implicare a cetățenilor în luarea deciziilor

Dinamica stabilă a efectivului populației în mediul urban	Lipsa forței de muncă calificată, ca rezultat al deficienței sistemului educațional, migrației
Existența spațiilor proprii de desfășurare a activităților APL	Insuficiența cadrelor tinere în cadrul APL. Lipsa pîrghiilor de atragere și stimulare a tinerilor specialiști
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Potențial pentru valorificarea parteneriatelor publice-private în baza infrastructurii existente	Interes scăzut al cetățenilor la participare în procesul decizional
Posibilități pentru atragerea investițiilor străine	Grad redus de încredere a cetățenilor în instituția autorităților locale Nevalorificarea fondurilor externe
Descentralizarea și optimizarea serviciilor publice	Gradul ridicat de migrație, în special în rândul tinerilor
Existența programelor naționale de stimulare a migranților pentru a se reîntoarce în Republica Moldova	Force major (pandemie, război)

DEZVOLTAREA ECONOMICĂ ȘI CAPITALUL UMAN

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Dimensiuni semnificative ale sectorului IMM, determinate prin numărul de întreprinderi și contribuția lor la dezvoltarea economică a raionului	Accesul limitat al întreprinderilor, în special al IMM-urilor, la sursele de finanțare
Tendință constantă de diversificare a activităților economice practicate în raion	Lipsa infrastructurii de suport în afaceri
Promovare activă a mediului de afaceri la evenimente, concursuri, expoziții	Potențialul redus al IMM-urilor, cooperarea slabă a întreprinderilor și consolidarea insuficientă a asociațiilor de afaceri
Inventarierea patrimoniului public al APL	Insuficiența personalului de anumite calificări și specialități din cadrul IMM
Existența unei structuri active în cadrul CR care se ocupă de cooperarea transfrontalieră și atragerea investițiilor	Insuficiența instrumentelor de stimulare și atragere a investițiilor în raion, precum și instrumente neadecvate pentru promovarea climatului investițional în raion
Mediu antreprenorial relativ dezvoltat și diversificat, cu cca 20% din populația ocupată	Insuficiența instrumentelor de stimulare și atragere a investițiilor în raion, precum și instrumente neadecvate pentru promovarea climatului investițional în raion

Dezvoltarea de parteneriate cu instituțiile de educație pentru programe de cercetare, inovare, dezvoltare	Lipsa forței de muncă calificată, ca rezultat al deficienței sistemului educațional, migrației
Existența instituțiilor de educație vocațională care oferă o bază pentru antreprenariat	Lanțuri valorice slab dezvoltate în ramuri industriale cu potențial local foarte ridicat
	Insuficiența structurilor de sprijin al afacerilor și al specializărilor inteligente
	Menținerea turismului la o valoare sub potențialul oferit de patrimoniul natural și cultural existent.
	Performanțele modeste ale sectorului turismului, cauzate de promovarea și colaborarea la faza incipientă de dezvoltare, deficiențele de infrastructură de transport, agrement, suport pentru turiști;
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Existența cadrului legislativ, care reglementează aspectele principale ale dezvoltării mediului de afaceri	Menținerea deficitului bugetului de stat și atractivitatea nu prea mare a țării /raionului pentru investitori
Elaborarea și punerea în aplicare la nivel național și raional a strategiilor și programelor pentru susținerea de stat a IMM-urilor	Migrația semnificativă a forței de muncă, în special, în rândul tinerilor
Localizarea geografică a țării la frontiera cu UE, ceea ce permite mediului de afaceri să participe în cadrul programelor Parteneriatului estic, altor inițiative ale UE la frontierele sale externe	Posibilități financiare ne semnificative ale raionului pentru susținerea IMM-urilor
Vectorul pro-european în dezvoltarea țării, care permite de a primi consiliere și susținere financiară de la UE, unde businessul, inclusiv IMM-urile, sunt considerate ca fiind unul dintre factorii-cheie ai dezvoltării economiei	Nivelul ridicat de sărăcie al populației, care nu contribuie la creșterea cererii pe piața internă
Posibilitate de atragere a investițiilor prin intermediul fondurilor naționale și internaționale	Climatul investițional al raionului puțin atractiv
Existența cadrului legislativ, care reglementează aspectele principale ale dezvoltării mediului de afaceri	Menținerea deficitului bugetului de stat și atractivitatea nu prea mare a țării /raionului pentru investitori
	Pierderea pieței de desfacere cu CSI ca rezultat al războiului în Ucraina

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Existența sistemului de protecție socială, care efectuează plățile sociale stabilite de stat unor categorii corespunzătoare de populație din raion	Lipsa serviciilor speciale pentru unele categorii de populație cu anumite necesități
Orientarea structurilor de asistență socială spre standardele de calitate de nivel european din sfera protecției sociale a diferitor categorii de populație a raionului	Mărimile mici ale pensiilor și indemnizațiilor de protecție socială, care sunt semnificativ mai mici decât mărimea valorică a minimumului de existență. Aceasta determină căderea beneficiarilor de aceste plăți sociale în stare de sărăcie
Existența specialiștilor care au capacitatea de a presta servicii calitative	Integrarea slabă a persoanelor cu capacități limitate în viață socială a raionului
Experiența de prestare a serviciilor sociale la nivel local și raional	
Asociații obștești active în domeniul social	
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Existența bazei normativ-legislative a protecției sociale, elaborate ținând cont de standardele internaționale	Schimbari demografice profunde, care au contribuit la îmbătrânirea demografică și scăderea populației în vârstă aptă de muncă
Colaborarea cu organizațiile umanitare naționale și internaționale în vederea acordării asistenței sociale invalizilor, familiilor cu mulți copii, altor categorii de populație cu necesități din raion. Elaborarea unor noi politici sociale, îndreptate spre consolidarea adresării nominative a acordării asistenței sociale	Imperfecțiunea cadrului legal privind ajutorul social Majorarea dimensiunilor economiei tenebre, reducerea sectorului formal al ocupării și, drept consecință, reducerea numărului contribuabililor de plăți de asigurare
Consolidarea activității organelor administrației publice a raionului pentru atragere fondurilor extrabugetare în vederea finanțării sferei de asistență socială pentru populația raionului	Creșterea migrației părinților și, în consecință, o creștere a numărului de copii fără supraveghere părintească
	Conflicte militare regionale

SĂNĂTATE ȘI ASISTENȚA MEDICALĂ

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
---------------------	---------------------

Asigurarea accesului populației la serviciile medicale prin implementarea sistemului de asigurări medicale obligatorii, inclusiv libera alegere a medicului de familie	Baza tehnico-materială perimată a instituțiilor medicale. Infrastructura fizică insuficient dezvoltată și dotarea insuficientă a instituțiilor medicale din raion, în special, rural
Promovarea politicilor publice pentru un mod sănătos de viață	Insuficiența și asigurarea neuniformă a personalului medical în profil “oraș-sat”
Disponibilitatea organismelor internaționale și a țărilor donatoare de a acorda asistență financiară și tehnică pentru sistemul de sănătate	Sensibilitatea insuficientă a populației privind problemele de sănătate, atitudine neglijentă față de propria sănătate
Creșterea numărului de medici și asistente medicale de calificare înaltă	Un nivel scăzut de remunerare a muncii, în special a asistentelor medicale. Migrarea personalului calificat din sistem
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Atenție sporită a organelor administrației publice centrale și celei locale a raionului față de problemele sănătății populației	Îmbătrânirea lucrătorilor medicali, lipsa specialiștilor tineri, în special în localitățile rurale
Existența proiectelor investiționale, finanțate de organizațiile internaționale, pentru modernizarea infrastructurii medicale a raionului	Raza mare de deservire medicală a populației rurale
Efectuarea politicii de descentralizare a administrației publice, transferarea la nivel local (raional) a rezolvării problemelor de sănătate a populației și a resurselor financiar-materiale corespunzătoare	Motivarea insuficientă a lucrătorilor medicali în vederea ridicării calificării sale
Creșterea gradului de acoperire cu asigurare medicală obligatorie a populației raionului	Migrație lucrătorilor medicali calificați peste hotare

SISTEMUL EDUCAȚIONAL

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Creșterea ponderii cadrelor didactice cu studii superioare	Incapacitatea financiară a instituțiilor de a ține piept cheltuielilor de funcționare și activitate
Asigurarea punerii în aplicare a politicilor educaționale	Lipsa unei conexiuni sănătoase „familie-școală”

Asigurarea cu transport scolar pentru transportarea gratuită a elevilor din localitățile arondate spre instituțiile de circumscripție	Dotare insuficientă cu mijloace multimedia a instituțiilor, lipsa soft-urilor educaționale licențiate, număr insuficient de calculatoare comparativ cu numărul de elevi
Dezvoltarea și modernizarea bazei tehnico-materiale și didactice a instituțiilor	Interes scăzut din partea populației și a elevilor față de obținerea studiilor de calitate.
Rezultate înalte și participări active la olimpiade republican, concursuri și competiții internaționale	Deficitul de cadre didactice și tendința de îmbătrânire a corpului didactic
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Posibili parteneri pentru eficientizarea procesului educațional, atragerea mijloacelor financiare care ar contribui la dezvoltarea sistemului educațional din raion	Motivație scăzută a unor APL-uri, agenți economici, ONG-uri, părinți, comunitate pentru colaborare și parteneriat cu instituțiile educaționale
Identificarea oportunităților de formare a cadrelor didactice	Tendențele demografice negative în raion
Instituții abilitate în țară și peste hotare pentru dezvoltarea, consolidarea capacităților și competențelor profesionale ale cadrelor didactice și manageriale	Politica de salarizare existentă în domeniul educațional, cu influențe negative asupra calității procesului educațional
Definirea și promovarea unei politici de personal care va asigura creșterea calității și eficienței activității didactice	Sporirea numărului de copii rămași fără supravegherea părinților plecați peste hotare sau al reprezentanților legali

AGRICULTURA ȘI MEDIUL RURAL

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Pondere mare a solurilor fertile și clima temperat-continentală	Conexiuni slabe între agricultură și sectorul de prelucrare a produselor agricole
Acces la servicii de transport	Parcelarea excesivă a terenurilor
Tradiții de practicare a agriculturii în rândul populației raionului	Tendențe demografice nefavorabile ca îmbătrânirea, depopularea și migrarea în masă
Condiții favorabile pentru un spectru larg de activități agricole și ne-agricole	Degradarea solului în rezultatul managementului incorect
Existența potențialului inovativ, materiei prime autohtone și unei infrastructuri dotate de procesare a producției agricole	Lipsa investițiilor și asigurarea precară cu echipament modern

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Susținerea programelor de parteneriat public-privat cu utilizarea intensivă a forței de muncă în spațiile rural	Intensificarea hazardurilor naturale, extinderea proceselor de eroziune
Elaborarea planului de consolidare a terenurilor agricole	Calamitățile naturale în zonele limitrofe care se pot extinde și pe teritoriul Republicii Moldova
Dezvoltarea agriculturii specializate în microzone	Micșorarea volumului de apă potabilă
Cererea înaltă a produselor organice	

CULTURĂ, TINERET ȘI SPORT

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Existența unui patrimoniu cultural bogat	Baza tehnico-materială este insuficientă pentru a crea un produs cultural de calitate
Existența unei rețele de instituții de cultură, casa cultură, biblioteci	Lipsa cadrului de reglementare în domeniul culturii
Asistență metodică calificată pentru lucrătorii din domeniul Culturii	Prezența stereotipurilor în acceptarea inovațiilor
Atitudinea activă, pozitivă și flexibilă în relațiile cu consumatorii de produs cultural	Insuficiența programelor de implicare și dezvoltare a tineretului
Organizarea evenimentelor culturale importante	Lipsa unei strategii raionale de dezvoltare a sectorului de tineret
Existența Centrului de Tineret Rezina	Insuficiența pârghiilor de stimulare a agenților economici privind atragerea, angajarea în câmpul muncii și motivarea tinerilor
Existența parteneriatelor în domeniul tineretului cu diferite instituții și organizații de resort	Dialog limitat dintre tinerii raionului și administrația publică locală
Doriința administrației publice locale de a dezvolta și a consolida participarea tinerilor la dezvoltarea comunitară	Existența unui număr tot mai mic de specialiști în domeniu
Existența unui potențial calificat de tineri	Lipsa bazei tehnico-materiale pentru dezvoltarea sportului în localitățile raionului

Existența tradițiilor și sărbătorilor sportive	Inexistența unei strategii pe termen scurt, mediu și lung, în domeniul educației fizice și a sportului
Interesul sporit evident al copiilor și familiilor acestora pentru practicarea sportului	Bugetul redus pentru dezvoltarea domeniului sportului
Centre multifuncționale active	Lipsa parteneriatelor publice private pentru investiții direcționate către sportul pentru toți
Rezultate remarcabile în sport	Infrastructură slab dezvoltată în sfera sportului profesionist și de agrement
Existența potențialului uman în domeniul sportului	Conștientizarea insuficientă a populației, privind efectele practicării activității fizice, ca stil de viață
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Politica de finanțare pe bază de programe și proiecte	Creșterea rapidă a prețurilor la achiziția de documente, consumabile, mobilier, instrumente muzicale, ș.a.
Conștientizarea de către lucrătorii de cultură a necesității stabilirii relațiilor de parteneriat cu APL-uri, ONG-uri, ș.a. în beneficiul comunității	Percepția conservativă a comunității față de instituțiile de cultură
Posibilitatea atragerii surselor extrabugetare pentru rezolvarea problemelor stringente	Migrația masivă a populației, având drept efect micșorarea numărului consumatorilor de produse culturale
Existența programelor și proiectelor pentru tineri	Interes insuficient din partea tinerilor de a participa la viața socială și economică a raionului
Existența agenților economici care necesită forță de muncă calificată	Migrația sporită a tinerilor din raion
Accesibilitatea de a aplica la programe de granturi pentru tineret	Capacitatea instituțională și financiară insuficientă în domeniul tineretului
Existența programelor de atragere a diasporei în țară și stimularea acestora de a dezvolta activități economice sau de a se angaja în câmpul muncii	Oportunități naționale de suport financiar a sectorului tineretului insuficiente
Posibilitatea de accesare a fondurilor nerambursabile destinate dezvoltării sportului	Migrarea tinerilor cu potențial pentru practicarea sportului și sportivilor profesioniști spre alte raioane sau peste hotarele țării
Posibilități de creare a parteneriatelor naționale și internaționale (publice/private)	Dificultăți de diferit ordin (material, social, tehnic) întâmpinate de unele categorii ale populației
Posibilitatea de accesare a fondurilor nerambursabile destinate dezvoltării	Interesul redus al populației față de sport

sportului	
Posibilități de creare a parteneriatelor naționale și internaționale (publice/private)	

INFRASTRUCTURA FIZICĂ ȘI TEHNICO- EDILITARĂ

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Rețeaua rutieră locală este conectată la cea națională în proporție de 100%	Drumurile locale fără reparație capitală
Cota drumurilor bune și satisfăcătoare este superioară cotei naționale	Calitatea nesatisfăcătoare a drumurilor locale
Implicarea Consiliului Raional în demararea unor proiecte de dezvoltare a sistemelor de aprovizionare cu apă	Serviciul de transport public necesită îmbunătățită
Existența unei infrastructuri de alimentare cu apă și de canalizare, care acoperă o parte din localitățile raionului	Grad scăzut de acces al populației la sistemul public de alimentare cu apă și la servicii de canalizare și salubritate
Existența unei documentații tehnice premergătoare demarării unor proiecte de investiții	Capacitatea scăzută a populației de a prelua costurile de utilizare și întreținere
Existența resurselor semnificative (comparativ cu alte regiuni) ale apelor de suprafață	Nivel scăzut de conștientizare a populației cu privire la necesitatea racordării la rețelele edilitare
	Capacitate foarte redusă a autorității administrației publice locale de a cofinanța proiectele de investiții din domeniu
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Existența programelor de finanțare a proiectelor de infrastructură fizică din mediul rural	Lipsa suportului financiar care ar asigura implementarea studiilor de fezabilitate
Existența unor documentații tehnice oferă posibilitatea demarării mai rapide a proiectelor de investiții	Lipsa transparenței în procesul executării contractelor de reabilitare/renovare capitală a drumurilor
	Imposibilitatea suportării contravalorii serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare din cauza mijloacelor financiare foarte scăzute
	Lipsa apei potabile calitative reprezintă un

	pericol pentru sănătatea locuitorilor
Posibilitatea implementării proiectelor de investiții finanțate din FNDR	Riscul unui management defectuos, ce ar frâna administrarea și realizarea proiectelor de infrastructură
Posibilitatea de extindere a infrastructurii existente sau în construcție în localitățile din apropiere	Imposibilitatea continuării cofinanțării unor proiecte poate conduce la imposibilitatea finalizării lucrărilor și la deteriorarea rețelelor infrastructurii de AAS deja construite
Posibilitatea accesării mai multor surse de finanțare pentru infrastructura de apă potabilă, creșterea suportului financiar din partea donatorilor externi (BERD, BM, UE)	Creșterea nivelului de poluare a mediului
Existența infrastructurii de alimentare cu apă și canalizare poate contribui la dezvoltarea unor activități economice productive, cu impact puternic asupra bunăstării și dezvoltării de ansamblu a raionului	Imposibilitatea suportării contravalorii serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare din cauza mijloacelor financiare foarte scăzute
Existența unor documentații tehnice oferă posibilitatea demarării mai rapide a proiectelor de investiții	Lipsa apei potabile calitative reprezintă un pericol pentru sănătatea locuitorilor
Posibilitatea implementării proiectelor de investiții finanțate din FNDR	

ENERGIE DURABILĂ ȘI MEDIU

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Existența materiei prime din culturi, suficientă producerii brichetelor și peleților	Informarea redusă a populației cu privire la importanța utilizării resurselor surselor energetice alternative
Existența pe piață a producătorilor de pelete și brichete din biomasa	Lipsa documentelor de planificare în domeniul eficienței energetice
Dezvoltarea afacerilor conexe odată cu creșterea cantității de deșeuri reciclabile colectate	Preț de achiziție majorat la surse regenerabile
Posibilitatea de atragere a proiectelor de mediu de către ONG-uri și APL	Cunoașterea insuficientă a posibilităților de utilizare a surselor regenerabile de energie
Programe de școlarizare a cetățenilor și implicarea lor în acțiunile de mediu	Gestionarea incorectă a terenurilor supuse eroziunii

Disponibilitatea terenurilor pentru extinderea fondului forestier și spațiilor verzi	Depozitarea neautorizată a deșeurilor, în unele localități din raion Cantitatea mică de energie regenerabilă produsă din totalul necesar de energie
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Conștientizarea populației despre oportunitățile și beneficiile oferite de utilizarea resurselor regenerabile de energie	Costurile relativ înalte la tehnologiile necesare consumului surselor alternative de energie
Posibilitatea utilizării surselor alternative de energie	Costuri mari de întreținere a utilajelor și surselor energetice în instituțiile publice din raion
Existența programelor de stat de în domeniul eficienței energetice a clădirilor publice	Terenuri delimitate de depozitare temporară a deșeurilor, fără autorizație de mediu gestionare
Regionalizarea serviciilor publice	Poluarea mediului în urma apariției gunoiștilor neautorizate
	Scăderea nr de consumatori/ beneficiari din cauza migrației.

CAPITOLUL II. STRATEGIA DE DEZVOLTARE INTEGRATĂ A RAIONULUI REZINA 2022-2030

2.1 Viziunea, obiectivele generale și specifice

Viziunea

În anul 2030, Raionul Rezina va fi un teritoriu fără sărăcie și corupție, cu un număr redus de inegalități și o incluziune, și coeziune socială îmbunătățită, astfel încât nimeni să nu fie lăsat în urmă, în care drepturile omului, egalitatea de gen și abilitarea femeilor, statul de drept, durabilitatea mediului și bunăstarea populației sunt promovate și respectate

Pentru atingerea viziunii, Consiliul raional Rezina va oferi cetățenilor săi servicii publice de calitate, sprijin pentru o dezvoltare economică de succes și o administrare transparentă bazată pe următoarele principii a spațiului administrativ european:

1. **Stat de Drept** - administrația publică trebuie să-și îndeplinească responsabilitățile exclusiv în concordanță cu legea. Autoritățile publice decid și acționează urmând principiile și regulile generale aplicate imparțial oricărei persoane care intră în aria lor de acțiune.
2. **Fiabilitate/Încredere și Predictibilitate** - este vorba de: competență legală: administrația publică poate acționa numai acolo unde are competența legală; autonomie decizională: administrația publică are, conform mandatului legal, un anumit grad libertate/discreție în luarea deciziilor ce-i revin; proporționalitate: acțiunea administrativă trebuie să fie strict proporțională cu scopul stabilit de lege, fără să limiteze cetățenii mai mult decât este strict necesar pentru a îndeplini acest scop; dreptatea procedurală: prin care se asigură aplicarea corectă și imparțială a legii, concomitent cu respectarea demnității umane a fiecărei persoane; promptitudine în decizii; profesionalism și integritate profesională în cazul funcționarilor publici.
3. **Deschidere și Transparență** - administrația publică este nu numai deschisă observației, analizei și controlului din exterior, dar și acționează într-o manieră care permit și facilitează toate acestea.
4. **Responsabilitate** - orice instituție administrativă este datoare să explice și să justifice acțiunile sale altei autorități publice, legislative sau judiciare.

5. Eficiență și Eficacitate - aceste 2 principii se referă la obținerea de rezultate maxime cu un volum dat de resurse, iar aceste rezultate sunt corespunzătoare scopurilor stabilite și contribuie direct și nemijlocit la îndeplinirea acestora.

Asigurarea unei comunicări transparente pentru a încuraja participarea cetățenilor în procesul decizional și deschiderea spre parteneriate și cooperări.

Obiectivele generale din Strategie de dezvoltare integrată a raionului Rezina rezultă din Strategia de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” și contribuie la punerea în aplicare a Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030, prin intermediul căreia statele - membre ale Organizației Națiunilor Unite și-au asumat mobilizarea tuturor eforturilor pentru eliminarea formelor de sărăcie, combaterea inegalităților, abordarea problemelor schimbărilor climatice și asigurarea respectării principiului de bază „*că nimeni nu este lăsat în urmă*”. Astfel, acestea vor asigura implementarea următoarelor obiective de dezvoltare durabilă (ODD) ale Agendei 2030:

OBIECTIVUL GENERAL 1: ASIGURAREA ACCESULUI POPULAȚIEI LA UTILITĂȚI PUBLICE DE CALITATE

Diminuarea ratei sărăciei din ultima perioada nu s-a transpus și într-o îmbunătățire substanțială a accesului oamenilor la infrastructură, utilitățile publice și condiții decente de trai. Accesul limitat la infrastructura fizică, utilitățile publice și condiții adecvate de locuit se explică prin carențele care țin de alocarea resurselor private și publice pentru aceste scopuri. Condițiile materiale și incluziunea socială sunt factorii determinanți ai calității vieții și dictează capacitatea persoanelor de a transforma resursele în condiții bune de trai.

Obiectivul specific 1.1 Stimularea ocupării populației rurale prin îmbunătățirea accesului spre localitățile sau orașele din apropiere, în special, prin dezvoltarea rețelei de drumuri locale și transport public până în anul 2030.

Obiectivul 1.2 Promovarea surselor regenerabile de energie și eficienței energetice până în anul 2030

Obiectivul specific 1.3 Facilitarea accesului la servicii de aprovizionare cu apă și sanitație până în anul 2026

Obiectivul specific 1.4 Asigurarea dezvoltării sistemului de management integrat al deșeurilor și al substanțelor chimice până în anul 2026

Concordanța cu obiectivele de dezvoltare durabilă 2030

9.1 Dezvoltarea infrastructurii calitative, fiabile, durabile și puternice în regiunile țării pentru a susține dezvoltarea economică și creșterea bunăstării populației, cu accent pe accesul larg și echitabil pentru toți

6.1 Până în 2023, realizarea accesului universal și echitabil la apă potabilă sigură și la prețuri accesibile pentru 80 procente din populație și până în 2030, pentru toți

6.3 Până în 2030, îmbunătățirea calității apei prin reducerea poluării, eliminarea deversării deșeurilor și minimizarea eliminărilor produselor chimice și materialelor periculoase, reducerea proporției apelor uzate netratate și sporirea substanțială a gradului de reciclare și reutilizare sigură.

12.4 Crearea sistemelor integrate de gestionare a deșeurilor și substanțelor chimice, care să contribuie la reducerea cu 30% a cantităților de deșeuri depozitate și creșterea cu 20% a ratei de reciclare până în anul 2027

OBIECTIVUL GENERAL 2. DEZVOLTAREA ECONOMICĂ ECHILIBRATĂ ȘI CREȘTEREA COMPETITIVITĂȚII INVESTIȚIONALE

Tranziția promptă spre paradigma de dezvoltare economică, bazată pe rolul pro-activ și capacitatea autorităților locale de a-și asuma și implementa o agendă credibilă, ambițioasă și inovativă în domeniul economic - axate pe stimularea activității antreprenoriale și a competiției de piață, amplificarea productivității și creșterii sectorului privat, este unica opțiune capabilă să asigure creșterea durabilă a veniturilor cetățenilor și convergenței acestora cu țările din Europa Emergentă și în Dezvoltare. Această abordare presupune, în egală măsură, existența unui sistem deschis și funcțional de consultare, comunicare și dialog permanent cu sectorul privat și cel asociativ, cetățenii și partenerii de dezvoltare ai Republicii Moldova.

Obiectivul specific 2.1 Stimularea creării și dezvoltării afacerilor până în anul 2030

Obiectivul specific 2.2 Valorificarea și promovarea potențialului turistic până în anul 2027

Obiectivul specific 2.3 Promovarea competitivității investiționale până în anul 2030

Obiectivul specific 2.4 Susținerea agriculturii și infrastructurii post-recoltare până în anul 2030

Concordanța cu obiectivele de dezvoltare durabilă 2030:

4.3 Până în 2030, creșterea înrolării în învățământul profesional tehnic și superior accesibil și calitativ

4.4 Până în 2030, creșterea substanțială a numărului de tineri și adulți cu competențe relevante pentru piața muncii

Până în 2030, elaborarea și implementarea politicilor pentru promovarea turismului durabil, care facilitează crearea de parteneriate publice private, dezvoltă capacitățile instituționale în domeniul autorităților publice locale, respectiv care creează locuri de muncă și promovează cultura și produsele locale

Până în 2030, implementarea practicilor agricole ce sporesc productivitatea, contribuie la menținerea ecosistemelor și consolidează capacitățile de adaptare la schimbări climatice, condiții meteorologice extreme ca seceta, inundațiile și alte dezastre naturale
2.c Adoptarea măsurilor necesare pentru buna funcționare a piețelor de produse agro-alimentare și facilitarea accesului în timp util la informații de piață, inclusiv privind rezervele de alimente pentru limitarea volatilității extreme a prețurilor la alimente

OBIECTIVUL GENERAL 3. DEZVOLTAREA INTEGRATĂ ȘI CONTINUĂ A SERVICIILOR PUBLICE CE ASIGURĂ CREȘTEREA CALITĂȚII VIEȚII

Din cauza schimbărilor demografice și a migrației, numărul elevilor și studenților este în continuă scădere. Sistemul educațional actual nu vizează în mod explicit grupurile de copii care au acces limitat la școală: din familii cu venituri reduse, cu părinți plecați peste hotare, de etnie romă, cu dizabilități fizice, din familii în care părinții consumă alcool, care vin din instituțiile rezidențiale sau cu părinți minori. De asemenea, subiectele actuale pentru dezvoltarea durabilă, precum problemele protecției mediului, educația pentru sănătate, drepturile copilului și cetățenia activă, echitatea și respectul pentru diversitate, utilizarea tehnologiilor informaționale și de comunicare sunt predate mai mult mecanic, decât practicate.

Obiectivul specific 3.1 Asigurarea serviciilor medicale de înaltă calitate, care să contribuie la îmbunătățirea calității vieții până în anul 2030

Obiectivul specific 3.2 Asigurarea educației de calitate pentru dezvoltare sustenabilă până în anul 2030

Obiectivul specific 3.3 Crearea unui mediu cultural mai intens, de calitate mai înaltă și mai divers pentru fortificarea sentimentului de apartenență și de comunitate până în anul 2030

Obiectivul specific 3.4 Sporirea accesului persoanelor vulnerabile la servicii sociale de calitate până în anul 2030

Obiectivul specific 3.5 Creșterea nivelului de participare și implicare civică prin programe de instruire, capacitate și împuternicire a tinerilor până în anul 2030

Obiectivul specific 3.6 Susținerea dezvoltării sportului până în anul 2030.

Concordanța cu obiectivele de dezvoltare durabilă 2030:

1.3 Implementarea unui sistem de protecție socială adecvat la nivel național pentru o acoperire substanțială a celor mai săraci și vulnerabili până în 2030

3.8 Realizarea accesului universal la servicii de sănătate, inclusiv protecția riscurilor financiare, accesul la servicii esențiale de sănătate calitative și accesul la medicamente de bază și vaccinuri sigure

4.4 Până în 2030, creșterea substanțială a numărului de tineri și adulți cu competențe relevante pentru piața muncii

4.7 Promovarea dezvoltării durabile, stilurilor de viață durabile, drepturilor omului, egalității de gen, a culturii păcii și non-violenței, cetățeniei globale și aprecierea diversității culturale și a contribuției culturii la dezvoltarea durabilă

4.a Construirea și modernizarea infrastructurii în instituțiile de învățământ astfel încât să corespundă necesităților copiilor, fetelor și băieților și persoanelor cu dizabilități și oferirea unui mediu de învățământ sigur, non-violent și incluziv

OBIECTIVUL GENERAL 4. EDIFICAREA UNEI ADMINISTRAȚII PUBLICE INTEGRE, RESPONSABILE, EFICIENTE, TRANSPARENTE ȘI DESCHISE PARTICIPĂRII CETĂȚENILOR ÎN PROCESELE DE LUARE A DECIZIILOR

Gradul de responsabilitate este, de asemenea, determinat de relația dintre reprezentantul administrației publice și cetățean. Responsabilitatea pentru deciziile luate de autoritățile publice centrale este percepută mai dificil de cetățean, în cazul în care administrația centrală este considerată competentă pentru aceste cazuri. La nivel local însă actorii sunt cunoscuți și nu se pot eschiva de la confruntarea personală cu problemele care apar.

Această circumstanță ar fi trebuit să exercite un anumit efect de disciplinare asupra reprezentanților administrației publice locale. De asemenea, accesul la informație poate fi mult mai facil în condițiile clare pe care le poate stabili o autoritate publică locală.

Obiectivul specific 4.1 Consolidarea și promovarea guvernării locale participative și transparente până în anul 2030

Obiectivul specific 4.2 Reducerea semnificativă a corupției și mituirii în toate formele sale până în anul 2030

Obiectivul specific 4.3 Prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale până în anul 2030

Obiectivul specific 4.4 Asigurarea parteneriatelor locale și internaționale până în anul 2030

Obiectivul specific 4.5 Valorificarea potențialului uman al societății fără discriminare după criteriul de sex, până în anul 2030

Concordanța cu obiectivele de dezvoltare durabilă 2030:

16.5 Reducerea semnificativă a corupției și mituirii în toate formele sale

16.6 Dezvoltarea eficienței, responsabilității și transparenței instituțiilor la toate nivelurile

16.7. Asigurarea procesului decizional receptiv incluziv, participativ și reprezentativ la toate nivelurile

5.1 Eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor și fetelor

5.5. Asigurarea participării depline și eficiente a femeilor și egalității de șanse la posturi de conducere la toate nivelurile de luare a deciziilor în viața politică, economică și publică

17.17 Încurajarea și promovarea parteneriatelor publice, publice-private și cu societatea civilă eficiente, în baza experienței și strategiilor de resurse ale parteneriatelor

2.2 Impact

În urma implementării Strategiei de dezvoltare integrată a raionului Rezina se urmărește dezvoltarea socială și economică a raionului Rezina.

Impact social. Tinerii din raionul Rezina devin actori sociali activi care se implică în dezvoltarea comunitară și participă în procesele de consolidare a democrației participative. Tinerii dețin competențele, instrumentele necesare și finanțare suficientă pentru a realiza inițiativele de inovație socială și a influența direcțiile de dezvoltare a societății naționale. Tinerii și sectorul de tineret devine rezilient la șocuri și este implicat în dezvoltarea activităților orientate spre consolidarea și promovarea păcii. Tinerii defavorizați, dispun de platforme și programe adaptate la necesitățile individuale, astfel încât să se asigure incluziunea socială a acestora în procesele ce cad sub incidența strategiei Rezina 2030.

Impact administrativ. Strategia este direcționată pe consolidarea capacităților autorităților administrației publice locale ce au competențe în domeniul dezvoltării serviciilor publice și fortificarea cunoștințelor acestora în lucru cu cetățenii. Instituțiile publice de nivel local vor poseda capacități îmbunătățite, privind dezvoltarea politicilor publice cu impact asupra bunăstării cetățenilor reieșind din necesitățile reale ale cetățenilor și din informații statistice relevante. Factorii interesați, împuterniciți să participe în procesele democratice, vor deveni actori imperativi în procesele publice implicându-se în procesele de luare a deciziilor și de rezolvare a provocărilor comunitare. Ecosistemul creat are capacitatea de a răspunde la modificările sociale și de a se orienta spre segmente noi, dezvoltând și realizând programe din domenii conexe, fără a afecta sustenabilitatea sa.

Impact economic. Economia la nivel raional va beneficia de un capital uman, bine pregătită, care deține competențele și abilitățile necesare în era digitală. Strategia Rezina 2030 pune accent pe consolidarea gândirii antreprenoriale în rândul tinerilor, canalizând abilitatea tinerilor de a inova în domenii de dezvoltare a economiei naționale.

Impact financiar. Impactul financiar poate a fi pe de o parte diminuat prin atragerea resurselor financiare din partea partenerilor externi, pe de altă parte poate contribui la creșterea nivelului setat de ambiție prin creșterea țintelor setate.

2.3 Estimarea costurilor

Finanțarea acțiunilor prevăzute în Strategie se va efectua din contul și în limitele alocațiilor aprobate anual în aceste scopuri în bugetele autorităților publice implicate, precum și din alte surse. Pentru realizarea obiectivelor Strategiei, autoritățile responsabile vor asigura planificarea resurselor financiare în proiectul bugetului de local pentru anii respectivi.

Având în vedere disponibilitatea limitată a resurselor bugetare, autoritățile/instituțiile responsabile vor întreprinde acțiuni de atragere a resurselor financiare externe pentru implementarea prezentei Strategii.

Suportul partenerilor de dezvoltare în implementarea SDI este unul important și esențial, având în vedere resursele bugetare limitate.

În același timp, și partenerii de dezvoltare ar putea fi interesați de unele domenii specifice compatibile cu politicile lor de finanțare. Doar printr-un efort consolidat poate fi accelerată implementarea obiectivelor propuse și a activităților ce vor fi planificate.

2.4 Riscuri de implementare

Implementarea cu succes a Strategiei depinde de o serie de factori, în primul rând de implicarea deplină și dedicația autorităților responsabile și de voința factorilor de decizie de a-și asuma adoptarea obiectivelor propuse în Strategie.

Documentul, în sine abordează riscurile prin abordarea verticală în primă instanță care vine să creeze o birocrăție puternică, dar flexibilă cu instituții sustenabile și suficient de pregătite pentru a racorda la necesitățile pieței. Intervențiile planificate, în complexitatea și complementaritatea lor contribuie la atingerea impactului scontat, iar lipsa unui element poate afecta întregul rezultat. Totuși, SDI este concepută pentru a fi modulară, or creșterea gradului de ambiție este transpus în setarea unor noi ținte mai mult decât în revizuirea obiectivelor și intervențiilor.

Principalele riscuri privind implementarea SDI Rezina 2012-2030 și măsurile de contracarare a acestora sunt:

- a) **Provocările cu impact negativ asupra situației sociale și economice** a țării, care pot cauza reorientarea politicilor de dezvoltare – se va monitoriza permanent situația; vor fi revizuite măsurile și vor fi identificate soluțiile de alternativă; vor fi intensificate acțiunile de cooperare cu organizațiile și agențiile europene;
- b) **Rezistența instituțiilor publice la reinginerie a proceselor** - se va monitoriza permanent situația; vor fi revizuite măsurile și vor fi identificate soluțiile de alternativă; vor fi intensificate acțiunile de cooperare cu organizațiile și agențiile europene;
- c) **Lipsa de coeziune între autoritățile centrale, locale, sectorul privat și civic** poate duce la distorsionarea esențială a proceselor de implementare a măsurilor din Strategie. Componenta de participare civică și în procesele decizionale a tinerilor din cadrul Strategiei abordează acest risc prin crearea instrumentarului necesar de comunicare între actori, pentru a evita suprapunerile și spațiile goale în intervenții. Conceptul de co-management promovat presupune identificare punctelor comune între sectoare și centrarea pe punctele tari.
- d) **Lipsa fondurilor suficiente pentru punerea în aplicare a Planului de acțiuni** – creșterea eforturilor de mobilizare a resurselor într-o manieră coordonată; continuarea abordării feedback-ului din partea partenerilor și donatorilor în vederea îmbunătățirii conceptului proiectelor, punerii în aplicare, monitorizării bazate pe rezultate și practicilor de raportare, pentru a atrage și a păstra donatorii; creșterea și îmbunătățirea comunicării rezultatelor acțiunilor anterioare și în curs de desfășurare din țară.

- e) **Înteruperea procesului de punere în aplicare din cauza fluctuației ridicate a personalului din instituțiile partenere** - punerea în aplicare a procedurilor pentru susținerea memoriei instituționale pe termen lung pentru instituțiile partenere; Asigurarea sustenabilității acumulării de cunoștințe în instituțiile partenere;
- f) **Lipsa cunoștințelor și abilităților pentru realizarea analizei de gen și a abordării integratoare a principiului egalității de gen** în rândul autorităților/instituțiilor responsabile - consolidarea capacităților partenerilor naționali de a colecta, analiza și utiliza informațiile relevante, de a lua măsuri de creștere a gradului de conștientizare cu privire la inegalitatea de gen și integrarea principiului egalității de gen în rândul părților interesate.
- g) **Inflație și instabilitate economică.** Modelul de abordare sistemică promovată în cadrul Strategiei, pune accent pe intervenții cu un cost redus, dar cu un impact sporit asupra sistemului de prestare a programelor dedicate tinerilor. Programul de implementare a Strategiei va lua în considerație prognozele inflaționiste generate de instituțiile abilitate și va fi revizuită periodic inclusiv pe componenta bugetară. De asemenea, politicile de tineret reprezintă un segment de interes pentru partenerii internaționali, resursele financiare suplimentare, fiind o sursă de acoperire pentru eventualele decalaje financiare.
- h) **Lipsa unei stabilități politice.** Incertitudinea politică, conduce deseori la schimbul frecvent de factori decizionali și de reformări sistemice ale autorităților și instituțiilor publice. Diminuarea riscului în cadrul documentului este abordat prin crearea unei culturi instituționale și promovarea unei verticale comune a valorilor în rândul tinerilor și în societate în general.
- i) **Imposibilitatea de a desfășura evenimente din cauza regulilor aferente pandemiei COVID-19** de distanțare socială a restricțiilor privind adunările, precum și altor situații excepționale - utilizarea metodelor alternative de desfășurare a reuniunilor și cursurilor de formare (videoconferințe, seminare web).
- j) **Capacitatea redusă în procesul de coordonare și monitorizare a implementării documentelor de politici.** Viziunea setată în documentul de politici necesită a fi asumată de către actorii cheie la nivel local și transpusă în planuri de acțiune locale care urmăresc scopurile și obiectivele naționale.

Asumarea responsabilității multiplicării viziunii la nivel local constituie una din cheile succesului nu doar acoperirii geografice, dar și a coeziunii sociale. Documentul abordează riscul dat prin crearea unei oferte complexe de suport financiar, material, metodologic și informațional pentru instituțiile responsabile local pentru a crește capacitatea și atractivitatea transpunerii viziunii naționale.

Oferta include instrumente de coordonare locală, regională și națională asupra rezultatelor înregistrate și provocărilor în realizarea acestora.

2.5 Proceduri de raportare

Implementarea Strategiei se va realiza în conformitate cu Planul de acțiuni privind implementarea SDI în două etape:

1. Etapa I: anii 2022- 2026;

2. Etapa II: anii 2026- 2030.

Monitorizarea implementării prezentului Program presupune un proces continuu și sistematic de colectare a datelor despre progresul implementării acestuia, în conformitate cu cadrul de monitorizare și evaluare.

Scopul monitorizării constă în urmărirea modului în care sunt implementate acțiunile planificate și utilizate resursele disponibile în vederea determinării gradului de realizare a acțiunilor și a conformității acestora cu cele planificate, a identificării cauzelor eventualelor întârzieri și a propunerii măsurilor necesare pentru îmbunătățirea procesului de implementare, inclusiv a utilizării mai eficiente a resurselor.

Responsabilitatea pentru procesul de monitorizare, colectare a datelor și asigurare a conexiunii cu toate autoritățile/instituțiile responsabile de monitorizare a documententului de planificare, *Secția economie a CR Rezina* va asigura secretariatul procesului de monitorizare și evaluare. În sarcina Secretariatului va fi monitorizarea anuală a gradului de implementare a planului de acțiuni.

Raportul de progres anual se va prezenta în primul trimestru al anului succesiv celui de raportare. Secretariatul va elabora raportul de progres anual în baza rapoartelor autorităților/instituțiilor responsabile, ce va fi transmis spre aprobare Consiliului Raional Rezina.

Raportul de progres anual va avea un caracter analitic, va conține date statistice, conform indicatorilor de monitorizare precum și informații privind gradul de realizare a acțiunilor stabilite pentru anul de raportare, provocări care au împiedicat realizarea acțiunilor și propuneri de redresare pentru anii succesivi

Evaluarea intermediară și evaluarea finală a prezentei *SDI* presupun un proces de analiză a datelor colectate în procesul de monitorizare și reflectate în rapoartele anuale de progres și a altor informații colectate de la autoritățile/instituțiile responsabile de implementare, beneficiarii finali și donatori, pentru a evalua relevanța, eficacitatea, eficiența utilizării resurselor și a managementului implementării Strategiei, impactul asupra beneficiarilor finali și durabilitatea rezultatelor obținute prin atingerea obiectivelor generale și specifice și implementarea planului de acțiuni, care constituie parte componentă a prezentei Strategii.

Activitățile de evaluare privind implementarea Strategiei vor fi realizate după cum urmează:

- după prima etapă de implementare (la mijlocul termenului), prin elaborarea unui raport de evaluare intermediară pentru 3 ani;
- după finalizarea perioadei de realizare a Strategiei, prin elaborarea unui raport de evaluare finală pentru 8 ani.

Evaluarea intermediară este o evaluare formativă, ce se va realiza după doi ani de implementare a Planului de acțiuni, în scopul de a aprecia gradul de atingere a rezultatelor comparativ cu valorile planificate ale indicatorilor pentru această perioadă de referință. Evaluarea intermediară va identifica eventualele bariere și constrângeri ce împiedică sau pot împiedica atingerea rezultatelor planificate, servind în special instituțiilor care coordonează și implementează planul de acțiuni cu scopul de a eficientiza implementarea până la finalul perioadei de implementare. În cazul în care va fi necesar, prezenta Strategie va fi ajustat în baza recomandărilor din Raportul de evaluare intermediară. Procesul de evaluare intermediară și de ajustare a documentului poate dura între 6 și 9 luni; din aceste considerente, modificările la prezenta Strategii se vor referi doar la ultimii doi ani de implementare.

În cazul, în care evaluarea intermediară atestă devieri de la activitățile planificate (acțiunile, indicatorii de rezultat și monitorizare), raportul evaluării intermediare poate constitui temei pentru inițierea procesului de modificare a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei.

În scopul asigurării transparenței proceselor de implementare a prezentei Strategii, rapoartele de progres anuale, raportul intermediar și raportul final de evaluare vor fi publicate pe pagina web oficială al Consiliului Raional și vor avea scopul nu doar de a scoate în evidență succesele înregistrate, dar și de a identifica provocările, sugerând acțiuni de intervenție pentru perioada următoare.

